

KILPAILUVIRASTON

VUOSIKIRJA

2001

KILPAILUVIRASTON VUOSIKIRJA 2001

Sisällys

Lukijalle	4
Kilpailuviraston toiminta-ajatus, tehtävät ja työn painopistealueet	7
Kilpailupoliittinen toimintaympäristö	8
Kilpailuviraston henkilöstö ja organisaatio	10
Toimintaa kuvaavia lukuja vuodelta 2000	12
Strategiset hankkeet ja muu tapauskäsittely	14
Julkinen valta markkinoilla	14
Energia ja julkiset peruspalvelulaitokset	18
Viestintä	19
Rahoitus	23
Metsäteollisuus ja -talous	24
Muut toimialat	25
Yrityskauppavalvonta	28
Artikkelit	41
Martti Virtanen ja Raili Mäkitalo, Kunnallisen tuotannon markkina- ehtoistuminen	41
Henriikka Piekkala, Vertikaalinen integraatio telekilpailun esteenä	46
Juhani Jokinen, Yrityskauppavalvonnan linjanvetoja	53
Kilpailuviraston päätökset 2000	63
Esitykset kilpailuneuvostolle 2000	72
Aloitteet ja lausunnot 2000	73
Kilpailuvirastoa koskevat kilpailuneuvoston päätökset 2000	76
Kilpailuvirastoa koskevat KHO:n päätökset 2000	78
Yhteystiedot	79

Lukijalle

Vuosi 2000 jää historiaan milleniumin ohella kilpailupolitiikan kaikkien aikojen aloitteellisimpana vuotena.

Suomessa aloitti viime kesänä työnsä kilpailuministeri Kimmo Sasin johtama virkamiestyöryhmä, jonka tehtävänä on kevääseen 2002 mennessä tehdä aloitteita kansallisen kilpailupolitiikan keskeisten ohjelmakysymysten kehittämiseksi. Työryhmän painopistealoja ovat kilpailuun liittyvän opetuksen ja tutkimuksen kehittäminen, hyödykemarkkinoiden tilan analyysivalmiuksien lisääminen, pk-sektorin erityisongelmien arviointi, markkinamäärityksen kehittäminen uuden talouden ja globalisoitumisen oloissa sekä yksityisen ja julkisen elinkeinotoiminnan rajapinnan selkiyttäminen. Tehtäväkenttä on siis laaja ja haastava.

Tätä ennen meillä Suomessa ei olekaan juuri ollut halua keskustella kilpailupolitiikan tavoitteista ja keinoista. On riittänyt, että ensin kopioitiin Ruotsista kilpailulait ja sittemmin kaikki EU:n kilpailulainsäädännön instrumentit. Edellinen Suomen kilpailupolitiikan sisältöä linjannut työ tehtiin vuosina 1985–87 ministeri Esko Rekolan johtamassa komiteassa. Nähtäväksi jää, auttaako ministerivetoisuus nytkin viemään asiaa eteenpäin.

Myös Euroopan Unionissa on eletty kilpailupoliittisesti aktiivista aikaa. Tuloksena on ollut mm. vertikaalisia kilpailunrajoituksia koskeva uusi ryhmäpoikkeusasetus, joka on huomattavasti selkeyttänyt kilpailunrajoituksista harmittomimpien eli jakeluteihin liittyvien rajoitusten hallinnointia.

Huomattavasti suuremman palan Euroopan komissio haukkasi antaessaan syksyllä 2000 asetusluonnoksen Euroopan kilpailusääntöjen eli Rooman sopimuksen artiklojen 81. ja 82. toimeenpanoasetuksen muuttamisesta. Komissiolla on selkeät tavoitteet: turhaa byrokratiaa on karsittava, resurssit on suunnattava vahingollisimpien kilpailunrajoitusten torjumiseen ja toimivaltaa on siirrettävä komissiolta kansallisille kilpailuviranomaisille. Vaikka tavoitteet ovat hyviä ja kannatettavia, aloitteen käsittelyssä ei – ainakaan tätä kirjoitettaessa – olla juurikaan edetty. Syynä tähän on todennäköisesti se, että komission ehdotuksen yksityiskohdat näyttävät käytännössä johtavan tavoitteisiin nähden täysin päinvastaisiin tuloksiin.

On mielenkiintoista, että samalla kun Suomessa ja monessa muussakin maassa pohdiskellaan kilpailupolitiikan sisältöä ja uuden ajan haasteita, komissio on jäänyt menettelytapasäännösten uudistamisen vangiksi. Uskoisin, että Euroopassa tervehdittäisiin ilolla esimerkiksi yrityskauppavalvonnan teoreettisten perusteiden uudistamista. Pohdittavaa riittäisi esimerkiksi siinä, miksi EU:n

yrittäjävalvontaa perustuu – erityisesti pienten maiden kannalta ongelmalliseen – määrävän markkina-aseman syntyminen tai vahvistumisen arviointiin, kun se muualla maailmassa perustuu ”yksinkertaiseen” kilpailuvaikutusten arviointiin.

Yritystoiminnan nopea globalisoituminen kansainvälisine yrittäjäkauppa-alueeseen on luonut ennen näkemättömän paineen globaalien kilpailupoliittisten toimien synnyttämiseen. Kilpailua tarvitaan tässäkin yhteydessä ja niinpä tarjolla on peräti kolme konseptia: WTO, amerikkalais-eurooppalainen ”Global Competition Initiative” ja OECD:n valmisteleva ”Global Competition Forum”. Kilpailun vastustajat puhuvat usein kilpailun resursseja tuhoavasta vaikutuksesta. Tässä tapauksessa voisi ensi näkemältä olla kysymys juuri tästä, mutta yhtä uskottavaa on, että juuri kilpailun avulla tässäkin asiassa parhaat ja kestävimmat ideat palkitaan!

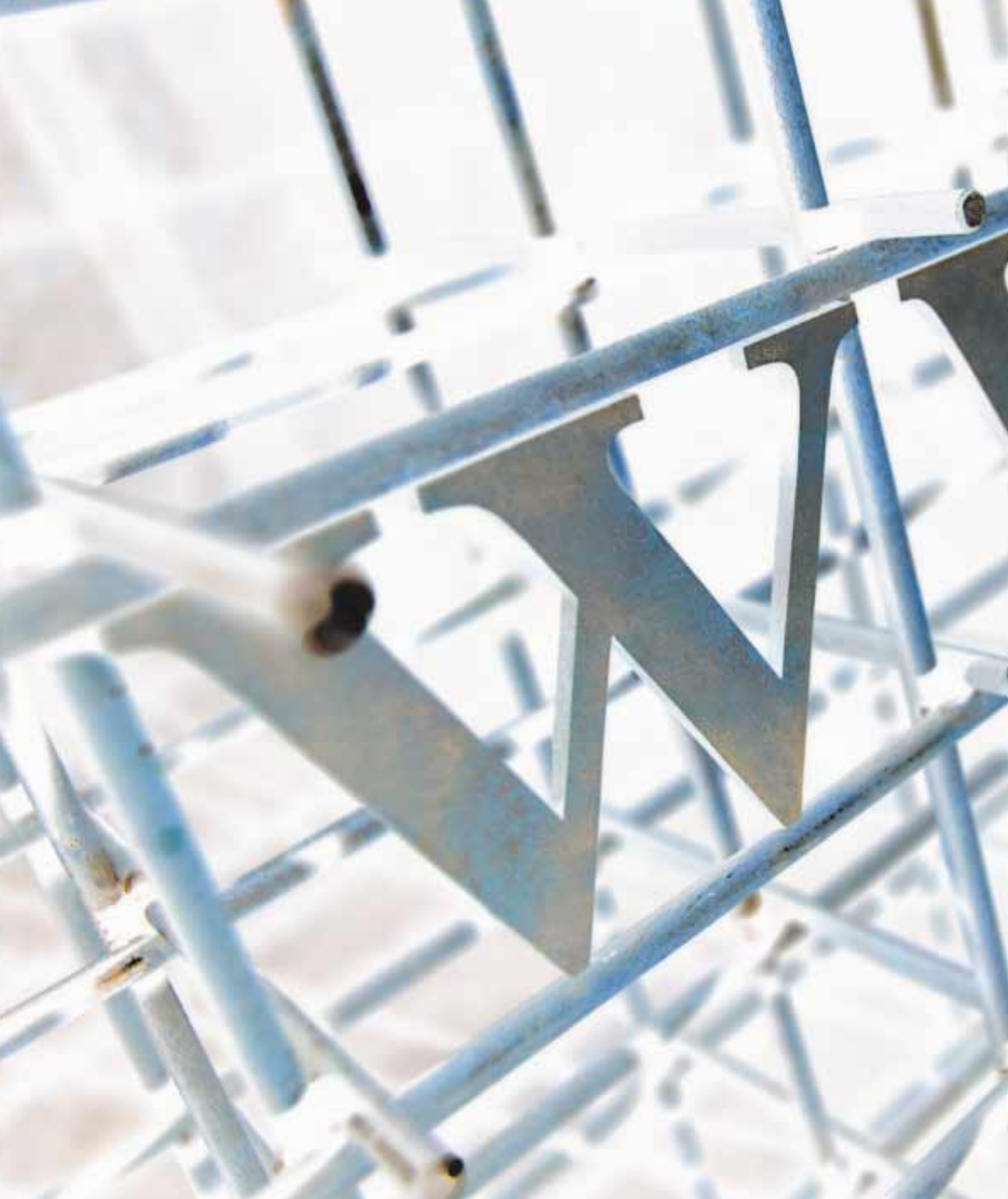
*

Entä Kilpailuviraston rooli? Vuosi 2000 oli Kilpailuviraston historiassa ennen näkemättömän henkilöstövaihtuvuuden ja resurssien niukkuuden vuosi. Tämä yhdistyneenä rajuihin muutoksiin viraston toimintaympäristössä pakotti henkilöstöämme työskentelemään poikkeuksellisen vaativissa olosuhteissa. Vaikeasta tilanteesta huolimatta pystyimme kuitenkin saavuttamaan lähes tulkoon kaikki sovitut tulostavoitteet. Näin ei olisi asia, jos henkilökuntaamme leimaisi perinteinen virkamiesajattelu. Olen syystä ylpeä virastomme ammattitaitoisesta ja ahkerasta henkilöstöstä. Ei ole ihme, että muutkin työnantajat ovat heistä kiinnostuneita!

Matti Purasjoki

11.03.2001

Kilpailuviraston toiminta-ajatus, tehtävät ja työn painopistealueet

Kilpailuviraston toiminta-ajatuksena on talouden tehokkuuden lisääminen kilpailua edistämällä ja sen esteitä poistamalla.

Toiminta-ajatuksensa toteuttamiseksi Kilpailuvirasto

- selvittää sekä oma-aloitteisesti että toimenpidepyyntöjen perusteella taloudelliselle kilpailulle vahingollisia kilpailunrajoituksia ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin niiden tai niiden vahingollisten vaikutusten poistamiseksi
- tekee tarvittaessa kilpailuneuvostolle esityksiä kilpailunrajoitusten kieltämiseksi ja seuraamusmaksujen määräämiseksi
- tutkii toimivaltaansa kuuluvat yrityskaupat ja ratkaisee virastolle tehdyt poikkeuslupia ja puuttumattomuustodistuksia koskevat hakemukset
- seuraa elinkeinoelämään liittyvien säädösten valmistelua ja antaa lausuntoja toimialaansa liittyvistä kysymyksistä
- tekee aloitteita kilpailun edistämiseksi ja kilpailua rajoittavien säännösten ja määräysten purkamiseksi
- esittää käsityksensä EY:n komissiossa vireillä olevista kilpailunrajoitus- ja yrityskauppa-asioista neuvoa-antavissa kokouksissa
- huolehtii muistakin toimivaltaansa kuuluvista EU-asioista ja harjoittaa muuta toimialansa kansainvälistä yhteistyötä.

Yrityskauppa- ja valvonta on nopeasti vakiintunut yhdeksi viraston painopistealueista. Muut painopistealueet pyritään valitsemaan niin, että toiminta kohdistuisi mahdollisimman hyvin kansantalouden suorituskyvyn kannalta keskeisille alueille. Tarvittaessa painopistealueeksi voidaan ottaa talouden sektorien ohella myös erityisiä kilpailunrajoitus- tai menettelytapakysymyksiä.

Työn tehokkaaseen kohdentamiseen pyritään mm. nopeuttamalla vähemmän merkityksellisten asioiden käsittelyä ja käyttämällä hyväksi mahdollisuus poistaa käsittelystä vähämerkitykselliset kilpailunrajoitukset. Tavoitteena on myös lisätä ennaltaehkäisevän ja konsultoivan toiminnan osuutta suhteessa jälkikäteisvalvontaan.

Strategisiksi painopistealueiksi ovat viime vuosina nousseet perinteisesti monopolististen sektoreiden ohella yhä selvemmin sellaiset toimialat, joilla teknologian tai kysynnän tai tarjonnan rakenteen kehityksestä johtuva rakennemu-

tos on erityisen nopeaa ja joilla esiintyvillä kilpailunrajoituksilla voi olla laajakantoista merkitystä kansantalouden yleiselle kehitykselle. Yhä suuremman merkityksen ovat saaneet myös yksityisen elinkeinotoiminnan piiriin siirtyvät julkisen tuotanto- ja palvelutoiminnan osat.

Työn painopistealueet vahvistetaan vuosittain Kilpailuviraston ja kauppa- ja teollisuusministeriön välisessä tulossopimuksessa. Vuonna 2001 keskeisiä toiminta-alueita ovat julkisen palvelutuotannon markkinaehtoistamisen edistäminen sekä kilpailuongelmien selvittäminen energia-alan ja julkisten peruspalvelulaitosten, viestintämarkkinoiden sekä finanssisektorin osalta. Myös kaupan ja teollisuuden alat mainitaan erikseen sopimuksessa.

Kansainvälisissä kysymyksissä toiminnan painopiste on EU-asioissa, joissa keskitytään Suomen markkinoiden kilpailuvalvonnan ja yhteisön kilpailupoliittikan kehittämisen kannalta olennaisiin asioihin. EU-asioissa keskitytään erityisesti sellaisiin asioihin, joissa toisena osapuolena on suomalainen yritys tai jossa ulkomaiset yritykset mm. tytäryhtiöidensä kautta vaikuttavat merkittävästi kilpailuun Suomen markkinoilla.

Myös pohjoismaisten kollegavirastojen sekä Viron ja Venäjän kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Muita kansainvälisesti tärkeitä sidosryhmiä ovat OECD ja WTO.

Alueellisten kilpailunrajoitusten selvittämisestä ja valvonnasta huolehtivat Kilpailuviraston ohella myös lääninhallitukset.

Kilpailupoliittinen toimintaympäristö

Toimintaympäristön muutos asettaa Kilpailuvirastolle koko ajan uusia haasteita. Painopistealueiden valintaan ovat viime vuosina vaikuttaneet mm. seuraavat kehityspiirteet:

- Informaatio- ja muun teknologian innovaatioita hyödynnetään kaupallisesti entistä nopeammin ja tehokkaammin ja tuotteiden keskimääräinen elinkaari on lyhentynyt.

- Markkinoilla menestyminen perustuu aiempaa useammin siihen, että käyttäjien tarpeisiin on tarjolla useita eri komponentteja sisältäviä tuote- ja/tai palvelukokonaisuuksia yksittäisten hyödykkeiden sijaan.
- Tuotanto- ja kauppatavat ovat muuttumassa mm. logististen innovaatioiden ja sähköisen kaupankäynnin yleistymisen johdosta.
- Markkinarakenteet ovat monipuolistuneet ja markkina-alueiden määrittely on vaikeutunut taloudellisen toiminnan globalisoitumisen ja verkostoitumisen takia.
- Julkisen sektorin rakenne ja taloudellinen rooli markkinoilla on muuttumassa olennaisesti.

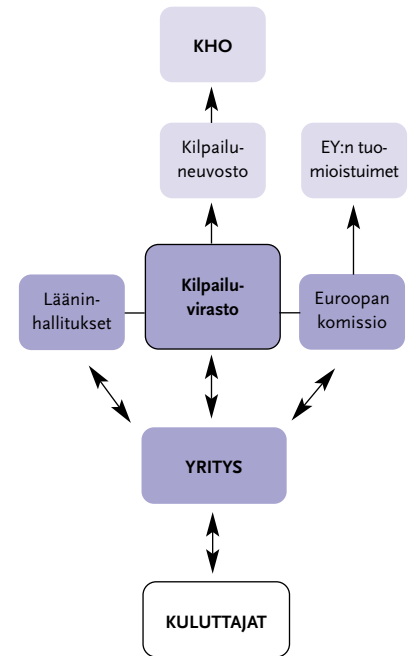
Nopea teknologinen kehitys ja muutokset tarjonnassa ovat johtaneet siihen, että kilpailulainsäädännön soveltamisen kannalta välttämätön hyödykkeiden ja niitä korvaavien tuotteiden tai palvelujen määrittely on vaikeutunut olennaisesti. Myös ns. relevanttien markkinoiden määrittely on aiempaa vaikeampaa.

Markkinoiden yhteistyö- ja kilpailuasetelmat ovat monimuotoisia ja nopeasti muuttuvia, ja muutosten vaikutusta kilpailutilanteeseen on vaikea arvioida. Virastossa on jo nyt jouduttu tekemään useita vaativia tapauskohtaisia tilannearvioita liittyen esimerkiksi kilpailemattomuussitoumuksiin, kilpailijoiden yhteisiin tuotteisiin, yhteisyrityksiin sekä kilpailijoiden väliseen kilpailustrategisesti arkaluonteisten tietojen vaihtoon.

Edellä kuvattujen kehityspiirteiden myötä on päädytty tilanteeseen, jossa mm. kansainvälinen yhteistyö eri maiden viranomaisten kesken on aiempaa välttämättömämpää. Erityisesti WTO:n piirissä onkin pohdittu mahdollisuuksia tehostaa yhteistyötä ja luoda kilpailusääntöihin yhteisiä multilateraalisia periaatteita. Kauppapoliittisten intressien yhteensovittaminen ja yleistenkin multilateraalisten normien laatiminen on kuitenkin osoittautunut poliittisesti varsin vaikeaksi.

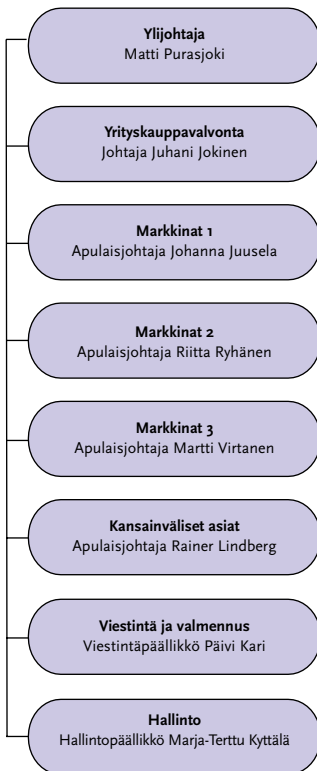
Kansainvälinen yhteistyö on lisääntynyt myös EU:n piirissä. EU:n kilpailusäännöissä tapahtui vuoden 2000 aikana merkittäviä säädösuudistuksia, ja lisää uudistuksia on suunnitteilla. Keskeistä on ollut esimerkiksi osallistuminen EY:n kilpailusääntöjen modernisointia koskevaan ja fuusiovalvonta-asetuksen tiedonantojen uudistamistyöhön. Myös kuulemistilaisuuksien ja neuvoa-antavien kokousten määrä on lisääntynyt vuosittain. Vuonna 2000 Kilpailuviraston tehtäviin liittyviä EU-kokouksia oli yhteensä yli 90 eli lähes kaksi viikossa.

EU:n ohella kansainvälinen yhteistyö on lisääntynyt myös pohjoismaisten viranomaisten välillä esimerkiksi monien toimialajärjestelyjen pohjoismaisesta luonteesta johtuen. Samanaikaisesti yhteistyö on tiivistynyt myös muiden raja-naapureiden kanssa, koska EU:n laajeneminen ja kilpailupoliittisen aktiviteetin lisääntyminen Venäjällä ja muilla lähialueilla lisäävät tarvetta teknisen avun antamiseen näiden maiden kilpailuviranomaisten työn tukemiseksi.

Kilpailuviraston toimintaympäristö

Kilpailuviraston henkilöstö ja organisaatio

Kilpailuviraston organisaatio 1.3.2001

Kilpailuvirastossa työskentelee yhteensä noin 60 henkilöä, jotka ovat organisatorisesti jakautuneet seitsemään ylijohtajan alaisuudessa toimivaan ryhmään. Ryhmien tehtäväalueet 1.1.2001 alkaen ovat:

- Yrityskauppavalvonta
- Markkinat 1: viestintä, rahoitus, energia ja julkiset peruspalvelulaitokset
- Markkinat 2: kauppa, teollisuus, liikenne ja palvelut
- Markkinat 3: julkiset kilpailunrajoitukset, rakentaminen ja ympäristö
- Kansainväliset asiat: EU-koordinaatio ja muu kansainvälinen yhteistyö sekä lääniyhteistyö
- Viestintä ja valmennus: viestintä, koulutus, tietopalvelu ja käännöspalvelut
- Hallinto: henkilöstö-, talous- ja tietohallinto

Kilpailuviraston kahden johtajan tehtävänä on avustaa ylijohtajaa viraston toimintojen johtamisessa. Toisena johtajana toimii yrityskauppavalvontaryhmän päällikkö Juhani Jokinen ja toiseen, helmikuussa 2001 vapautuneeseen virkaan, on valittu 1.6.2001 alkaen OTK, LL. M Kirsi Leivo. Tutkimustyöhön osallistuvien henkilöiden yleisimmät virkanimikkeet ovat tutkija, erikoistutkija ja tutkimuspäällikkö.

Työ Kilpailuvirastossa vaatii henkilöstöltä – Suomen ja EU:n kilpailulainsäädännön ja niiden tulkinnan hallitsemisen ohella – jatkuvaa kehittymistä mm. elinkeinoelämän tuntemuksen ja taloudellisen analyysin alueilla. Myös kansainvälisessä yhteistyössä tarvittava kielitaito sekä neuvottelu- ja muut vuorovaikutustaidot ovat työssä olennaisia.

Henkilöstöllä on yleisesti ottaen viraston tehtäviin hyvin soveltuva, suhteellisen korkea koulutustaso. Yleisin peruskoulutus on ylemmän korkeakouluasteen tutkinto. Tutkijakoulutus- tai muiden korkeakouluasteen tutkintojen osuus kaikista tutkinnoista on koko virastossa lähes 80 %. Henkilöstön ammattitaidon kehittymistä edistetään lisäksi jatkuvasti laajamittaisen ulkoisen ja sisäisen koulutuksen avulla.

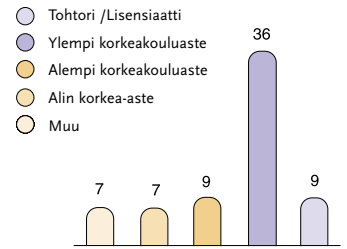
Julkiselle hallinnolle viime vuosina tyypillinen korkeasti koulutettujen työntekijöiden vaihtuvuus on ongelma myös Kilpailuvirastossa. Esimerkiksi vuonna 2000 viraston palveluksesta jäi pois yhteensä 8 henkilöä, ja lähtövaihtuvuus oli näin lähes 12 %. Vaihtuvuus koski pääasiassa virkaiältään nuorimpia tutkijoita.

Virastolla ei kuitenkaan ole ollut vaikeuksia löytää lähteneiden tilalle uusia, hyvin peruskoulutettuja henkilöitä. Uudet työntekijät on yleensä voitu valita joko virastossa aiemmin työskennelleiden harjoittelijoiden tai oma-aloitteisesti virastoon yhteyttä ottaneiden joukosta.

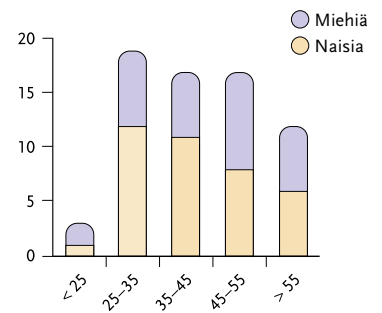
Virastoon rekrytoitiin vuoden 2000 aikana 15 vakinaista tai määräaikaista työntekijää eli tulovaihtuvuus oli yli 20 %. Uusien työntekijöiden perehdyttäminen ja koulutus vie kuitenkin runsaasti sekä esimiesten että muiden työntekijöiden työaikaa ja hidastaa siten tapauskäsittelyä.

Vakinaisessa virassa olevien ja määräaikaisten työntekijöiden lisäksi virastossa työskenteli viime vuonna kaksi sihteeriharjoittelijaa, viisi siviilipalvelusmiestä ja yhdeksän korkeakouluharjoittelijaa. Nämä mukaan lukien viraston käytettävissä oli resursseja yhteensä 61,5 henkilötyövuotta. Lisäksi virastossa työskentelee säännöllisesti harjoittelijoita lääninhallituksista.

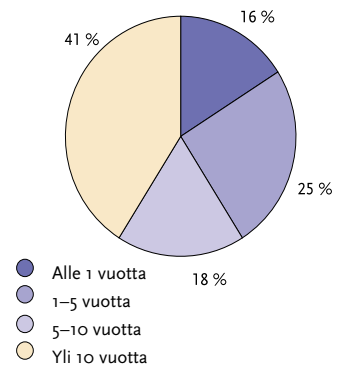
Uusien, usein nuorten työntekijöiden rekrytointi alentaa vuosittain viraston henkilöstön keski-ikää. Tällä hetkellä keski-ikä on 41 vuotta. Henkilöstön sukupuolijakauma on suhteellisen tasainen: vuoden 2000 lopussa naisia oli 56 % ja miehiä 44 %. Keskimääräinen virastossa työskentelyaika on noin 7 vuotta.

Henkilöstön koulutusrakenne 31.12.2000

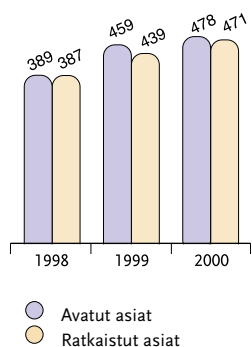

Henkilöstön ikä- ja sukupuolirakenne 31.12.2000

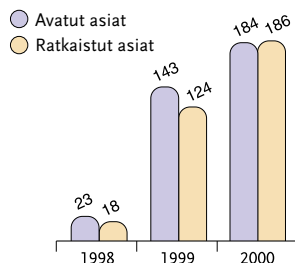

Henkilöstö virastossa työskentelyajan mukaan 31.12.2000

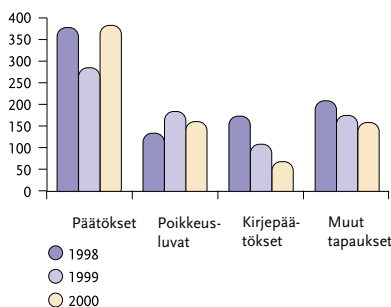
Toimintaa kuvaavia lukuja vuodelta 2000

Avatut ja ratkaistut asiat vuosina 1998–2000

Yrityskauppavalvonta-asiat vuosina 1998–2000
(säännökset voimaan 1.10.1998)

Tapauksen käsittelyajat päivinä vuosina 1998–2000

Kilpailuviraston käsittelemien kotimaisten kilpailuasioiden määrä kasvoi vuonna 2000 sekä uusien että päätettyjen asioiden osalta. Avattuja asioita oli 478 ja ratkaistuja 471. Syynä tapausmäärän kasvuun oli ennen kaikkea yrityskauppavalvontaa, jossa käsiteltiin lähes puolet enemmän asioita kuin edellisellä vuonna. Muiden käsiteltävien asioiden määrä pieneni muutamalla prosentilla.

Yrityskauppavalvontatapauksien määrän raju lisääntyminen yhdistyneenä viraston resurssien vähäisyyteen ja suureen vaihtuvuuteen johti mm. siihen, että viraston oma-aloitteisesti käynnistämien selvitysten ja tehtyjen aloitteiden määrä väheni vuodesta 1998 vuoteen 2000 noin kolmannekseen. Virasto käynnisti viime vuonna oma-aloitteisesti selvityksen vain kahdeksassa tapauksessa.

Viraston töiden järjestelyyn vaikuttaa olennaisesti se, että yrityskauppavalvontaan liittyvät asiat tulee ratkaista laissa säädetyissä määräajoissa. Yrityskauppailmoituksen ensimmäisen vaiheen käsittely saa kestää lain mukaan korkeintaan kuukauden ja ns. jatkokäsittely kolme kuukautta.

Vuonna 2000 ensimmäisessä käsittelyvaiheessa sellaisenaan hyväksytyjä yrityskauppoja käsiteltiin keskimäärin 21 päivää. Lyhin käsittelyaika oli 5 päivää ja pisin 31 päivää. Jatkokäsittelyyn siirretyissä asioissa keskimääräinen käsittelyaika oli 73 päivää jatkokäsittelyn aloittamisesta. Laissa säädetyjä määräaikoja kyettiin siis noudattamaan hyvin ja ne jopa lyhenivät jonkin verran edellisestä vuodesta.

Muiden päätösten keskimääräinen käsittelyaika kääntyi sen sijaan viime vuonna valitettavasti nousuun. Syynä tähän oli resurssipulan ohella se, että useat tapauksista olivat aiempaa vaativampia. Poikkeuslupatapauksien ja vähemmän merkittävien kilpailunrajoitustapauksien käsittely nopeutui sen sijaan edellisestä vuodesta.

Viraston työruuhkaa on pyritty hoitamaan sekä nopeuttamalla vähemmän merkityksellisten tapauksien käsittelyä että käyttämällä hyväksi mahdollisuutta poistaa vähämerkitykselliset asiat kokonaan käsittelystä. Jälkimmäistä keinoa on käytetty vuosina 1999–2000 yhteensä noin 40–50 kertaa. Ongelmana on kuitenkin ollut se, että osa em. päätöksistä on palautettu kilpailuneuvostoon tehtyjen valitusten jälkeen uudelleen Kilpailuviraston käsiteltäviksi.

Kilpailuvirastossa käsiteltävien asioiden lisäksi lääninhallituksissa tuli vuonna 2000 vireille yhteensä 85 kilpailunrajoitustapausta. Päätettyjä tapauksia oli 57. Kilpailuviraston aloitteesta käynnistettyä oli tapauksista noin puolet, loput selvi-

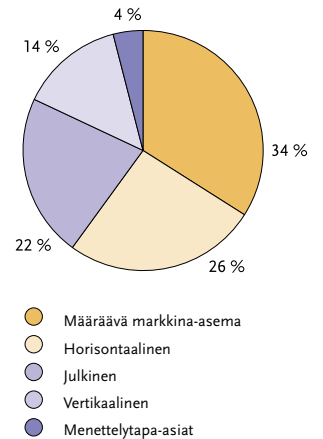
tyksistä oli käynnistetty pääosin lääninhallitukseen suoraan tulleiden toimenpidepyyntöjen perusteella.

Kilpailuvirasto teki vuonna 2000 kilpailuneuvostolle yhteensä kahdeksan esitystä eli aikaisempiin vuosiin verrattuna suhteellisen paljon. Vuosina 1992–1999 esityksiä tehtiin yhteensä 31 eli keskimäärin neljä esitystä vuodessa.

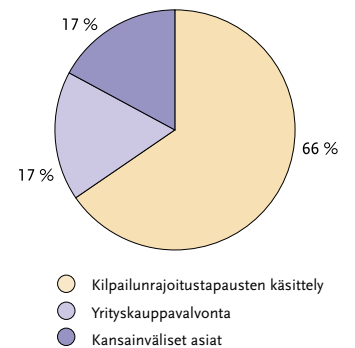
Myös kilpailuneuvoston Kilpailuviraston toimialaa koskevien päätösten määrä oli viime vuonna aiempaa suurempi eli 20. Päätöksistä 11 koski Kilpailuviraston päätöksistä tehtyjä valituksia, yksi yrityskauppavalvonnan yhteydessä tehtyä esitystä, kahdeksan muita Kilpailuviraston tekemiä esityksiä ja yksi kilpailuneuvoston toimivaltaa. Vuonna 1999 kilpailuneuvoston vastaavia päätöksiä oli yhteensä kahdeksan.

Korkein hallinto-oikeus (KHO) teki vuonna 2000 yhteensä kuusi Kilpailuviraston toimialaa koskevaa ratkaisua.

Tämän julkaisun lopussa on luettelo kaikista Kilpailuviraston vuonna 2000 tekemistä päätöksistä, kilpailuneuvostoesityksistä sekä aloitteista ja lausunnoista. Kirjan lopusta löytyvät myös luettelot kilpailuneuvoston ja KHO:n viime vuonna tekemistä Kilpailuviraston toimialaa koskevista ratkaisuista.

Muut kuin yrityskauppavalvonta-asiat kilpailunrajoitustyypeittäin vuonna 2000

Kilpailuviraston kustannusten jakaantuminen eri tehtäväalueille vuonna 2000 (summa yht. 20,9 mmk)

Strategiset hankkeet ja muu tapauskäsittely

Julkinen valta markkinoilla

■ Vuonna 1998 käynnistetyn Julkinen valta markkinoilla -hankkeen valtion virastoja ja laitoksia koskevassa osassa on keskeistä aloitteellinen vaikuttaminen tuotantotoiminnan uudelleenorganisointiin sekä sääntelyn ja hallintokäytännön uudistamiseen. Kuntien palvelutoiminnan markkinaehtoistumiskehityksen osalta tavoitteena on kehitykseen liittyvien mahdollisten kilpailuongelmien ennaltaehkäisy, toimivan kilpailun edellytyksistä ja mahdollisuuksista informoiminen sekä jo toteutettujen kilpailua rajoittavien ja vääristävien toimenpiteiden paikallistaminen.

Hankkeen tarkoituksena on varmistaa toimivan kilpailun edellytykset yksityisen ja julkisen tuotannon välillä tilanteessa, jossa julkisen tuotannon aloja avataan kilpailulle ja jossa julkinen tuotanto toisaalta laajenee aloille, joilla aiemmin on toiminut vain yksityisiä yrityksiä. Tavoitteena on siis tässäkin lisätä taloudellista tehokkuutta, turvata kuluttajien edut ja kehittää ja laajentaa elinkeinonharjoittajien toimintavapautta. Hankkeen yhteydessä on myös pyritty luomaan kilpailupoliittisesti kestävä periaatteet julkisen elinkeinotoiminnan arvioinnille.

Kilpailunäkökulmasta arvioituna ongelmien ytimenä on julkisen tuotannon edelleen jatkuva osittainen suoja, joka tuo sekä mahdollisuuksia että kannusteita keinotekoiseen kilpailun rajoittamiseen. Tähän liittyvä hanketyö on eri osapuolten mielestä osoittautunut tarpeelliseksi ja siitä on ollut hyötyä sekä elinkeinotoimintaa harjoittaville julkisille organisaatioille itselleen että yksityisille yrityksille.

Hankkeeseen liittyneet aloitteet ja lausunnot ovat useissa tapauksissa johtaneet konkreettisiin muutoksiin asianomaisten toimijoiden menettelytavoissa. Myös julkisen sektorin toimintaa valvovien tahojen tietämys problematiikan olemassaolosta ja taloudellisesta merkityksestä on syventynyt olennaisesti hankkeen ansiosta.

Kilpailuviraston edustajat ovat viime vuosina käsitelleet julkisen vallan markkinaroolia lukuisissa julkisissa seminaareissa ja koulutustilaisuuksissa. Tyypillistä on ollut myös aktiivinen osallistuminen erilaisiin lainsäädäntö- ja muihin uudistushankkeisiin. Esimerkkinä jälkimmäisestä voidaan vuodelta 2000 mainita viraston edustajien osallistuminen sekä Tielaitoksen uudistamista koskevan lainsäädännön valmisteluun että radanpidon kilpailuttamista koskevaan hankkeeseen.

Hankkeen lähtökohtien mukaisesti vireille tulleet toimenpidepyynnöt on pyritty hoitamaan konsultoiden kilpailuneuvostomenettelyn sijasta. Seuraavassa kuvaukset keskeisistä hankkeen yhteydessä vuosina 2000–2001 käsitellyistä asioista:

Valtion virastot ja laitokset

- *Tielaitoksen* organisaatiota ja toimintaa on kehitetty Kilpailuviraston maaliskuussa 1999 tekemän aloitteen suuntaisesti niin, että erillinen tienpidon töiden tilaajavirasto (Tiehallintovirasto) sekä maa- ja vesirakennuslaitos toimiva, pääasiassa tienpidon töitä tarjoava Tielikelaitos aloittivat toimintansa 1.1.2001. Kilpailuvirasto on mukana myös uudistuksen seuranta- ja jatkokäytössä. Viraston asiasta vuonna 2000 antamassa lausunnossa todetaan, että Tielaitoksen organisaatiouudistusta koskevan ylimenokauden aikana on kokeiltava entistä laajemmin jälki- ja kokonaisrahoituksen käyttöä suurissa infrastruktuurihankkeissa sekä laajennettava kilpailuttamista pienempien rakennus- ja kunnossapitotöiden osalta. Muutosten tulee lisäksi lausunnon mukaan tapahtua johdonmukaisesti ja ennakoitavasti niin, että myös yksityiset yritykset voivat tehokkaasti kehittää organisaatioitaan ja toimintatapojaan voidakseen osallistua teiden rakentamis- ja kunnossapitotöihin.
- *Avena-konsernin* osalta Kilpailuvirasto teki kesäkuussa 2000 aloitteen, jossa se esitti viljan varmuusvarastointipalvelujen kilpailuttamista niin, että varmuusvarastoinnista vastaisi kokonaisuudessaan viljan kierrätyksestä vastaava yritys, joka hankkisi tarvittavat varastointipalvelut Huoltovarmuuskeskuksen hyväksymiltä varastointipalvelujen tarjoajilta. Huoltovarmuuskeskus järjestikin kesällä 2000 viljan varmuusvarastoinnista tarjouskilpailun.
Virasto selvitti myös sitä, tukiko Avena Siilot Oy keinotekoisesti samaan konserniin kuuluvaa Avena Nordic Grain Oy:tä hinnoitellessaan lastinkäsittelyä ja varastointia. Selvitys johti siihen, että Avena Siilot ilmoitti joulukuussa 2000 tarkistavansa määrälennuskäytäntöään ja toimitti Kilpailuvirastoon 1.7.2001 voimaan tulevan hinnaston, joka mahdollistaa kilpailun toimimisen.
Avena Siilojen katsottiin myös käyttäneen väärin määräävää markkina-asemaansa pitämällä hinnoittelujärjestelmänsä salaisena. Kun yritys kuitenkin julkaisi hinnastonsa selvitysten aikana, ei virasto tehnyt asiasta esitystä kilpailuneuvostolle. Myös Avena Siilojen varastointipalveluiden hinnoittelua epäiltiin kohtuuttomaksi, mutta asian selvittäminen lopetettiin sen jälkeen, kun yhtiö oli alentanut sisämaan varastojensa varastointihintoja 20 prosentilla.
- *Ilmatieteen laitoksen (IL)* osalta virasto teki kesällä 2000 säädätamarkkinoita koskevan kilpailuneuvostoesityksen, jossa IL:n katsottiin syyllystyneen määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön alentaessaan kansainväliseen jakeluun toimittamiensa säätökakuvien laatutasoa. Koska kyseessä oli tietoinen toiminta, jolle ei ollut mitään hyväksyttävää taloudellisia tai teknisiä perusteita, esitys tehtiin siitä huolimatta, että IL oli jo lopettanut menettelyn. Virasto esitti myös, että laitokselle määrättäisiin 200 000 markan seuraamusmaksu. Asia on edelleen kilpailuneuvoston käsiteltävänä.
Sääpalvelumarkkinat ovat parhaillaan murrosvaiheessa, jossa uusi palvelukilpailu on alkanut uhata IL:n perinteistä määräävää markkina-asemaa. Vastaava kehitys on käynnissä myös muualla Euroopassa. Markkinoille on tunnusomaista, että kansalliset ilmatieteen laitokset tuottavat säähavaintoja (säädätää), jota laitosten omat kaupalliset yksiköt ja yksityiset sääpalvelujen tarjoajat käyttävät sääpalveluiden tuotannossa. Kilpailuneutraliteetin kannalta on välttämätöntä, että kansalliset laitokset noudattavat yhtäläistä säädätän hinnoittelua sekä laitoksen omalle että yksityisille palveluiden tuottajille.
IL:lla on edelleen merkittäviä kilpailulta suojattuja toiminta-alueita, jotka antavat sille strategisia mahdollisuuksia vaikuttaa kilpailuun Suomen sääpalvelumarkkinoilla. Näitä ovat säädätän tuotanto ja jakelu sekä osa palveluista. Ratkaisuksi ongelmiin virasto päätyi alku-

väästä 2001 esittämään IL:n kaupallisen sääpalvelutoiminnan yhtiöittämistä ja irrottamista säädaten ja -tuotteiden tuotannosta. Sääpalveluiden osalta virastossa on vireillä toimenpidepyyntö, jossa IL:n epäillään syllistyneen saalistushinnoitteluun syksyllä 2000.

- *Merenkululaitoksen* osalta virasto antoi vuonna 2000 lausunnon, jossa se tuki laitoksen organisaation ja toiminnan kehittämistä yhtenäisen liikelaitosmallin pohjalta. Lausunnona korostettiin sitä, että kauppamerenkulun tulisi maksaa Merenkululaitokselle vain saamista palveluista, eikä maksuilla saisi subventoida laitoksen muiden toimintojen kustannuksia. Kilpailua synnyttävien ja edistävien olosuhteiden luominen Merenkululaitoksen keskeisille tuotannonaloille nähtiin kuitenkin ongelmalliseksi. Asiakasrahoitteinen liiketoiminta voitaisiin Kilpailuviraston lausunnon mukaan myös yhtiöittää.

Hyvinvointipalvelusektori

Virasto on selvittänyt saamiensa toimenpidepyyntöjen perusteella myös erilaisten julkisen terveydenhuollon yksiköiden menettelyjä niiden laajentaessa toimintaansa elinkeinotoimintana pidettävään palvelutuotantoon. Ongelmana asiassa on se, että julkisen sektorin palvelutuotanto syntyy kilpailulta suojatulla alueella, mikä antaa sille mittakaavaedun yksityiseen sektoriin verrattuna. Koska julkiset terveydenhuoltoyksiköt eivät myöskään noudata samanlaisia liikeloudellisia hinnoitteluperiaatteita kuin yksityiset elinkeinonharjoittajat, kilpailutilanne voi vääristyä, vaikka kysymys ei olisikaan suoranaisesta alihinnoittelusta tai muusta keinotekoisesta resurssisiirrosta. Virastossa käsiteltiin viime vuonna mm. seuraavia terveydenhoitoon liittyviä tapauksia:

- *Turunmaan sairaalan* todettiin laajentaneen palvelutarjontaansa työterveyspalveluihin, mutta jättäneen hinnoitteleematta palvelut liikeloudellisin perustein, vaikka sillä olisi ollut siihen mahdollisuus. Seurauksena oli se, että sairaalan tarjoamat työterveyden tutkimuspalvelujen hinnat olivat olennaisesti edullisemmat kuin vastaavien yksityisen sektorin tarjoamien palveluiden hinnat. Sairaalalla ei kuitenkaan katsottu olevan määräävää markkina-asemaa, eikä sen hinnoittelukäytäntö viitannut suoranaiseen ali- tai saalistushinnoitteluun. Yleisempänä havaintona päätöksessä todettiin, että tapauksessa kuvattu julkisen laitoksen hinnoittelukäytäntö voi yleistyessään ja laajentuessaan aiheuttaa merkittäviä kilpailuun ja markkinoiden toimivuuteen kohdistuvia vaikutuksia.
- Edelleen vireillä olevassa *Pirkanmaan sairaanhoitopiirin Laboratoriokeskusta* koskevassa tapauksessa on kyse siitä, ettei keskuksen noudattaman omakustannushinnoittelun ole voitu katsoa täyttävän avoimien markkinoiden kilpailuneutraliteetin vaatimuksia. Sairaanhoitopiiriä pyydettiin viime vuonna ilmoittamaan, mihin toimenpiteisiin se aikoo ryhtyä esitettyjen havaintojen perusteella. Samalla sairaanhoitopiiriä pyydettiin arvioimaan, mikä merkitys sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetuilla säädöksillä, joiden perusteella sairaalassa tai terveyskeskuksessa tehtävistä laboratorio- ja röntgentutkimuksista voidaan periä enintään palvelun tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia vastaava maksu, on näiden palvelujen tuottajien kilpailutilanteelle.

Laboratoriokeskus toi vastauksessaan esiin myös Kansaneläkelaitoksen yksityissektoria tukevan sairausvakuutuskorvauskäytännön kilpailuvaikutukset ja eräitä muita laboratorioalan kilpailua haittaavia syitä. Kilpailuvirasto on puolestaan pyytänyt yksityisiltä laboratoriopalvelujen tuottajilta vastineen asiasta.

Laboratoriokeskus ja Pirkanmaan sairaanhoitopiiri ovat selvitystyön aikana osoittaneet pyrkivänsä markkinaehtoiseen toimintatapaan ja saavuttamaan samalla organisaatiojärjelyillä todellisia mittakaava- ja tehokkuusetuja. Vastaava toimintamalli on tulossa käyttöön muissakin sairaanhoitopiireissä. Jos laboratorialalta poistetaan julkisen ja yksityisen palveluntuottajan väliset raja-aidat ja mahdollistetaan myös yksityisille elinkeinonharjoittajille samanlaisten etujen tavoittelu, alan kehitystä voidaan pitää kilpailun kannalta positiivisena.

- *Oulun yliopistollista sairaalaa* koskevalla tapauksella on samanlaisia piirteitä kuin Pirkanmaan tapauksella, minkä johdosta päätökset asioista on virastossa tarkoitus tehdä koordinoitusti. Oulussa kyse on yksityissektorille tarjottavien kuvantamispalvelujen hinnoittelusta ja siitä, että sairaalan kilpailulta suojatun aseman tarjoaman mittakaavaedun on arvioitu voivan vääristää kilpailua ilman varsinaista ristiinsubventiota ja alihinnoittelua. Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri itse on pitänyt nykyistä hinnoittelua tuotantokustannukset kattavana.

Kilpailutilanne voi yleisesti ottaen korjaantua vain, jos yksityissektorikin saa mahdollisuuden kilpailla julkisen terveydenhoidon piiriin kuuluvista palveluista. Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri on selvitystyön yhteydessä ilmoittanut seuraavansa mahdollisuuksia hankkia kuvantamispalveluja myös sairaanhoitopiirin ulkopuolisilta toimittajilta. Tällä hetkellä yksityiset palvelujen tuottajat eivät kuitenkaan pysty tarjoamaan kysyntää vastaavia palveluja ilman merkittäviä investointeja. Sairaanhoitopiiri ei toisaalta ole myöskään nähnyt kokonaistaloudellisesti kannattavaksi tehdä rinnakkaisinvestointeja Pohjois-Pohjanmaan alueelle.

- Kilpailuviraston syksyllä 2000 tekemä tarjouskartelliratkaisu vahvasti merkittävästi *apteekki-alan* kilpailuedellytyksiä. Kyse oli Helsingin kaupungin toimenpidepyyntöön perustuvasta tapauksesta, jossa Apteekkariliiton ja lähes kaikkien Helsingin kaupungin järjestämään tarjouskilpailuun osallistuneiden apteekkien todettiin tehneen tarjouskilpailussa lainvastaista yhteistyötä. Asian selvittämistä ei kuitenkaan jatkettu eikä asiaa viety kilpailuneuvostoon, koska lainvastaisen menettelyn katsottiin olleen osin seurausta lääkealaa valvovien viranomaisten aktiivisesta toiminnasta lääketaksan tulkitsemiseksi samanhintaisuutta tarkoittavaksi järjestelmäksi. Virasto otti päätöksessään huomioon myös sen, ettei apteekkeja ollut tiittävästi aiemmin kilpailutettu.

Suurin osa tarjouskilpailuun osallistuneista apteekkeista oli pitäytynyt tarjouksessaan saamiinsa viranomaisohjeisiin perustuen valtioneuvoston vahvistaman lääketaksan mukaisissa enimmäishinnoissa. Valtioneuvoston vahvistamaa lääketaksaa on kuitenkin sosiaali- ja terveysministeriön asiasta antaman lausunnon mukaan pidettävä lääkkeiden enimmäishintajärjestelmänä, eikä siihen näin ollen voi vedota lääkealan kilpailun estämiseksi. Lääke- ja hoitotarvikehankintoja tekevillä tahoilla on siten jatkossakin peruste ja laillinen oikeus kilpailuttaa apteekkeja.

- *Lääkkeiden yksikanavajakelusta* annettiin helmikuussa 2000 uusi kannanotto. Virasto ei ottanut siinä kantaa esitettyihin yksittäisiin kilpailunrajoituksiin, vaan tarkasteli yksikanavajärjestelmää kokonaisuutena. Päätöksen keskeinen sisältö oli se, ettei virasto puutu tässä vaiheessa yksikanavajärjestelmään, koska lääketukkukaupan rakenteet ovat parhaillaan muuttumassa alan omin toimenpitein. Päätöksessä todettiin lisäksi, että lääketukkukaupan yksinoikeussopimukset saattavat edellyttää niiden ilmoittamista Euroopan komissiolle, koska yksinoikeussopimuksiin ei viraston mielestä voida soveltaa uutta vertikaalisia sopimuksia ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja koskevaa sopimusta. Yksikanavajärjestelmällä ei sinänsä todettu olleen haitallisia vaikutuksia rinnakkaistuojien asemaan.

Energia ja julkiset peruspalvelulaitokset

- *Raha-automaattiyhdistyksen (RAY)* yleishyödyllisille järjestöille myöntämän tuen kilpailuvai-
kutuksia selvitettiin sekä toimenpidepyynnön ja lukuisten tiedustelujen että viraston omien
tutkimusten pohjalta. Selvitysten kohteena olivat erityisesti vanhuksille tarkoitetut kotipal-
velut, palvelukotitoiminta, pitopalveluiden tarjoaminen muille kuin avustettavan järjestön var-
sinaiselle kohderyhmälle sekä sairaankuljetustoiminta.

RAY:n avustukset yleishyödyllisille sosiaali- ja terveysalan järjestöille ovat vuosittain mer-
kittäviä ja niillä voi siksi olla huomattavia kilpailuvaikutuksia. Esimerkiksi vuodelle 2001
yleishyödyllisten yhteisöjen saamat avustukset ovat yhteensä yli 2,1 miljardia markkaa ja
kasvu edelliseen vuoteen on 8,8 prosenttia. RAY ja Suomen Yrittäjät ry laativat keväällä 2000
suosituksen, johon on kirjattu useita Kilpailuviraston esittämiä näkemyksiä ja virasto jatkoi
myös suosituksen antamisen jälkeen yhteistyötä RAY:n kanssa. Marraskuussa 2000 virasto
toimitti RAY:lle ehdotuksensa periaatteiksi, joiden ottaminen huomioon avustustoiminnassa
vähentäisi tukea saavien yleishyödyllisten yhteisöjen ja muiden palvelutuottajien välisen kil-
pailutilanteen vinoutumista. RAY:n kannanotto viraston ehdotukseen oli myönteinen. Kil-
pailuviraston loppulausunto asiasta annettiin tammikuussa 2001.

■ Kilpailuneuvostossa on parhaillaan vireillä kolme hankkeen puitteissa tehtyä Kil-
pailuviraston esitystä määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltämiseksi.
Tapaukset koskevat Helsingin ja Kuopion Energian sähkön siirron ja kaukolämmön
kohtuutonta hinnoittelua sekä Helsingin Sataman perimien matkustajamaksu-
jen kohtuuttomuutta. Kilpailuneuvoston tapauksista tekemät ratkaisut tulevat
aikanaan olemaan merkittäviä ennakkopäätöksiä ns. luonnollisten monopolien
määräävän markkina-aseman väärinkäytön arvioinnissa.

Ohessa suppeat kuvaukset em. kilpailuneuvostoesityksistä ja muista hank-
keeseen liittyneistä merkittävistä tapauksista:

- Kuopion kaupungin energialaitosta *Kuopion Energiaa* koskevassa esityksessä katsottiin, että lai-
toksen sähkö- ja kaukolämpöpalvelujen hinnoittelu on ollut kohtuutonta ainakin vuosina
1997–99. Koska laitos ei kehoituksesta huolimatta ollut ryhtynyt toimenpiteisiin hinnoittelukäy-
töntönsä muuttamiseksi, virasto esitti joulukuussa 2000, että kilpailuneuvosto määräisi Kuopion
kaupungin/Kuopion Energian lopettamaan kilpailunrajoituslain vastaisen menettelyn ja
määräisi kaupungille/energialaitokselle 5 miljoonan markan kilpailunrikkomismaksun. – Vas-
taava *Helsingin Energiaa* koskeva esitys kilpailuneuvostolle tehtiin jo vuonna 1999. Siinä mää-
räävän markkina-aseman väärinkäytön seuraamusmaksuksi esitettiin 30 miljoonaa markkaa.
- Helsingin kaupungin satamalaitoksen *Helsingin Sataman* todettiin elokuussa 2000 tehdyssä
kilpailuneuvostoesityksessä käyttäneen väärin määräävää markkina-asemaansa hinnoitte-
lemalla satamapalvelunsa kohtuuttomasti ainakin vuosina 1997–1999. Esityksessä katsot-
tiin myös, että Helsingin Sataman satama- ja matkustajaliikennepalvelujen hinnoittelu on
ollut kustannusvastaamatonta ja läpinäkyvätöntä.

- *Vapo Oy:n* katsottiin syyskuussa 2000 tehdyssä Kilpailuviraston päätöksessä syyllistyneen energiaturvemarkkinoilla määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön soveltamalla asiakaisiin nk. marginaalihinnoitteluna ilmenevää sitovaa hinnoittelukäytäntöä. Vapon soveltaman hinnoittelukäytännön, jossa turpeen hinta vaihtelee käyttötarkoituksen mukaan, katsottiin myös syrjivän perusteettomasti sen asiakkaita, eikä sen katsottu täyttävän kustannusvastaavuuden periaatetta. Turpeen hinnoittelun ei myöskään katsottu olleen riittävän selkeää ja läpinäkyvää. Vapo on valittanut päätöksestä kilpailuneuvostolle.
- Kilpailuvirasto katsoi joulukuussa 2000 tekemässään päätöksessä, ettei eräiden *paikallisten energialaitosten* sähkön vähittäismyynnissä soveltamiin *kanta-asiakasjärjestelmiin* näyttänyt liittyvän kilpailunrajoituslain kieltämää sitomista eikä alennusjärjestelmillä myöskään katsottu olleen kilpailunrajoituslaissa tarkoitettuja vahingollisia vaikutuksia. Vaikkei virasto pitänyt kukaan järjestelmiä ja niihin liittyviä menettelytapoja määräävän markkina-aseman väärinkäyttönä eikä vahingollisena kilpailunrajoituksena, päätöksessä pidettiin kuitenkin tärkeänä kanta-asiakasjärjestelmien ja niiden perusteella eri asiakasryhmille määräytyvien hinta- ja alennusperusteiden selkeyden ja yksiselitteisyyden lisäämistä.

■ *Viestintähankkeeseen liittyen Kilpailuviraston tehtävänä on mm. verkkoneutraalin sääntelyn varmistaminen ja sen valvominen, ettei tele- ja joukkoviestinnän lähentymisen synnyttämällä viestintäyhtiöiden erilaisilla yhteistyöjärjestelyillä ole kilpailua poissulkevia ja taloudellista tehokkuutta vähentäviä vaikutuksia.*

Tavoitteena on myös varmistaa, ettei kiinteiden tilaajayhteyksien (vuokrajohtojen) kohtuuttomalla hinnoittelulla tai telepalvelusopimusten sitovilla sopimuskausialenuksilla estetä telemarkkinoiden kilpailun avautumista tai vaikeuteta uusien telepalveluoperaattoreiden pääsyä markkinoille. Virasto edistää myös osaltaan sellaisten paikallisverkko-yhtiöiden laitetilojen yhteiskäyttömahdollisuuksien luomista, joilla lisätään Internet-yhteyksien tehokasta ja avointa tarjontaa. Tavoitteena on myös varmistaa kaapeliverkkojen avoin käyttömahdollisuus erilaisiin tietoliikennepalveluihin.

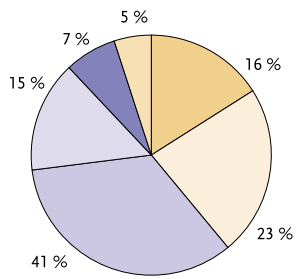
Sähköisessä ja graafisessa joukkoviestinnässä pyritään siihen, etteivät yritykset käytä kilpailijoita poissulkevia ja asiakkaita kohtuuttomasti hyödyntäviä toimintatapoja. Postitoiminnan osalta tavoitteena on edistää kilpailua postitoimintalain piiriin kuuluvassa postitoiminnassa sekä postin kuljetusten järjestämisessä.

Hanke jaettiin vuoden 2000 alussa suuren tapausmääränsä johdosta kahteen osahankkeeseen eli televiestintään ja joukkoviestintään.

Televiestintä

Televiestintä on vuosina 2000–2001 osoittautunut tapausmäärältään suurimaksi viraston hankealueeksi. Vuonna 2000 hankkeessa ratkaistiin yhteensä 48 asiaa, joista 11 oli päätöksiä, 5 poikkeuslupapäätöksiä ja 16 lausuntoja. Avoinna

Viestintä

Ns. hanketapausten jakauma hankkeittain vuonna 2000

olevia tapauksia oli vuoden 2001 alussa 26. Suomea koskevien selvitysten lisäksi Kilpailuvirasto on mukana myös EU:n piirissä vireillä olevien sääntelyuudistusten valmistelussa.

Kiinteiden yhteyksien hinnoittelua koskevista tapauksista kolme on parhailaan kilpailuneuvoston käsiteltävänä. Ohessa kuvaukset niistä ja yhteenveto myös muista merkittävistä hankkeen yhteydessä käsitellyistä tapauksista:

- *Turun Puhelin Oy:n* ja *Salon Seudun Puhelin Oy:n* katsottiin viraston helmikuussa 2000 tekemissä kilpailuneuvostoesityksissä syylistyneen määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön hinnoittelemalla kiinteän televerkon tilaajayhteydet ja kiinteät yhteydet syrjivällä, sitovalla ja kohtuuttomalla tavalla. Virasto esitti myös, että neuvosto määräisi *Turun Puhelin Oy:lle* 5 miljoonan markan ja *Salon Seudun Puhelin Oy:lle* 1 miljoonan markan seuraamusmaksut. Näiden, samoin kuin jo aiemmin neuvostoon viedyn *Helsingin Puhelin Oyj:n* eli HPY:n, määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä koskevien esitysten käsittely neuvostossa on päättynyt, mutta neuvosto ei vielä ole antanut tapauksista ratkaisujaan.
- Vuosina 2000–2001 on käsitelty useita erityisesti *Helsingin Puhelinta* (nyk. *Elisa Communications Oyj*) koskevia asioita. Tapaukset ovat liittyneet mm. IP-puheluiden hinnoitteluun, Diana-telepalvelusopimukseen sekä puhelin- ja ISDN-liittymien ja ulkomaan puhelujen ensisijaisverkko-ohjauksen hinnoitteluun.

Helsingin Puhelimen IP-puheluiden hinnoittelua koskevassa Kilpailuviraston keväällä 2000 tekemässä ratkaisussa edellytettiin, että yhtiön tulee tarjota kilpaileville teleoperaattoreille televerkkojen ja telepalvelujen yhteenliittämistä kilpailijoiden tarkoituksenmukaiseksi katsomissa paikoissa, mukaan lukien HPY:n paikalliskeskukset. Liityntöjä tulee lisäksi tarjota tasapuolisin, läpinäkyvin ja kohtuullisin ehdoin. Päätöksessä todettiin myös HPY:n syylistyneen määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön, kun se ei ollut tarjonnut muille operaattoreille yhteenliittämistä paikalliskeskuksiin. IP-lähipuhelun hinnoittelulla ei sen sijaan havaittu olleen kilpailunrajoituslain vastaisia vaikutuksia.

Laittelojen yhteiskäyttöä pidettiin päätöksessä edellytyksenä sille, että Helsingin Puhelimen kanssa kilpailevat operaattorit pystyvät tarjoamaan vastaavanlaista pakettikytkentäistä Internet-puhelua. Syrjimätön ja kohtuuhintainen tarjonta sekä laitteiden yhteiskäyttö mahdollistavat päätöksen mukaan myös tehokkaampien pakettikytkentäisten Internet-puhelujen tuomisen markkinoille. Lisäksi päätöksessä todettiin, ettei yhtiön tiedottaminen IP-verkon käyttöönotosta ollut täyttänyt määräävässä asemassa olevalle yritykselle asetettavia vaatimuksia, mistä johtuen kilpailijat eivät olleet voineet varautua ennakolta uuden hinnoittelun edellyttämiin muutoksiin.

Helsingin Puhelin julkaisi päätöksen jälkeen yhteenliittämishinnastonsa Kilpailuviraston edellyttämällä tavalla. Siihen sisältyvää mahdollista määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä pidettävää kohtuutonta hinnoittelua selvitetään kuitenkin edelleen virastoon tulleen uuden toimenpidepyynnön perusteella.

- *Sonera Oyj:n* osalta virastossa käsiteltiin vuonna 2000 mm. Skaala-sopimuksista myönnettyjä alennuksia, datapalveluiden jälleenmyyntiä ja K-Plus -kanta-asiakasohjelmaa sekä NMT-vaihtotarjouksen hinnoittelua. Lisäksi virasto teki tammikuussa 2000 *Telian* toimenpidepyyntöön perustuvan ratkaisun, jossa otettiin kantaa *Radiolinjan* ja *Soneran* markkina-asemaan. Telia valitti ratkaisusta *Soneran* osalta kilpailuneuvostoon.

- *Päijät-Hämeen Puhelinyhdistyksen* soveltamasta ns. omistaja-alennusjärjestelmästä saatiin kilpailuneuvoston päätös joulukuussa 2000. Kilpailuneuvosto yhtyi ratkaisussaan Kilpailuviraston esitykseen, jossa Päijät-Hämeen Puhelinosuuskunnan katsottiin olevan määräävässä markkina-asemassa kiinteässä verkossa harjoittamassaan paikallistelematonta ja käytäneen väärin asemaansa soveltamalla sitovaa, syrjivää ja kustannusvastaamatonta alennuskäytäntöä ns. omistaja-alennuksen muodossa. Lisäksi kilpailuneuvosto velvoitti Päijät-Hämeen Puhelinosuuskunnan ja Päijät-Hämeen Puhelin Oyj:n lopettamaan menettelyn 2 miljoonan markan uhkasakon uhalla. Neuvosto ei kuitenkaan määrännyt yhtiölle Kilpailuviraston esittämää 0,5 miljoonan markan seuraamusmaksua.

Vaikka telemarkkinoiden sääntelyä on Suomessa purettu, kilpailua paikallistelematonta palveluiden tarjonnassa ei kuitenkaan ole merkittävästi syntynyt. Yhtenä esteenä on pidetty puhelinyhtiöiden soveltamia omistaja-alennusjärjestelmiä, jotka ovat sitoneet telepalveluiden käyttäjät liikesuhteisiin paikallistelematonta palveluiden kanssa. Määräävässä markkina-asemassa olevien puhelinyhtiöiden hinnoittelu on myös näiltä osin alittanut palveluiden tarjonnasta aiheutuneet kustannukset, mikä on estänyt alalle tulijoiden liiketoimintaa. Kilpailuneuvoston edellä kuvattu ratkaisu on siten merkittävä kannanotto, joka Kilpailuviraston mielestä velvoittaa myös muita omistaja-alennuksia käyttäviä yhtiöitä muuttamaan käytäntöään. Tätä koskeva viraston kannanotto lähetettiin Finnet-liitolle heti kilpailuneuvoston päätöksen jälkeen.

Joukkoviestintä

Sähköisessä ja graafisessa joukkoviestinnässä Kilpailuvirasto on ottanut viime aikoina kantaa mm. määräävässä markkina-asemassa olevien viestintäyhtiöiden väärinkäyttönä pidettäviin toimintatapoihin. Hankkeessa on käsitelty mm. seuraavia merkittäviä tapauksia:

- Kilpailuvirasto teki kilpailuneuvostolle tammikuussa 2000 esityksen koskien *Kamera-lehteä*, joka oli viraston mielestä syyllistynyt määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön tai ainakin vahingolliseen kilpailun rajoittamiseen kieltäytyessään ilman asiallista syytä julkaisemasta lehdessä erään valokuvausalan postimyyntiyhtiön ilmoitusta. Kamera-lehti ilmoitti kuitenkin ennen asian käsittelyn aloittamista, että se julkaisee ilmoitukset ja purkaa ao. yritykseen kohdistuneen julkaisukiellon. Koska kilpailunrajoituksen taloudellisia vaikutuksia oli pidettävä yleiseltä kannalta varsin vähäisinä, Kilpailuvirasto katsoi, ettei asian käsittelyä ollut syytä jatkaa ja peruutti kilpailuneuvostolle tekemänsä esityksen.
- Samoihin aikoihin Kilpailuviraston em. esityksen kanssa saatiin tiedoksi kilpailuneuvoston ratkaisu, jossa otettiin kantaa toiseen lehti-ilmoitteluun liittyvään tapaukseen. Kilpailuneuvosto yhtyi ratkaisussaan viraston esitykseen, joka oli koskenut *Lapin Kansa Oy:n* menettelyä oman ilmestymisalueensa lehti-ilmoittelumarkkinoilla. Päätös on kilpailuoikeudellisesti merkittävä, koska kilpailuneuvosto otti siinä ensimmäistä kertaa kantaa paikallislehden määräävän markkina-asemaan. Neuvosto yhtyi päätöksessä Kilpailuviraston näkemykseen siitä, että yhtiö oli vuosina 1992–97 käyttänyt määräävää markkina-asemaansa kielletyllä tavalla soveltamalla sitovaa ja syrjivää hinnoittelu- ja alennuskäytäntöä.

Noudatettu alennuskäytäntö oli kilpailuneuvoston päätöksen mukaan asettanut ilmoittaja-asiakkaat perusteettomasti eriarvoiseen asemaan toisiinsa nähden ja heikentänyt huonompia ehtoja saaneiden asiakkaiden kilpailuasemaa. Ilmoitushintojen läpinäkyväisyys oli myös estänyt asiakkaita vertailemasta keskenään eri vaihtoehtoja. Sitovat ja ilmoittelun keskeyttämisestä edellyttäneet asiakkaiden vuosisopimusten ehdot olivat toisaalta vaikeuttaneet myös kilpailevien ilmoitusvälineiden toimintaa.

Keskeisen kilpailuoikeudellisen ongelman Lapin Kansan tapauksessa muodosti relevanttien markkinoiden määrittely. Kilpailuviraston mukaan tapauksen relevantit markkinat muodostuivat lehti-ilmoittelun markkinoista Lapin Kansan ilmestymisalueella, koska ilmoittajille ja mainostajille ei Rovaniemellä ja sen ympäristössä ollut muita merkittäviä lehti-ilmoittelua korvaavia mediavaihtoehtoja. Kilpailuneuvosto vahvisti ratkaisussaan Kilpailuviraston markkinoita koskevan kannan, mutta ei käsitellyt tarkemmin mahdollista määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä, koska Kilpailuvirasto ja Lapin Kansa olivat jo sopineet hinnoittelun ja alennusjärjestelmän korjaamisesta.

- *Lehtikuva Oy*:llä katsottiin viraston tammikuussa 2000 tekemässä päätöksessä olevan määräävä markkina-asema sanomalehdille suunnattujen päivittäisten uutiskuvapalvelujen markkinoilla Suomessa ja yhtiön hinnoittelun katsottiin aikaisemmin olleen määräävän markkina-aseman väärinkäytöksi katsottavalla tavalla kohtuutonta ja syrjivää. Yhtiöllä ei ollut ollut uutiskuvapalvelujen julkista hinnastoa, eivätkä yhtiön asiakkaat olleet myöskään voineet selvittää, mistä tekijöistä niiden maksama hinta muodostui. Selvitykset osoittivat lisäksi, että levikiltään lähes samankokoisten lehtien uutiskuvapalvelusopimusten hinnat olivat vaihdelleet huomattavasti ilman, että Lehtikuva olisi pystynyt antamaan näille hinnoiteroille kilpailuoikeudellisesti hyväksyttäviä perusteita.

Koska Lehtikuva oli kuitenkin selvitysten kuluessa myöntänyt esitetyt puutteet ja pyrkinyt kehittämään uuden läpinäkyvämmän ja selkeämmän hinnoittelujärjestelmän, sen hinnoittelua ei enää pidetty määräävän markkina-aseman väärinkäyttönä. Siihen, missä määrin uudistettu hinnoittelujärjestelmä oli asiakkaita kohtaan syrjimätön ja tasapuolinen, virasto ei ottanut kantaa. Seuraamusmaksuesityksen tekeminen nähtiin tarpeettomaksi siittäkin syystä, että väärinkäytön aiheuttamat taloudelliset vaikutukset olivat selvitysten mukaan jääneet suhteellisen vähäisiksi.

- *Rautakirja Oy*:llä (Lehtipiste) katsottiin Kilpailuviraston kesäkuussa 2000 tekemässä päätöksessä olevan määräävä markkina-asema sanoma- ja aikakauslehtien kustantajille suunnatuilla lehtien tukkukaupparmarkkinoilla Suomessa ja yhtiön katsottiin soveltaneen lehtien irtonumeromyynnissä ehtoa, jota oli pidettävä määräävän markkina-aseman väärinkäytöksi katsottavana sitomisena. Rautakirjan ao. palveluiden hinnoittelun arvioitiin myös olleen läpinäkyvätöntä, eikä asiakkailla voinut siten olla selkeää näkemystä, mistä tekijöistä heidän maksamansa palkkiot muodostuvat.

Koska Rautakirja oli kuitenkin muuttanut aamulehtien myyntipalkkioiden hinnoittelua, Kilpailuvirasto katsoi, ettei menettelyä voitu enää tältä osin pitää määräävän markkina-aseman väärinkäyttönä. Siihen, missä määrin uudistettu hinnoittelujärjestelmä oli asiakkaita kohtaan tasapuolinen ja sitomaton, virasto ei ottanut kantaa. Seuraamusmaksuesitystä ei tässä tapauksessa tehty, koska Rautakirja oli aktiivisesti myötävaikuttanut väärinkäyttönä pidettävien toimintatapojen korjaamiseen ja koska menettelystä asiakkaille aiheutuneet vahingot näyttivät jääneen varsin pieniksi.

- Postitoimintaan liittyen Kilpailuvirasto puolsi helmikuussa 2000 antamassaan lausunnossa *Suomen Suoramainonta Oy:n* toimilupahakemusta ja piti tärkeänä toimiluvan myöntämistä *Suomen Posti Oy:n* kanssa kilpailevalle yrittäjälle tasapuolisin ja kohtuullisin ehdoin. Virasto antoi viime vuonna lausunnon myös hallituksen esityksestä postipalvelulaiksi. Lausunnossa kiinnitettiin huomiota mm. yleispalvelun turvaamiseksi postitoiminnassa mahdollisesti perustettavaan korvausrahostoon, joka viraston näkemyksen mukaan saattaa aiheuttaa samanlaisia kilpailun esteitä kuin nykyinen veronluonteinen maksu haja-asutusalueiden postitoiminnan turvaamiseksi.

■ *Rahoitusmarkkinoilla Kilpailuvirasto puuttuu erityisesti sellaisiin kilpailunrajoituksiin, joilla alan yritykset pyrkivät puolustamaan vakiintuneita markkina-asemiaan toimintaympäristön edelleen kansainvälistyessä ja alan rakenteen muuttuessa mm. rahoitus- ja vakuutusmarkkinoiden integraation seurauksena.*

Virasto jatkoi vuonna 2000 mm. Helsingin Pörssin pörssimaksuhinnoittelumuutoksen vaikutuksia koskevaa selvitystä ja aloitti Suomen Arvopaperikeskuksen markkina-asemaa ja sen tarjoamien selvityspalvelujen hinnoittelua koskevan tutkimuksen. Molemmat selvitykset valmistuivat vuoden 2001 alussa.

- *Helsingin Pörssin* osalta virastoa oli pyydetty selvittämään, voidaanko sen suunnittelemaa pörssimaksuhinnoittelun muutosta pitää kilpailunrajoituslain tarkoittamana määräävän markkina-aseman väärinkäyttönä. Virasto katsoi päätöksessään, että Helsingin Pörssillä on tällä hetkellä määräävä asema julkisen osakekaupankäyttäjärjestelmän ylläpitäjänä ja palveluntarjoajana Suomessa. Uutta hinnoittelua ei kuitenkaan pidetty vaihtoehdoisen hinnoittelumallin käyttöönoton jälkeen syrjivänä, eikä siten myöskään määräävän markkina-aseman väärinkäyttönä. Päätöksestä on valitettu kilpailuneuvostoon.
- *Suomen Arvopaperikeskuksen* kilpailuoikeudellista asemaa ja hinnoittelua selvitettiin virastossa oma-aloitteisesti. Asiaa koskevassa päätöksessä todettiin, että Arvopaperikeskuksella on määräävä markkina-asema ainakin Helsingin Pörssissä käytävän julkisen osakekaupan selvityspalvelujen tarjoajana Suomessa. Virasto totesi myös, että keskuksen toimitusviivästyksistä perimät maksut ovat asiakkaita syrjiviä ja kustannusvastaamattomia ja siten kilpailunrajoituslain vastaista määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä.

Selvityksissä ilmeni kuitenkin, ettei Arvopaperikeskus ole ollut tietoinen omasta määräävästä asemastaan tai viivästysmaksujärjestelmänsä lainvastaisuudesta. Lisäksi Arvopaperikeskus on pyrkinyt kehittämään maksujärjestelmänsä tasapuolisempaan ja kustannusvastaavampaan suuntaan. Edellä esitetyn perusteella virasto katsoi, ettei kilpailuneuvostoesityksen tekeminen kilpailunrikkomismaksun määräämiseksi ole asiassa perusteltua. Arvopaperikeskuksen tulee kuitenkin päätöksen mukaan poistaa 31.12.2001 mennessä toimitusviivästyksistä perittävistä maksuista kilpailunrajoituslain vastaiset piirteet sekä esittää Kilpailuvirastolle selvitys kaikista niistä muutoksista, joita se on tehnyt viivästysmaksujärjestelmään. Tästäkin päätöksestä on valitettu kilpailuneuvostoon.

Rahoitus

■ Metsähankkeessa vireillä olleet kartelliselvitykset ratkaistiin keväällä 2000 ja virasto teki tapauksesta esityksen kilpailuneuvostolle. Kilpailuneuvosto teki asiasta päätöksen marraskuussa 2000. Syksyllä 2000 Kilpailuvirasto antoi mm. hankintakaupan toimintatapoja ja metsäyhtiöiden hintayhteistyötä raakapuun tuonnissa koskeneet ratkaisunsa. Ohessa yhteenvedot näistä ja muista merkittävistä hankkeen yhteydessä käsitellyistä tapauksista:

- Kilpailuneuvosto määräsi Kilpailuviraston esityksen perusteella *Metsäliitto Osuuskunnalle, Stora Enso Oyj:lle ja UPM-Kymmene Oyj:lle* kullekin 10 miljoonan markan seuraamusmaksun Mikkelin seudulla 1993–1997 harjoitetusta kartelliyhteistyöstä. Yhteistyö käsitti mm. hintoja ja hankintatavoitteita koskevien tietojen vaihtamista ns. seurantakokouksissa ja yritysten välisissä palavereissa. Osittain neuvoston mukaan oli sovittu myös hinnoista. Kilpailuvirasto oli esittänyt yhtiöille 20 miljoonan markan seuraamusmaksuja.

Kilpailuneuvosto totesi päätöksessään, että mainitut kolme metsäteollisuusyritystä ostavat valtaosan tarjolle tulevasta raakapuusta ja että tällaisilla markkinoilla ostajien välinen yhteistoiminta on erityisen vahingollista. Kysymyksessä oli neuvoston mukaan varsin tyypillinen kiellettyyn tietojenvaihtoon liittyvä tapaus, jonka lainvastaisuus ei ole voinut olla epäselvää. Asian käsittely jatkuu kuitenkin vielä päätöksestä tehdyn valituksen johdosta KHO:ssa.

- Kilpailuneuvosto teki samaan aikaan kartellipäätöksen kanssa toisenkin puumarkkinoita koskevan merkittävän ratkaisun. Kyse oli *Maa- ja Metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry:n* Kilpailuviraston hylkäävästä poikkeuslupapäätöksestä tekemästä valituksesta, jossa yhdistys oli vaatinut poikkeusluvan myöntämistä puun myyjien neuvotteluaseman parantamiseksi suhteessa metsäteollisuusyrityksiin.

Kilpailuneuvosto hylkäsi valituksen, koska neuvottelujärjestelmien ja niihin sisältyvien kilpailunrajoitusten ei oltu voitu todeta edistäneen puumarkkinoiden tehokasta toimintaa. Neuvottelujärjestelmän voitiin päinvastoin joinakin vuosina katsoa hidastaneen puukauppojen käynnistymistä ja olleen omiaan vääristämään puulajien ja eri alueiden välisiä hintasuhteita.

Kilpailuneuvoston päätöksessä todetaan lisäksi, että puumarkkinoiden ongelmana on epäsymmetrinen markkinarakente ja että markkinoiden toimintaa ja metsänomistajien asemaa voidaan parhaiten parantaa kilpailunrajoituslain tehokkaalla soveltamisella, edistämällä markkinoiden kilpailullisia piirteitä sekä lisäämällä puun myyjille tarjolla olevaa puukaupallista informaatiota. Käytännössä kilpailuneuvoston ratkaisu merkitsee alalla pitkään jatkuneen keskitetyn neuvottelujärjestelmän päättymistä Suomessa.

Molemmat edellä kuvatut ratkaisut määrittelevät merkittävällä tavalla raakapuumarkkinoiden sallittuja toimintatapoja Suomessa. Yhdistävänä piirteenä ratkaisuissa on se perusnäkemys, ettei puumarkkinoiden toimintaa voida rakentaa kilpailunrajoituksille sen enempää ostaja- kuin myyjäpuolellakaan.

- *Metsäliitto Osuuskunnan ja UPM-Kymmene Oyj:n* katsottiin Kilpailuviraston kesäkuussa 2000 tekemässä päätöksessä syyllistyneen kiellettyyn tarjouskartelliin myös eräässä Seinäjoen seudulla järjestetyssä tarjouskilpailussa. Virasto katsoi kuitenkin riittävän näytön puuttuessa, ettei todettu yksittäinen rikkomus ollut riittävä peruste tehdä esitystä kilpailuneuvostolle seuraamusmaksun määräämiseksi.

- Kilpailuvirastoa oli pyydetty selvittämään myös sitä, sisältyykö raakapuukaupan hankintatavoihin kolmen suurimman metsäyhtiön *Metsäliitto Osuuskunnan*, *Stora Enso Oyj:n* ja *UPM-Kymmene Oyj:n* määräävän markkina-aseman väärinkäyttönä tai muuna kiellettyinä taikka vahingollisena kilpailunrajoituksena pidettäviä menettelytapoja. Perusteena toimenpidepyyntöön oli se, että metsäyhtiöiden oli todettu suosivan puunhankinnassa pystykauppaa, jossa puuraaka-aineen hinta ja korjuukustannukset sidotaan yhteen.

Virasto ei kuitenkaan todennut, että yhtiöt olisivat kieltäytyneet hankintakaupoista tai käyttäneet perustelematonta, kieltäytymiseen rinnastettavaa menettelyä. Yhtiöiden käyttämille hankintamuodoille oli myös esitetty asianmukaiset tehokkuusperusteet. Yhtiöillä ei myöskään todettu olevan yhdessä tai erikseen määräävää markkina-asemaa raakapuun ostoissa tai korjuussa, eikä näyttöä saatu myöskään siitä, että pystykauppa kauppatapana aiheuttaisi laissa tarkoitettuja vahingollisia vaikutuksia taloudelliselle kilpailulle.

Virasto huomautti kuitenkin heinäkuussa 2000 tekemässään päätöksessä, että hankintakauppamuoto lisää osaltaan markkinoiden kilpailullisuutta mahdollistamalla pienten ja keski suurten toimijoiden toimintaedellytysten säilymisen ja parantamalla näin markkinoiden monimuotoisuutta sekä valinnanmahdollisuuksia. Toimenpidepyynnön tekijä *Ekometsätalouden liitto* on valittanut ratkaisusta kilpailuneuvostoon.

- Kilpailuvirasto selvitti vuonna 2000 myös em. metsäyhtiöiden harjoittamaa hintayhteistyötä raakapuun tuonnissa Venäjältä. Toimenpidepyynnön mukaan yhtiöt olivat sopineet venäläisten myyjien kanssa koivukuitupuun hintojen alentamisesta. Kilpailuviraston mielestä asia ei kuitenkaan kuulunut sen toimivaltaan, koska siinä oli kyse Venäjän valtion alueella toteutetusta hintayhteistyöstä, jonka toisena osapuolena olivat venäläiset puunmyyjät ja koska menettelyn välittömät haitalliset vaikutukset kilpailulle kohdistuvat ensisijassa Venäjän markkinoihin. Hintaneuvotteluilla ei myöskään todettu olevan kilpailua rajoittavia vaikutuksia Suomen markkinoilla. Raakapuun tuonnin sinänsä katsottiin osaltaan lisäävän puun tarjontaa ja siten myös kilpailua Suomessa.

■ *Teollisuusyritysten* toimintaa koskevat selvitykset pyritään keskittämään erityisesti sellaisille aloille, joilla myyjä- tai ostajapuolen yritykset ovat määräävässä markkina-asemassa, joilla markkinarakenne muutoin on keskittynyt tai joilla alalähtöön tai sillä toimimisen mahdollisuudet ovat rajoittuneet julkisen sääntelyn johdosta. Merkittävimmät viime aikoina käsitellyt kilpailunrajoitusasiat ovat liittyneet elintarvikealaan ja siellä erityisesti alan yritysten yhteistyöjärjestelyihin ja alennusjärjestelmiin.

Kaupan osalta Kilpailuvirasto käsitteli vuonna 2000 mm. sekä *K-ryhmän* ketju-toiminnan uudistamiseen liittyviä määrähinnoittelua koskevia että *S-ryhmän* horisontaalista yhteistyötä koskevaa poikkeuslupahakemusta. Päivittäistavaramarkkinoiden kokonaisvaltaisen arvioinnin ja hakijoiden tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi hakemuksia käsiteltiin tiiviisti rinnakkain. Tavoitteina olivat kaupan ostajavoiman ja sen väärinkäytön estäminen sekä kilpailun toimivuuden edistä-

Muut toimialat

minen päivittäistavara-kaupan myynti- ja jakeluketjuissa. Päätökset molemmista asioista annettiin tammikuussa 2001.

Ketjumainen toiminta sinänsä arvioitiin päätöksissä tehokkaaksi, mutta keskittyneen markkinarakenteen katsottiin luovan sellaista ostajavoimaa, joka voi eliminoida kilpailun edut. Kilpailuvirasto halusi päätöksillään turvata ryhmittymien sisäisen kilpailun ja valmistajien pääsyn jakelukanaviin, varmistaa vaihtoehtoisten logististen järjestelmien säilymisen ja hinnoittelujaksojen enimmäispituutta rajaamalla estää hinnoittelun tarpeetonta jäykistymistä.

Koska päivittäistavara-kaupan markkinoilla arveltiin lähivuosina voivan tapahtua merkittäviä muutoksia, poikkeuslupien voimassaoloaika määrättiin lyhyemmäksi kuin mitä oli haettu. Kumpaankin poikkeuslupa-asetettiin myös ehtoja, joiden tarkoituksena on varmistaa mm. se, että vähittäisportaalla säilyy mahdollisuus myös omien kilpailukeinojen käyttöön ja oman ketjuorganisaation kilpailuttamiseen. Ehdolla tavoiteltiin myös sitä, että tavarantoimittajat voivat jatkossakin myydä tuotteitaan kaupalle ohi ketjuorganisaation.

Em. poikkeuslupapäätökset ovat linjaratkaisuja, joissa esitettiin periaatteisiin tullaan viittaamaan muita vastaavia poikkeuslupahakemuksia käsiteltäessä.

Liikenteen osalta painopistealueena on viime aikoina ollut tavaraliikenne ja siinä erityisesti kuljetusyrittäjien sekä kuljetuspalvelujen ostajien ja kuljetusten välitys- ja ohjauspalveluja tarjoavien yhtiöiden yhteistoiminta ja -sopimusjärjestelyt. Henkilöliikenteessä keskeisimmäksi ongelmaksi on todettu julkinen sääntely, joka estää uusien vaihtoehtoisten joukkoliikennepalveluratkaisujen ja hintakilpailun synty- mistä. Alalla vireillä olevia uudistus- ja kehityshankkeita seurataan siksi aktiivisesti.

Ympäristönsuojelussa tuottajavastuun laajentaminen on lisännyt tuottajien horisontaalista yhteistyötä ja vahvistanut erilaisten tuottajayhteisöjen asemaa, minkä ohella lajittelu- ja käsittelymääräysten tiukentuminen on lisännyt kustannuksia ja keskittymistä myös kuljetus- ja käsittelypalveluissa. Kilpailuvirastoon on tästä joh- tuen tullut valituksia mm. alalle pääsyn esteistä, kohtuuttomista ehdoista kierrä- tysjärjestelmissä ja käsittelypalveluissa sekä kilpailun poissulkeutumisesta jät- teiden hyödyntämisessä ja kuljetuksissa. Osaltaan alan kilpailuvääristymät joh- tuvat myös julkisesta sääntelystä.

Yhtenä esimerkkinä julkisen sääntelyn aiheuttamista kilpailuvääristymistä on *juomapak- kausverojärjestelmä*. Pakkausten uudelleenkäyttöjärjestelmiin mukaanpääsemisessä on esiin- tynyt ongelmia, joita on kärjistänyt se, että yhden yrityksen on lähes mahdotonta järjestää yksin koko maan kattavaa kierrätysjärjestelmää. Kilpailuvirasto onkin esittänyt vähäistä pak- kaustoimintaa harjoittavien yritysten vapauttamista verosta sen takia, että pakkausveron tuottoa ei ole kohdennettu pakkausten ympäristölle aiheutuvien haittojen korjaamiseen ja että se estää pieniä juomapakkaajia pääsemästä markkinoille. Vaikka tuottajavastuu on samanlainen kaikkien pakkausten osalta, yhtä tuoteryhmää (juomapakkauksia) kohdellaan muita ankarammin. Lisäksi pakkausvero vääristää eri juomatuotteiden keskinäistä kilpai- lua, koska pakkauksen sisältö vaikuttaa ratkaisevasti verokohteluun.

Palvelusektorin osalta viraston selvitykset ovat viime aikoina koskeneet arpajais-toiminnan, erilaisten huolto- ja kiinteistöalan palvelujen sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnan ohella enenevässä määrin myös koulutusta sekä virkistys-, kulttuuri- ja urheilutoimintaa.

Valtion ja kuntien liiketoiminnan osalta Kilpailuvirasto esitti toukokuussa 2000 kauppaja teollisuusministeriölle tekemässään aloitteessa, että ministeriö ryhtyisi valtiovarainministeriön kanssa neuvotteluihin *arvonlisäverotuksen* aiheuttamien kilpailun vääristymien oikaisemiseksi. Aloite perustui siihen, että eri aloilla toimivat elinkeinonharjoittajat olivat valittaneet Kilpailuvirastoon arvonlisäverotuksen kilpailuoikeudellisista ongelmista. Kilpailun vääristymiä on syntynyt mm. ruoka-, terveys- ja koulutus- sekä sosiaalipalvelujen tuotannossa.

Vastaavia kilpailuongelmia saattaa olla kaikilla niillä palvelualoilla, joilla osa elinkeinonharjoittajista voi myydä arvonlisäverolain nojalla palvelujaan verottomasti. Kilpailuvirasto katsoi aloitteessaan, että kuntien verottomaan palvelutuotantoon liittyviä oheispalveluita tuottavien kunnan omien yksiköiden ja yksityisten yritysten tulee joko kummankin myydä palvelunsa arvonlisäverollisena tai kummankin ilman arvonlisäveroa.

Yrityskauppavalvonta

■ Yrityskauppavalvonnan tavoitteena on markkinoiden suojaaminen yrityskauppojen seurauksena syntyvältä keskittymiseltä. Kauppoja arvioidaan niiden kotimaassa ilmenevien vaikutusten mukaan ja arvioinnissa otetaan huomioon myös markkinoiden tuleva kehitys. Kilpailuvirasto puuttuu yrityskauppaan, jos sen seurauksena syntyy tai vahvistuu sellainen määräävä markkina-asema, joka estää merkittävästi kilpailua Suomessa.

Yrityskauppavalvonnan aloittamisen eli lokakuun 1998 jälkeen Kilpailuvirasto on käsitellyt yhteensä yli 300 yrityskauppatapausta ja tehnyt noin 200 yrityskauppoja koskevaa päätöstä. Ehdollisia päätöksiä on kuluneena aikana tehty 14. Lisäksi on tehty yksi esitys kaupan kieltämiseksi.

Vuoden 2000 alun jälkeen Kilpailuvirasto on puuttunut seuraaviin yrityskauppoihin:

Yrityskaupan osapuolet	Päätöksen päivämäärä
Fritidsresor Holding Ab / Oy Finnmatkat-Finntours Ab	5.4.2000, dnro 1076/81/99
Säkkiväline Puhtaanapito Oy / WM Ympäristöpalvelut Oy	10.4.2000, dnro 49/81/2000
Helsingin Puhelin Oyj / Tampereen Puhelin Oyj, Keski-Suomen Puhelin Oyj, Oy Finnet International Ab	27.4.2000, dnro 1056/81/99
Valio Oy / Kainuun Osuusmeijeri, Osuuskunta Maito-Pirkka, Aito-Maito Fin Oy	20.6.2000, dnro 1151/81/99
Sonera Oyj / Yleisradio Oy, Digita Oy	Kilpailuviraston esitys kaupan kieltämiseksi 17.4.2000, dnro 1010/81/99 ja kilpailuneuvoston ehdollinen päätös 10.7.2000, dnro 53/690/2000.
EQT Scandinavia Ltd / Rosenlew Retail Products	3.11.2000, dnro 565/81/2000
Finnlines Oyj / Transfennica Oy	Kauppa peruttiin viraston kanssa käytyjen ehtoneuvottelujen jälkeen joulukuussa 2000.
Carlsberg A/S / Orkla ASA	2.1.2001, dnro 573/81/2000
Georgia-Pacific Corporation / Fort James Corporation	30.1.2001, dnro 830/81/2000
Suomen Posti Oy / Atkos Printmail Oy	2.2.2001, dnro 2/81/2001
Metsäliitto Osuuskunta / Vapo Oy	8.3.2001, dnro 1021/81/2000

Seuraavassa kuvaukset em. tapauksista:

- *Fritidsresor Holding Ab / Oy Finnmatkat-Finntours Ab*: Finnair ja brittiläiseen Thomson-konserniin kuuluva Fritidsresor sopivat joulukuussa 1999 Finnmatkojen myymisestä Fritidsresorille. Yrityskaupan jälkeen Suomen valmismatkamarkkinoilla toimii kolme merkittävää ryhmää: *Finnair* (Aurinkomatkat, Top Club, Etumatkat), *Thomson-konserni* (Fritidsresor, Hasse, Tema Tours, Finnmatkat) ja *Airtours-konserni* (Tjäreborg, Spies). Finnairin ja Thomson-konsernin yhteinen markkinaosuus on yli 70 % ja Airtoursin noin 15 %.

Yrityskaupan yhteydessä osapuolet tekivät sopimuksen, jonka mukaan Fritidsresor sitoutui hankkimaan sekä Fritidsresorin, Hassen, Tema Toursin että Finnmatkojen tarvitsemat lennot Finnairilta. Fritidsresorin ja Finnairin yhdessä saavuttama korkea markkinaosuus sekä kaupan yhteydessä solmittu lentoja koskeva sopimus johtivat yhdessä muiden tekijöiden kanssa yhtiöiden yhteisen määräävän markkina-aseman syntyymiseen valmismatkamarkkinoilla.

Neuvotteluissa Kilpailuviraston kanssa Fritidsresor ja Finnair sitoutuivat mm. muuttamaan tilauslentoja koskevaa sopimustaan siten, että yksinostoehdoista koskee ainoastaan Finnmatkojen nykyistä kapasiteettia vastaavaa lentopaikkojen tarvetta. Lisäksi osapuolet sitoutuivat lyhentämään sopimuksen voimassaoloaikaa. Yrityskaupan hyväksymisen edellytykseksi asetettuihin ehtoihin kuului myös muiden matkanjärjestäjien tasapuoliseen kohteluun liittyvä sitoumus.

Sitoumukset riittivät poistamaan Fritidsresorin ja Finnairin yhteiseen määräävään markkina-asemaan valmismatkamarkkinoilla liittyvät merkittävät kilpailuongelmat. Päätöksessään Kilpailuvirasto totesi, että Finnairin ja Fritidsresorin luopuminen sopimuksen yksinostoehdosta parantaa uuden tilauslentoyhtiön mahdollisuuksia tulla Suomen valmismatkamarkkinoille. Sopimuksen voimassaoloajan lyhentäminen tuo siirtymäajan jälkeen myös Finnmatkojen lentokapasiteettitarpeen vapaasti kilpailtavaksi. Kilpailuvirasto totesi myös, että sitoumuksilla varmistetaan muiden matkanjärjestäjien yhtäläiset mahdollisuudet saada lentokapasiteettia Finnairilta.

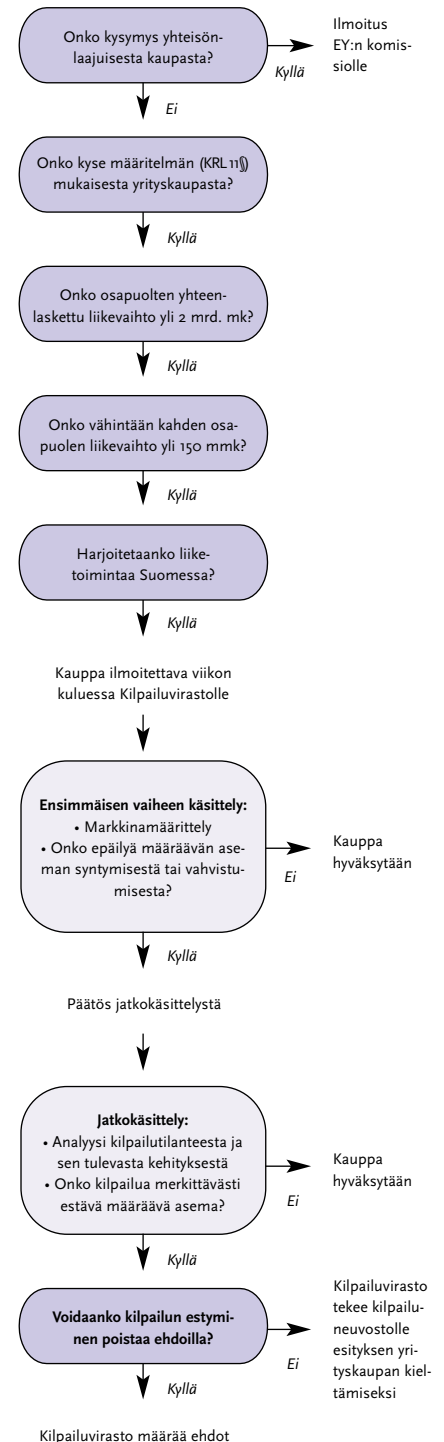
- *Säkkiväline Puhtaanapito Oy / WM Ympäristöpalvelut Oy*: Lassila & Tikanoja-konserniin kuuluva Säkkiväline Puhtaanapito Oy osti vuoden 2000 alussa WM Ympäristöpalvelut Oy:n koko osakekannan. Järjestely oli osa yhdysvaltalaisen Waste Management Inc:in pyrkimystä luopua liiketoimistaan Euroopassa.

Säkkivälineestä tuli yrityskaupan myötä liikevaihdoltaan selvästi suurin ja maantieteelliseltä peitoltaan sekä palveluvalikoimaltaan laajin ympäristöhuoltoyritys Suomessa. Kilpailuvirasto selvitti yrityskaupan kilpailuvaikutuksia mm. yhdyskuntajätteiden keräyksen ja kuljetuksen, viemärihuollon, teollisuuden puhtaanapidon, rakennusjätteiden, tuottajavastuuseen perustuvan kierrätyksen sekä ongelmajätteiden keräyksen ja käsittelyn markkinoilla.

Vaikka keskittymä sai huomattavan markkinaosuuden useilla markkinoilla, virastolla ei ollut syytä puuttua yrityskauppaan ongelmajätteiden keräystä lukuunottamatta. Muilta osin yrityskauppa ei aiheuttanut merkittäviä kilpailuongelmia, koska markkinoille tulon esteet ovat matalat ja esimerkiksi jätteiden kierrätykseen liittyvien markkinoiden kasvu lisää kilpailijoiden kannustimia tulla markkinoille.

Ongelmajätteiden keräyksessä kilpailuongelmat johtuvat mm. keskittymän mahdollisuudesta paketoita laajan palvelutoimintansa eri tuotteita. Tällöin kapeammalla palvelukirjolla toimivat kilpailijat eivät pysty vastaamaan kilpailuun. Keskittymän asemaa ongelmajätteiden pienkeräilyssä vahvistaa se, että keskittymän haltuun olisi yrityskaupan jälkeen tullut

Yrityskauppailmoituksen käsittely Kilpailuvirastossa

kahdeksan 11 alueellisesta käytetyn voiteluöljyn keräyksen yksinoikeussopimuksesta. Aluekerääjille maksetaan öljyjättemaksulain perusteella kertyvistä varoista keräyspalkkio ja ne voivat lisäksi noutaa käytetyn voiteluöljyn jätteen tuottajalta ilmaiseksi, mikä antaa niille merkittävän kilpailuedun muiden ongelmajätteiden keräykseen.

Yrityskaupan hyväksymiseksi antamissaan sitoumuksissa Säckiväline ilmoitti luopuvansa kaupan toisen osapuolen ongelmajätteiden keräystoiminnasta nimetyillä päällekkäisillä toiminta-alueilla sekä neljästä käytetyn voiteluöljyn keräyksen alueellisesta yksinoikeussopimuksesta. Lisäksi Säckiväline ja sen yritysryhmä sitoutuivat olemaan sitomatta ongelmajätetuhoopalvelujen (sisältäen käytettyjen voiteluöljyjen keräämispalvelut) hintoja tai muita kaupan ehtoja asiakkaan muiden palvelujen hankintaan Säckivälineeltä.

Liiketoimintojen myynti vahvistaa kilpailijoiden kilpailuasemaa tai saattaa antaa jalansijan kokonaan uudelle keräilijälle. Myynnin vaikutusta lisää Säckivälineen sitoumus luopua osasta käytetyn voiteluöljyn keräyssopimuksia. Sopimuksista luopuminen poistaa erityisen kilpailuedun ja parantaa kilpailijoiden mahdollisuuksia luoda kilpailupainetta keskittymää kohtaan. Käyttätymisehdot tukevat kapeammalla palveluvalikoimalla toimivien kilpailijoiden mahdollisuuksia kehittää keskittymän kanssa kilpailevia malleja esimerkiksi suuryritysten kokonaissopimusten hoitamiseen. Päätöksessään virasto totesi sitoumusten olevan riittävästään poistamaan keskittymästä aiheutuvat merkittävimmät kilpailuongelmat.

- *Helsingin Puhelin Oyj* (eli nykyinen *Elisa Communications Oyj*) / *Tampereen Puhelin Oyj*, *Keski-Suomen Puhelin Oyj* ja *Oy Finnet International Ab*: Helsingin Puhelin Oyj (jäljempänä HPY) ilmoitti joulukuussa 1999 hankkineensa pörssin välityksellä tehdyissä osakekaupoissa tosiasiallisen määräysvallan Tampereen Puhelin Oyj:ssä (TPO), Keski-Suomen Puhelin Oyj:ssä (KSP) sekä *Oy Finnet International Ab*:ssä (FNI).

Telemarkkinoiden luonteeseen kuuluu monien tele- ja verkkopalveluiden vertikaalinen kytkytyminen toisiinsa. Erityisesti kiinteää televerkkoa ja kiinteitä liittymiä hallitseva operaattori voi vaikuttaa monien sinänsä erillisten markkinoiden toimintaan. Paikallistelemarkkinointia harjoittava yritys voi vaikuttaa esimerkiksi kauko-, ulkomaanpuhelu- tai Internet-palvelujen markkinoihin, koska näiden palvelujen tarjontaan liittyy myös paikallisen televerkon käyttö. Erityisesti keskittymän markkina-aseman tarkastelua ei rajoitettu vain yksille markkinoille kerrallaan.

HPY integroitui FNI:n määräysvallan hankinnalla ulkomaan telepalvelujen tukku- ja vähittäismarkkinoille, minkä seurauksena Finnet-yhtiöt ovat sekä HPY:n yritysryhmän asiakkaita että sen aktuaalisia tai potentiaalisia kilpailijoita. HPY sai yrityskaupan myötä edellytykset muuttaa FNI:n toimintatapaa omaa liiketoimintaansa suosivaksi. Se voi esimerkiksi hinnoittelussaan ja muissa kaupan ehtoissa suosia sellaisia Finnet-yhtiöitä, jotka eivät kilpaile aggressiivisesti sen kanssa suurista vähittäisasiakkaista. Lisäksi FNI saattaa esimerkiksi tarjota edulliset ulkomaanpuhelut niille suuryrityksille, jotka hankkivat HPY:ltä valtakunnalliset lähipuhelupalvelut tai yrityksille tarkoitettut matkaviestinliittymät ja -palvelut ja periä Finnet-yhtiöiltä entistä korkeampia tukkuhintoja. Tämä voi heikentää Finnet-yhtiöiden kykyä kilpailla erityisesti suuryrityisasiakkaiden markkinasegmentillä.

Yrityskaupan jatkoselvityksen aikana HPY esitti Kilpailuvirastolle seuraavat sitoumukset yrityskaupan hyväksymiseksi:

- FNI:n hallitukseen nimitetään kahdeksi vuodeksi vähintään kaksi muiden osakkaiden kuin HPY:n tai sen määräysvallassa olevien Finnet-yhtiöiden nimittämää jäsentä.
- HPY sitoutuu pitämään ennallaan FNI:n edustus-, jakelu- ja jälleenmyyntisopimusten ehdot hinnoittelun ja korvausten rakenteiden osalta. Tämä sitoumus on voimassa kaksi vuotta yrityskaupan hyväksymisestä lukien.

- HPY sitoutuu raportoimaan Kilpailuvirastolle 2. kohdan sitoumuksen toteuttamisesta vuoden välein kahden vuoden ajan.
- Lisäksi HPY totesi, että ei ole estettä sille, että Finnet-yhtiöt ryhtyvät kehittämään ja tarjoamaan FNI:n kanssa kilpailevia tuotteita.

Sitoumukset takaavat sen, ettei yrityskauppa muuta kilpailuolosuhteita ulkomaanpuheluiden tukkimarkkinoilla kahden vuoden aikana. Kilpailuviraston arvion mukaan Finnet-yhtiöillä on mahdollisuus kahden vuoden kuluessa perustaa FNI:n kanssa kilpaileva ulkomaanoperaattori tai neuvotella yhteistyöstä jonkin markkinoilla jo toimivan operaattorin kanssa, jos syntyy uhka, että FNI:n soveltamat sopimusehdot heikentävät niiden edellytyksiä kilpailla esimerkiksi suuryritysten markkinoilla. Kilpailuvirasto totesi ratkaisussaan, että HPY:n antamat sitoumukset poistivat epäilyt keskittymän seurauksena mahdollisesti syntyvistä kilpailuongelmista ja virasto saattoi näin hyväksyä järjestelyn.

- *Valio Oy / Kainuun Osuusmeijeri, Osuuskunta Maito-Pirkka, Aito-Maito Fin Oy:* Valio vuokrasi tammikuussa 2000 tehdyillä sopimuksilla Maito-Pirkalta ja Kainuun OM:ltä kaikki niiden jalostukseen ja markkinointiin liittyvät kiinteistöt, koneet ja laitteet. Vuokrakauden päätyttyä vuokraoikeudet siirtyvät Valion omistukseen. Lisäksi Valio osti Maito-Pirkalta ja Kainuun OM:ltä niiden liiketoimintaan liittyvän irtaimen käyttö- ja vaihto-omaisuuden. Kaikki Maito-Pirkan ja Kainuun OM:n jalostustoiminnan sekä Aito Maidon markkinoinnin ja jakelun työntekijät siirtyivät Valion palvelukseen. Valiolle siirtyivät myös keskeiset tavaramerkit kuten ”Aito” ja ”Into”.

Kilpailuvirasto arvioi kaupan vaikutuksia yli 20 tuotemerkkinä ja totesi yrityskaupan johtavan Valion määräävän markkina-aseman vahvistumiseen tai syntymiseen useilla niistä. Kilpailuongelmia nähtiin syntyvän erityisesti raakamaidon hankinnassa ja sen toimituksissa jatkojalostajille, vakioidun ja kuoritun maidon sekä raakakerman kaupassa, nestemaitotuotteiden (maito, piimä, kerma ja viili) kaupassa sekä kotimaisen maitojauheen valmistuksessa.

Valion markkinaosuus nestemaitotuotteissa, joiden markkinoilla sillä on jo aikaisemmin todettu olevan määräävä markkina-asema,¹ olisi kasvanut noin 60 %:sta yli 70 %:iin. Vakioidussa maidossa, kuoritussa maidossa ja raakakerman toimituksissa keskittymän markkinaosuus olisi niin ikään ollut huomattava.

Maitojauheissa keskittymän markkinaosuus olisi ollut noin 60 %. Maitojauheiden maantieteellisiä markkinoita pidetään yleensä vähintään Euroopan laajuisina. Kilpailuvirasto totesi kuitenkin elintarvikkeiden kotimaisuutta osoittavan Joutsenlippu-merkin sääntöjen johtavan erillisiin kotimaisen maitojauheen markkinoihin, koska Joutsenlipulla merkityssä tuotteessa käytetyn maidon on oltava kokonaan suomalaista.

Yrityskaupan tuloksena Valio-ryhmän osuus raakamaidon hankinnassa tuottajilta olisi noussut noin 80 %:iin. Tämä olisi vahvistanut Valion asemaa kaikilla maitotuotemarkkinoilla. Yrityskaupan hyväksymisedellytysten arvioinnissa keskeisellä sijalla olikin kysymys siitä, miten Valion kilpailijoiden maitoraaka-aineen hankinta voidaan varmistaa.

Kilpailuviraston ja Valion käymien neuvottelujen jälkeen virasto asetti kaupalle muun muassa seuraavia ehtoja:

- Valion kilpailijat voivat ostaa Valiolta vuosittain yhteensä enintään 150 miljoonaa litraa raakamaitoa. Maito voidaan ostaa myös kuorittuna maitona, vakioituna maitona tai kermana. Raakamaidon myyntihintana käytetään Valion oman meijerialan teollisuuden keskimääräistä ostohintaa.

¹ Korkein hallinto-oikeus 11.11.1998, dnro 3482/1/97

- Valio myy Aito Maito -ryhmän hallussa olevat ”Aito” ja ”Into” -tuotemerkit kilpailijalle.
- Valio suorittaa kohdassa 1 tarkoitetun raakamaidon tai siitä jalostettujen tuotteiden vientiostoja markkinahintojen ja kohtuullisten syrjimättömien vientikustannusten pohjalta.
- Valio sitoutuu tarjoamaan mahdollisesti suljettavat tuotantolaitokset tai niiden laitteet myyntiin ilman käyttörajoituksia.
- Valio sitoutuu tarjoamaan kilpailijoille logistiikkapalveluja.
- Valio tarjoaa kohdassa 1 tarkoitetun raakamaidon meijerikäsittely- ja pakkauspalveluja.
- Valio sitoutuu myymään kotimaisille asiakkaille kaikkia tavanomaisia Valion valmistamia kotimaisia maitojauhelaatuja EU-alueen markkinahintoihin.
- Kilpailuviraston hyväksymä riippumaton asiantuntija nimitetään valvomaan sitoumusten noudattamista. Asiantuntijan tehtäviin kuuluu myös ratkaisuehdotuksen tekeminen mahdollisessa riitatilanteessa.

Maitomarkkinoiden erityispiirteiden vuoksi tavanomaiset yrityskaupan ehdot, esimerkiksi tuotantolaitosten myyminen, eivät olisi korvanneet Aito Maito -ryhmän Valioon liittymisestä johtuvaa kilpailun vähenemistä. Keskeinen Valion kilpailijoiden kohtaama kilpailun este on raakamaidon saatavuus eikä tuotantokapasiteetti. Valioryhmä hankkii raakamaidon osuuskunnilta, jotka puolestaan hankkivat raakamaidon tuottajajäseniltään. Osuuskunnat ja tuottajat eivät kuitenkaan ole yrityskaupan osapuolia, joten niitä ei voitu velvoittaa maitotoimintaan Valion kilpailijoille.

Maidon tuottajat voivat siirtyä osuuskunnasta toiseen, mikä vähentää Valion kilpailijoiden kiinnostusta tehdä sopimuksia sellaisten osuuskuntien kanssa, joita uhkaa tuottajien siirtyminen toisiin osuuskuntiin. Kaupan arvioinnissa otettiin huomioon Kainuun OM:n ja Maito-Pirkan antamat selvitykset tuottajasiirtymistä sekä eri tahojen lausunnot Valio-ryhmästä yrityskauppapäätöksellä mahdollisesti irrotettavien meijerien toimintamahdollisuuksista.

Raakamaidon siirtäminen Valion kilpailijoille toteutettiin em. syistä yrityskaupan hyväksymisen ehdoissa Valion sitoumuksella myydä raakamaitoa omalla hankintahinnallaan kotimaan markkinoiden tosiasiallisille ja potentiaalisille kilpailijoille. Näin Valion kilpailijat voivat tasapainottaa yrityskaupasta johtuvan kilpailun vähenemisen nestemaitotuotteiden markkinoilla. Koska jalostusprosessissa syntyy myös rasvaa, Valion kilpailijat voivat korvata Aito Maito -ryhmän tuottaman kilpailupaineen myös voin ja muiden rasvapitoisten tuotteiden markkinoilla.

- *Sonera Oyj / Yleisradio Oy, Digita Oy:* Kilpailuvirasto esitti huhtikuussa 2000 kilpailuneuvostolle, että Sonera Oyj:n yhteisen määräysvallan hankinta Yleisradio Oy:n tytäryhtiössä Digita Oy:ssä kielletään. Kilpailuvirasto katsoi, että yrityskauppa johtaa 1) digitalisoidun yleisradioverkon teknisten palvelujen, 2) yleisradioverkon lähetysohjelmien, 3) matkaviestintäpalvelujen, 4) digitaalisten verkkojen palvelujärjestelmien, 5) Soneran alueellisten tilaajayhteysverkkopalvelujen ja 6) Soneran alueellisten kaapeliverkkopalvelujen markkinoilla sellaiseen määräävän markkina-aseman syntymiseen tai vahvistumiseen, joka merkittävästi estää kilpailua Suomessa tai Suomen olennaisilla osilla.

Kilpailuviraston arvion mukaan yrityskaupalla olisi ollut huomattavia poissulkevia vaikutuksia ja se olisi suojannut Digitan ja Soneran määräävää markkina-asemaa kilpailulta. Kilpailuvirasto piti yrityskauppaan puuttumista kilpailun turvaamisen kannalta tärkeänä, koska jokaiseen kotiin ulottuva yleisradioverkko tulee muutaman vuoden kuluttua toimimaan tele-

visio- ja radio-ohjelmien jakelun ohella myös merkittävänä uusien Internet-tyyppisten sisältö- ja asiointipalvelujen jakeluväylänä ja vastaanottoyhteytenä. Lisäksi konvergenssikehitys johtaa siihen, että erilaisten digitaalisten verkkojen joustava rinnakkais- ja ristiinkäyttö on merkittävä tekijä kilpailussa.

Yrityskaupan kilpailuongelmat johtuivat erityisesti osapuolten markkinavoimasta, mistä kertovat huomattavan korkeat markkinaosuudet seuraavilla toisiinsa läheisesti liittyvillä markkinoilla:

- Digitan yleisradioverkon lähetysohjelmat: 100 %,
- Soneran matkaviestinpalvelut: 65 %,
- Soneran Internet-liittymäpalvelut: 40 %,
- Soneran datasiirtopalvelut: noin 50 %,
- Soneran runkoverkkopalvelut: erittäin korkea markkinaosuus (tarkka tieto liikesalaisuus),
- Soneran alueelliset tilaajayhteysverkkomarkkinat: yli 90 %
- Soneran tilaajayhteysmarkkinoiden kanssa päällekkäisillä alueellisilla markkinoilla sijaitsevat kaapeliverkkomarkkinat: 100 %
- Soneran osuus koko Suomen telealan liikevaihdosta on noin 50 %.

Suurimman asiakasmäärän omaavat erilaiset sisällön jakeluväylät ja asiakasyhteydet olisivat yrityskaupan seurauksena keskittyneet samalle yritysryhmälle. Yrityskauppa olisi johtanut siihen, että Soneran ja Digitan jakeluverkot ja tekniset palvelut eivät olisi olleet keskenään kilpailevia vaihtoehtoja sisällöntuottajille ja kuluttajille.

Kilpailuviraston arvion mukaan yrityskauppa olisi antanut Soneralle ainutlaatuisia kilpailuetuja. Sonerasta olisi tullut kaupan seurauksena ylivoimainen ”multiverkko-operaattori” Suomessa ja se olisi saanut pysyvän etumatkan kilpailijoihinsa nähden erilaisessa tuote- ja palvelukehityksessä. Lisäksi Sonera olisi hyötynyt Digitan toisen osakkaan eli Yleisradion voimakkaasta asemasta televisio- ja radio-ohjelmien tarjonnassa varsinkin, kun digitaalinen televisiotoiminta aloitetaan Yleisradion kanavanipussa ja kun ainoastaan Yleisradiolla on tällä hetkellä oikeus valtakunnalliseen digitaaliseen radiotoimintaan Suomessa.

Kilpailuvirasto otti Soneran markkinavoiman lisääntymisen arvioinnissa huomioon myös sen, että digitalisoidun yleisradioverkon teknisten ratkaisujen ja uusien sisältöpalvelujen kehityksessä, sovituksessa ja testauksessa tarvitaan Digita. Soneran asemaa olisi vahvistanut myös se, että Digitan jakelujärjestelmällä voidaan vaikuttaa verkossa toteutettaviin palvelukonsepteihin. Yrityskauppa olisi näin johtanut siihen, että Sonera pääsee Digitan avulla vaikuttamaan muiden alalla toimivien yritysten kilpailumahdollisuuksiin digitaalisen television ja radion toimintaympäristössä. Esityksessään virasto totesi myös, että edellytykset alan kehittämiseen olisivat huomattavasti paremmat, jos Digita voisi olla tasapuolisemmin yhteistyössä useiden alan toimijoiden kanssa eikä resursseja keskitettäisi yrityskaupalla voimakkaasti.

Kilpailuvirasto kävi osapuolten kanssa useita neuvotteluja sitoumuksista, joiden perusteella kauppa olisi voitu hyväksyä ehdollisena. Osapuolten esitykset jättivät kuitenkin avoimeksi niin monia em. kilpailuongelmista, ettei kaupan hyväksyminen osapuolten tarjoamien sitoumusten pohjalta ollut mahdollista.

Kilpailuneuvosto hyväksyi yrityskaupan 10.7.2000 ehdollisena. Osapuolten alunperin tarjoamista sitoumuksista poiketen neuvosto asetti Soneralle mm. veloitteen pidättäytyä digitaalisen televisiotoiminnan toimiluvan hakemisesta. Elokuun 2000 alussa Sonera ilmoitti luopuvansa määräysvallan hankinnasta Digitassa ja varaavansa itselleen mahdollisuuden toimiluvan hakemiseen.

- *EQT Scandinavia Ltd / Rosenlew Retail Products*: EQT Scandinavia Ltd ja sen yritysryhmään kuuluva JD Stenqvist AB ostivat kesällä 2000 UPM-Kymmene Oyj:ltä yhtiön Rosenlew Retail Products -liiketoimintayksikön, joka valmistaa mm. vähittäiskaupan paperi- ja muovikas-seja sekä teollisuuskäyttöön tarkoitettuja paperipusseja ja muita kuluttajapakkauksia. Järjestely oli osa UPM-Kymmene Oyj:n pyrkimystä keskittyä varsinaisiin ydinliiketoimintoihinsa. JD Stenqvist AB:sta tuli yrityskaupan jälkeen liikevaihdoltaan selvästi suurin sekä maantieteelliseltä peitoltaan ja palveluvalikoimaltaan laajin alan yritys Suomessa ja yleensä Pohjoismaissa.

Kilpailuvirasto puuttui yrityskauppaan vain teollisuuskäyttöön tarkoitettujen tasapohjaisen paperipussien markkinoiden osalta, vaikka keskittymä saavuttaakin huomattavan korkean markkinaosuuden myös erällä muilla markkinoilla kuten paperikassien tuotannossa. Yrityskauppa ei kuitenkaan tältä osin aiheuttanut merkittäviä kilpailuongelmia, koska asiakkaat voivat korvata paperikassit muovikas-seilla, joiden markkinat eivät ole niin keskittyneet kuin paperikassien markkinat.

Selvitysten mukaan osapuolet saavuttivat kaupalla huomattavan korkean markkinaosuuden paperista valmistettujen tasapohjapussien kuten jauho-, sokeri- ja eläinruokapussien markkinoilla. Näillä markkinoilla yrityskaupan osapuolten huomattavan korkea markkinaosuus yhdistyy muihin markkinavoimaa tuottaviin tekijöihin kuten taloudelliseen ja tuotannonliseen vahvuuteen sekä potentiaalisen kilpailun ja tuonnin vähäisyyteen.

Tilanteessa, jossa kotimaiset kokonaismarkkinat eivät ole kovin suuret, mutta jossa optimaalisen tuotantotehokkuuden saavuttamiseksi jokaiselle pussityypille on kuitenkin käytännössä hankittava oma tuotantolaitteistonsa, alalle pääsyn esteet uhkaavat muodostua niin korkeiksi, että järjestely olisi saattanut johtaa jopa markkinoiden sulkeutumiseen. Tätä mahdollisuutta arvioitiin lisäävän erityisesti sen, että markkinoiden kypsyys heikentää ulkomaisten yritysten kannustimia alalletuloon, eikä Stenqvistille itse asiassa jää yhden kotimaisen kilpailijan lisäksi kuin muutama kilpailija Pohjoismaissa. Logistiseen kokonaistehokkuuteen liittyvistä syistä tuonti kauempana sijaitsevista maista on usein erityisesti pienemmille markkinatoimijoille erärealistinen vaihtoehto. Näin ollen Kilpailuvirasto katsoi, että yrityskauppa johtaa kilpailua merkittävästi estävän määrävän markkina-aseman syntymiseen kyseisillä markkinoilla.

EQT Scandinavia Ltd ja JD Stenqvist AB esittivät Kilpailuvirastolle sitoumuksia kilpailuongelmien poistamiseksi. Ne sitoutuivat ensinnäkin olemaan hankkimatta määräysvaltaa tai muuta merkittävää vähemmistöosuutta paperista valmistettujen tasapohjapussien markkinoilla Suomessa toimivasta yrityksestä ja olemaan asettamatta omia edustajiaan tällaisten yritysten hallituksiin. Toiseksi Stenqvist sitoutui siihen, ettei se sisällytä ko. liiketoimintaan Suomen markkinoilla liittyviin sopimuksiinsa esimerkiksi kilpailukiello-, yksinomaisuus- tai muita asiakkaita sitovia, kilpailua rajoittavia ehtoja ja että se, siltä osin kuin sen nykyisiin sopimuksiin sisältyy tällaisia ehtoja, luopuu vetoamasta niihin. Kolmanneksi Stenqvist sitoutui toimittamaan paperista valmistettuja tasapohjapusseja Suomen markkinoilla operoiville asiakkaille nykyisin toimitusehdoin hintaa lukuunottamatta, tai asiakkaan näkökulmasta nykyistä edullisemmin ehdoin.

Kilpailuvirasto katsoi päätöksessään, että kyseisten markkinoiden vaihdannan arvo on varsin pieni ja että kielteiset kilpailuvaikutukset kohdistuvat rajoitettuun joukkoon muita markkinatoimijoita, jotka ovat varsin hyvin tietoisia yrityskaupan seurauksena muodostuvasta kilpailuasetelmasta. Toimialan rakennetta määrittäviin perustekijöihin ei siksi arvioitu liittyvän sellaisia piirteitä, jotka pysyväisluontoisesti estäisivät muita markkinatoimijoita pitkällä

aikavälillä omaksumasta hallitsevan yrityksen markkinavoimaa tasapainottavia toimintastrategioita. Sellaisia markkinakäyttämiseen ehtoja, jotka turvaavat muille toimijoille riittävän sopeutumisajan, pidettiin silti välttämättömänä yrityskaupan hyväksymisen ehtona.

- *Finnlines Oyj / Transfennica Oy*: Finnlines ilmoitti Kilpailuvirastolle hankkivansa kesäkuussa 2000 tehdyllä sopimuksella Transfennican koko osakekannan UPM-Kymmene Oyj:ltä, Metsä-Serla Oyj:ltä, Myllykoski Oyj:ltä ja Oy Metsä-Botnia Ab:lta. Myyjäyhtiöt ovat olleet myös Transfennican merkittäviä asiakkaita.

Kilpailuvirasto ei tehnyt yrityskaupasta yksityiskohtaista analyysiä sisältävää päätöstä, koska osapuolet luopuivat kaupasta viraston kanssa käytyjen ehtoneuvottelujen aikana. Jäljempänä esitetyt arviot perustuvat viraston syyskuussa 2000 tekemään päätökseen yrityskauppailmoituksen jatkosäittelyn aloittamisesta.

Finnlinesin toimialoja ovat merikuljetukset ja satamapalvelut. Yhtiö on kappalerahdin kuljettamiseen erikoistunut linjaliikennevarustamo, jonka pääliikennealueet ovat Itämeri ja Pohjanmeri. Finnlinesin reittiverkosto kattaa kaikki Suomen tärkeimmät satamat ja ulkomailla noin 20 satamaa. Yhtiön liikenteessä oli vuonna 1999 keskimäärin 66 alusta. Aluksista pääosa on roro- tai roro-matkustaja -aluksia. Finnlines tarjoaa satamapalveluja sekä niihin liittyviä informaatiopalveluja Helsingissä, Turussa ja Naantalissa.

Transfennica puolestaan on metsäteollisuuden tuotteiden merikuljetuksiin erikoistunut yhtiö, jolla on käytössään keskimäärin 20 roro-alusta. Transfennican alukset kuljettavat mm. paperia Suomesta Pohjois- ja Länsi-Euroopan tärkeimpiin kauppasatamiin.

Finnlinesin mielestä relevantit hyödykemarkkinat muodostuivat suuryksiköitävissä olevan tavaran merikuljetuspalveluista Suomen ja eri eurooppalaisten liikennealueiden välisillä reiteillä. Suuryksiköitävissä olevalla tavarella tarkoitetaan tässä tavaraa, joka kuljetetaan tai jonka voi kuljettaa rahdinkuljetusyksikössä eli mm. rekkojen perävaunuja, trailereita, kontteja ja erilaisia lavoja. Ilmoittajan tarkoittamat liikennealueet ovat puolestaan Saksan rannikko, Puolan rannikko, Skandinavia, Brittein saaret, Benelux-maat sekä Biskajanlahti. Ilmoittajan mukaan kaupan osapuolten harjoittaman roro-linjaliikenteen kanssa kilpailevat sekä ei-linjaliikenteenä hoidettavat kuljetukset että konttikuljetukseen erikoistuneiden varustamojen harjoittama liikenne. Myös maakuljetukset ovat ilmoittajan mukaan merkittävä kilpailija roro-linjaliikenteelle.

Ilmoittajan markkinamäärittelyä ei kuitenkaan voitu ottaa keskittymän kilpailuvaikutusten arvioinnin pohjaksi. Kilpailuvirasto katsoi muun muassa, ettei konttiliikenne asiakkaan näkökulmasta korvaa roro-liikennettä, koska siinä ei voida hyödyntää roro-alusten kykyä lastata ja purkaa liikkuvia perävaunuja. Viraston selvityksissä havaittiin, että traileriliikenteen käyttöön erikoistuneiden kuljetusliikkeiden tulisi uusia kuljetusjärjestelmänsä voidakseen käyttää kuljetuksissaan kontteja. Merkittäviä eroja konttien ja perävaunujen välillä havaittiin myös tavaran lastaamisessa ja purkamisessa. Esimerkiksi konttien välipurkaus ja -lastaus on huomattavasti hankalampaa kuin trailereiden. Lisäksi monilla tavaran vastaanottajilla etelään suuntautuvassa liikenteessä ei ole konttien purkamiseen tarvittavia laitureita. Konttiliikenteen todettiin myös olevan halvempaa roro-liikenteeseen verrattuna. Maantiekuljetukset Keski-Eurooppaan ovat sen sijaan huomattavasti kumpuakin merikuljetusmuotoa kalliimpia. Mm. näistä syistä virasto päätyi alustavassa arvioissaan siihen, että roro-linjaliikenne tulee erottaa konttiliikenteestä omaksi relevantiksi tuotemarkkinakseen.

Maantieteelliset markkinat määriteltiin alustavasti niin, että Saksan Itämeren liikenne, Saksan Pohjanmeren liikenne, Benelux-alueen liikenne, Brittein saarten liikenne, Biskajanlahden liikenne ja Puolan liikenne muodostivat kukin omat markkinansa jaoteltuna vielä etelään suuntautuvaan ja pohjoiseen suuntautuvaan liikenteeseen.

Alustavassa arvioissaan virasto katsoi keskittymän todennäköisesti johtavan määräävän markkina-aseman syntymiseen näin määritellyillä markkinoilla. Keskittymän markkinaosuudet olisivat olleet huomattavan korkeat useimmilla liikennealueilla, erityisesti Suomen ja Saksan Itämeren satamien liikenteessä. Arvioissa otettiin huomioon myös mm. keskittymän tekemät pitkäaikaiset rahtisopimukset, jotka takasivat sille tietyn rahtivolyymien sekä Finnlinesin ja Transfennican tiheät aikataulut ja lukuisat reitit sekä toisaalta Finnlinesin toiminta satamapalvelujen tuottajana.

- *Carlsberg A/S / Orkla ASA*: Carlsberg perusti Carlsberg Breweries A/S:n ja myi toukokuussa 2000 päivättyllä kauppakirjalla 40 % sen osakkeista norjalaiselle Orkla ASA:lle. Järjestelyssä Orkla siirsi Carlsberg Breweriesiin omistamansa Pripps Ringnes Ab -konsernin sekä Pripps Ringnesin hallussa olevat Baltic Beverages Holding Ab:n (BBH) osakkeet. Osapuolet yhdistivät siis kaupassa panimoliiketoimintansa uuteen Carlsberg Breweries A/S -yhtiöön, jonka osakkeista Carlsberg omistaa 60 % ja Orkla 40 %. Kauppa hyväksyttiin ehdollisena tammikuussa 2001.

Yrityskauppa olisi ilman Kilpailuviraston päätöksessä määrättyjä ehtoja synnyttänyt voimakkaita kytkentöjä Suomen markkinoiden kahden pääkilpailijan eli Hartwallin ja Sinebrychoffin välille ja johtanut siihen, että näille yrityksille olisi muodostunut olut-, siideri-, long drink- ja virvoitusjuomamarkkinoilla yhteinen määräävä markkina-asema. Sinebrychoffin ja Hartwallin yhteenlasketut markkinaosuudet ovat oluissa ja siidereissä jonkin verran alle 90 %, long drink -juomissa yli 90 % sekä virvoitusjuomissa ja kivennäisvesissä noin 75 %.

Kauppan hyväksymisen pääehtona oli, että Orkla luopuu omistamistaan Hartwallin osakkeista eikä aseta edustajaansa Hartwallin hallitukseen tai muihin toimitelmiin. Tämä ei kuitenkaan yksin riittänyt poistamaan kaupasta aiheutuvia kilpailuongelmia, koska Carlsbergilla ja Hartwallilla olisi tämän jälkeenkin ollut läheinen kytkentä toisiinsa nopeasti kasvavilla Baltian ja Venäjän markkinoilla toimivan Baltic Beverages Holdingin (BBH) yhteisomistuksen kautta. Päätökseen sisällytettiin sen vuoksi lisäehtoja, joilla estetään samojen henkilöiden nimittäminen Sinebrychoffin ja BBH:n hallitukseen ja toimivaan johtoon. Ehdolla vaikeutetaan kilpailukäyttäytymiseen liittyvien tietojen siirtymistä Hartwallin ja Sinebrychoffin välillä.

Ehdoissa määrättiin lisäksi päätöksentekomenettelystä eräissä BBH:ta koskevissa asioissa. Jos Carlsberg ja Hartwall ovat eri mieltä määräytyistä investoinneista tai BBH:n voitonjaosta, Carlsberg siirtää asian omalta osaltaan Kilpailuviraston hyväksymän riippumattoman kolmannen osapuolen ratkaistavaksi. Tällä estetään Carlsbergia toimimasta BBH:ssa tavalla, joka olisi omiaan painostamaan Hartwallia pidättäytymään kilpailusta Suomen markkinoilla.

Päätökseen sisältyy myös ehto, jolla Carlsberg sitoutuu huolehtimaan siitä, että AB Pripps Bryggerier lakkauttaa jakelusopimuksensa Hartwallin kanssa Lapin Kullan osalta Ruotsissa, tuontisopimuksensa Hartwallin kanssa Ramlösan Suomen tuonnin osalta sekä lisenssisopimuksensa Hartwallin kanssa Pommacin osalta. Tämän ohella Carlsberg sitoutui lakkauttamaan sopimuksensa Tuborgin lisenssivalmistuksesta Hartwallin kanssa.

Siltä varalta, että osapuolet eivät toteuta edellä kuvattuja sitoumuksia, Carlsberg määrättiin päätöksessä joko myymään omistamansa Sinebrychoffin osakkeet tai vaihtoehtoisesti toteuttamaan sellainen järjestely, jonka tuloksena Carlsberg tai Hartwall tai niiden yritysryhmään kuuluvat yritykset eivät omista BBH:n osakkeita. Tämän ehdon tarkoituksena on varmistaa Carlsbergin ja Orklan antamien sitoumusten täyttämisen. Sitoumusten noudattamista valvoo Kilpailuviraston hyväksymä riippumaton asiantuntija, jonka määräämisestä, oikeuksista ja tehtävistä on myös määrätty päätöksessä.

Carlsbergin ja Orklan välisestä yrityskaupasta antoivat joulukuussa 2000 päätöksensä myös Ruotsin ja Norjan kilpailuvirastot. Ruotsissa Carlsberg sitoutui luopumaan eräistä tuotemerkeistään ja lopettamaan yhteistyönsä Ruotsin Coca-Cola Companyn kanssa. Myös Norjassa Carlsberg sitoutui lopettamaan yhteistyönsä Coca-Colan kanssa.

- *Georgia-Pacific Corporation / Fort James Corporation:* Georgia-Pacific Corporation ja Fort James Corporation allekirjoittivat heinäkuussa 2000 sopimuksen tavoitteena sulauttaa Fort James Corporation olemassa olevaan Georgia-Pacific Corporationin pehmapaperintuotantoon.

Georgia-Pacific Corporation (GP) on yhdysvaltalainen konserni, joka valmistaa mm. rakennusmateriaaleja, paperia ja selluloosaa. Suomen pehmapaperimarkkinoille GP toimittaa annostelijoita saniteettialan tuotteille.

Fort James Corporation (FJ) on niin ikään yhdysvaltalainen konserni, joka valmistaa kuluttajille ja suurtalouksien käyttöön mm. kylpyhuone- ja pehmapaperituotteita sekä paperipyyhkeitä. FJ:lla on Suomessa tuotantolaitokset Nokialla ja Ikaalisissa. Yhtiö tunnetaan Suomessa mm. Embo-, Emilia-, Nessu- ja Luonnonystävä-tuotemerkeistään.

GP:n ja sen Suomen markkinoiden pääkilpailijan Metsä-Tissue Oyj:n välille oli Kilpailuviraston arvion mukaan muodostunut erilaisten keskinäisten järjestelyjen seurauksena niin merkittäviä siteitä, etteivät ne yrityskaupan jälkeen enää olisi olleet normaalissa kilpailutilanteessa keskenään. Yhteistyöjärjestelyt saattoivat viraston mielestä johtaa niiden yhteisen määräävän markkina-aseman syntymiseen. Yhtiöiden yhteinen markkinaosuus on useilla Suomen pehmapaperimarkkinoiden segmenteillä erittäin korkea, jopa 85–100 %.

Em. yritykset ovat tehneet Euroopassa yhteistyötä koskien erityisesti annostelijoita sekä niihin liittyviä tuotteita. Tämä on käytännössä tarkoittanut mm. tuotekehittelyyn, markkinointiin ja myyntiin sekä strategiaan linjauksiin liittyvää yhteistyötä niiden yhteisyrityksessä. Yrityskaupan hyväksymisen ehtona oli, että GP luopuu tästä Metsä-Tissue Oyj:n kanssa harjoittamastaan yhteistyöstä.

- *Suomen Posti Oy / Atkos Printmail Oy:* Suomen Posti Oy ilmoitti tammikuussa 2001 Kilpailuvirastolle yrityskaupan, jossa mm. tulostus-, postitus- ja suoramarkkinointipalveluja asiakkaille tarjoava Atkos Printmail Oy siirtyi aikaisemmasta Postin ja TietoEnator Oyj:n yhteisestä määräysvallasta Postin yksinomaiseen määräysvaltaan. Yrityskauppa hyväksyttiin ehdollisena helmikuussa 2001 käsittelyn ensimmäisessä vaiheessa.

Postin tarjoama eKirje sekä Atkos Printmailin tulostus- ja postituspalvelut vastaavat toisiaan sillä erotuksella, että Postin eKirje-palveluun sisältyy myös kirjeiden kuljetus vastaanottajalle.

Postilla on osoitteellisten kirjelähetysten jakelussa monopoliasema Suomessa ja Atkos Printmaililla on tulostus- ja postituspalveluissa merkittävää markkinavoimaa. Kilpailuvirasto totesikin päätöksessään, että Postille avautuu yrityskaupalla mahdollisuus eKirje-palveluissa ristiinsubventoida postimaksulla palvelun sisältämiä kilpailtuja osia kuten tulostusta ja postitusta. Mahdollisen ristiinsubvention ja Atkos Printmailin kilpailijoita syrjivien kirjeiden jakeluhoitojen avulla Posti voi jatkossa suosia Atkos Printmailia sen kilpailijoiden kustannuksella. Postille syntyi viraston arvion mukaan yrityskaupan seurauksena myös mahdollisuus paketoivan hinnoittelun ja yhteismarkkinoinnin avulla vaikeuttaa uusien kilpailijoiden tuloa markkinoille.

Kauppan hyväksymisen ehtona oli, että Posti pitää Atkos Printmailin erillisenä tytäryhtiönään eikä myöskään siirrä yhtiön nykyisiä liiketoimintoja Suomen Posti Oy:öön. Lisäksi päätökseen sisältyi ehto, jolla Posti sitoutui tarjoamaan eKirjettä vastaavan tuotteen jakelupalvelua yleisin, yhtäläisin, syrjimättömin sekä läpinäkyvin ehdoin ulkopuolisille yhtiöille ja

Posti-konserniin kuuluville yrityksille. Sitoumuksilla vähennettiin yrityskaupan myötä syntyvää ristiinsubventoinnin riskiä.

- *Metsäliitto Osuuskunta / Vapo Oy*: Kilpailuvirasto hyväksyi maaliskuussa 2001 ehdollisena yrityskaupan, jossa Vapo Oy siirtyy valtion määräysvallasta valtion ja Metsäliitto Osuuskunnan yhteiseen määräysvaltaan. Kaupan hyväksymisen keskeisenä ehtona oli se, että osapuolet luopuvat osittain puupolttoaineisiin (puru, kuori sekä teollisuus- ja metsähake) liittyvistä liiketoiminnoistaan. Lisäksi ehtoihin kuuluu eräitä osapuolille asetettuja käyttäytymisehtoja ja ehtojen toteutumisen valvontaan liittyviä määräyksiä.

Lähtökohtana selvityksissä oli se, että Vapolla on määräävä markkina-asema energiaturpeen markkinoilla ja että se toimii myös puupolttoaineiden markkinoilla. Metsäliittoon kuuluu puolestaan puupolttoaineisiin erikoistunut valtakunnallinen bioenergiayhtiö Biowatti Oy. Puupolttoaineet ovat käytännössä ainoa turpeen kanssa kilpaileva energiamuoto ja niitä käyttävät erityisesti teollisuus sekä lämpö- ja sähkölaitokset. Metsäliiton osuus yhteensä noin 6,4 TWh:n puupolttoainemarkkinoista on noin 30 % ja Vapon noin 20 %.

Yrityskauppa olisi ilman ehtoja johtanut kilpailua merkittävästi estävän määräävän markkina-aseman vahvistumiseen turpeen markkinoilla ja määräävän markkina-aseman syntyamiseen puupolttoaineiden markkinoilla. Yrityskaupan hyväksymisen keskeisenä ehtona oli se, että Vapo luopuu käytännössä kokonaan konsernin ulkopuolisista puupolttoraaka-ainehankinnoista ja puupolttoainetoimituksista Suomessa. Metsäliitto puolestaan sitoutui luopumaan osasta Biowatin puupolttoaineiden toimitussopimuksia yrityskeskittymään kuuluttamattomien asiakkaiden kanssa sekä osasta konsernin ulkopuolisia puupolttoraaka-aineiden hankintoja koskevia sopimuksia.

Yrityskeskittymästä irrotettavat toiminnot muodostavat elinkelpoisen, kilpailukykyisen ja myös alueellisesti kattavan liiketoiminnallisen kokonaisuuden, jonka osuus puupolttoaineiden kokonaismarkkinoista on 20–40 %. Liiketoimintojen ostajalta edellytetään riippumattomuutta kaupan osapuolista sekä riittäviä taloudellisia ja muita resursseja. Ostajan tulee olla Kilpailuviraston hyväksymä, ja ehtojen toteuttamista asetetaan valvomaan riippumaton asiantuntija.

Käyttäytymisehtojen tavoitteena on rajoittaa osapuolten mahdollisuuksia kytkeä keinotekoisesti toisiinsa toisaalta energiaturpeen ja puupolttoaineiden hankintoja ja toisaalta puupolttoaineiden ja raakapuun hankintoja.

Euroopan komissio siirsi yrityskaupan käsittelyn helmikuussa 2001 tehdyllä päätöksellä Suomen kilpailuviranomaisille em. markkinoiden osalta. Komissio hyväksyi yrityskaupan raakapuun hankintojen ja sahausosien osalta.

**Vuonna 2000 yrityskauppavalvonnassa käsitellyt asiat
(vuoden 1999 luvut sulkeissa):**

Yrityskauppa- päätöksiä yhteensä	Vireillä olleet yrityskauppa- ilmoitukset 31.12.2000	Vireillä olleet ennakko- ilmoitukset 31.12.2000	Rauenneet ennakko- ilmoitukset	Muut päätyneet asiat
114 (81)	9 (7)	10 (13)	27 (18)	35 (25)

**Vuonna 2000 tehdyt yrityskauppapäätökset päätöstyypeittäin
(vuoden 1999 luvut sulkeissa):**

• Esitys kaupan kieltämiseksi	1	(0)
• Hyväksytty ehdollisena	5	(5)
• Hyväksytty sellaisenaan jatkokäsittelyssä	1	(1)
• Hyväksytty sellaisenaan 1 vaiheen käsittelyssä	103	(74)
• Muut yrityskaupparatkaisut	4	(1)

**Vuonna 2000 tehdyt yrityskauppapäätökset yrityskauppatyypeittäin
(vuoden 1999 luvut sulkeissa):**

• Määräysvallan hankinta	60	(41)
• Liiketoiminnan hankinta	43	(33)
• Sulautuma	3	(1)
• Yhteisyritys	8	(6)

**Osapuolten kansallisuus vuonna 2000 tehdyissä yrityskauppapäätöksissä
(vuoden 1999 luvut sulkeissa):**

• Kaikki osapuolet suomalaisia	49	(26)
• Kaikki osapuolet ulkomaisia	40	(32)
• Vähintään yksi ulkomainen osapuoli	25	(23)

**Menettelyä koskevat yrityskauppavalvontapäätökset vuonna 2000
(vuoden 1999 luvut sulkeissa):**

• Poikkeus täytäntöönpanokiellosta	6	(2)
• Oleellisesti puutteellinen ilmoitus	5	(8)

Kunnallisen tuotannon markkinaehtoistuminen³

1. Johdanto

Julkisen tuotannon aseman uudelleenarviointi on kiistatta talouspolitiikan ydinkysymyksiä. Valtion tuotantosektorilla on ainakin 1990-luvulta lähtien toteutettu rakenteellisia muutoksia, joiden avulla yhä useampia valtion organisaatioita on avattu markkinoille ja kilpailulle. Vastaava uudistumiskehitys on viime vuosina laajentunut myös kuntasektorille. Tähän kehitykseen vastatakseen Kilpailuvirasto perusti vuonna 1998 Julkinen valta markkinoilla -hankkeen (jatkossa JVM), jonka tarkoituksena on ollut nimenomaan syventyä markkinoiden ja kilpailun lisääntyvään hyväksikäyttöön julkisessa tuotannossa.⁴

Kilpailuviraston luonnollisena tehtävänä on tässä yleiseltä kannalta merkittävässä muutoksessa myötävaikuttaa yhtäältä siihen, että tapahtuvat muutokset johtaisivat markkinoiden ja kilpailun mahdollisimman

tarkoituksenmukaiseen hyväksikäyttöön sekä toisaalta estää kilpailunrajoituslain vastaiset menettelyt ja muukin kilpailun rajoittaminen tai vääristäminen.

Julkinen hyvinvointipalvelutuotanto on Suomessa merkittävä osa kuntien toimintaa. Kunnat vastaavat osapuulle 2/3 julkisten palvelujen tuotannosta. Viime vuosikymmenen taloudellinen lama ja siitä sopeutuminen ovat vähentäneet kuntasektorin valtiolta saamia valtionosuuksia, joskin kunnat voivat entistä vapaammin päättää niiden kohdentamisesta eri käyttökohteisiin.⁵ Kunnilla on kuitenkin edelleen lakisääteisten palvelujen järjestämisvelvoitteensa ja palvelujen tarve vain kasvaa jatkossa.

Uudenlaiset toimintamallit ylipäänsä ja samalla myös markkina- ja kilpailuympäristön tietoiseen luomiseen ja hyväksikäyttöön perustuvat mallit ovat yllä todetun perusteella jatkossa kunnallisen tuotantotoiminnan ilmeinen kehityssuunta.⁶ Pelkkä resurssien

² Raili Mäkitalo on valtiovarainministeriön neuvotteleva virkamies.

³ Martti Virtanen on kirjoittanut johdannon ja luvun 3. Luku 2 on kirjoittajien syksyllä 2000 yhdessä laatima analyysi perinteisen kunnallisen palvelutuotantojärjestelmän ominaisuuksista ja puutteista.

⁴ Hankkeen lähtökohtia, sisältöä ja tuloksia on käsitelty myös viraston edellisessä vuosikirjassa.

⁵ Kuntien omat verotulot ovat toisaalta vastaavasti kasvaneet.

⁶ Kuntien peruspalvelujen rahoituksesta on juuri julkaistu selvitysmies Jukka Pekkarisen raportti (Sisäasiainministeriön kuntaosaston julkaisu 1/2001). Raportissa päädytään ehdottamaan kuntien tulojen uudelleenjakoa keinoksi turvata kunnallisten peruspalvelujen saatavuus koko maassa. Raportissa ei käsitellä sitä, kuka palvelut varsinaisesti tuottaa. Raportissa todetaan (s. 11), että "rahoitusjärjestelmä on näiden valintojen suhteen pääsääntöisesti neutraali." On kuitenkin tärkeää huomata, että palvelujen järjestämismallien uudistaminen voi johtaa merkittäviin kustannussäästöihin tai laadulliseen kehitykseen, jonka seurauksena palvelujen julkisen rahoitustarve sinänsä voi laskea merkittäväällä tavalla samalla kuin hyvinvointi voi kasvaa. Selvitysmiehen raportin ehdotusten toteuttamisen on arvioitu edellyttävän noin 1,5 miljardin markan panostusta.

Kunnallisten peruspalvelujen perinteisen järjestämismallin kehittämisessä on kaksi suuntaa: markkinaehtoistaminen ja kilpailun lisääminen taikka suunnittelun keskittäminen ja ohjaaminen. Hyvinvointipalveluja tuottavien organisaatioiden kustannus- ja laatutaso vaihtelevat edelleen merkittävästi. Erilaisten tutkimusten ja selvitysten mukaan mitattavissa olevat resurssi- ja toimintaympäristötekijät selittävät tätä vaihtelua varsin huonosti. Julkishallinnon kokonaistuottavuus on kasvanut hitaasti. Pelkillä resurssien lisäyksillä ei näin ollen voida ongelmia ratkaista. Merkittävästi parempaan asiakaslaatuun ja kustannustehokkuuteen on vaikea päästä nykyisenkaltaisilla resurssipainotteisilla ja tuottajalähtöisillä julkishallinnon palvelujärjestelmien suunnittelu-, ohjaus- ja johtamistavoilla.

määrän säätely ei riitä ratkaisemaan kuntien palvelutuotannon ongelmia eikä lisäresurssienkaan hankinta ole ainakaan pitkällä aikavälillä pelkkä järjestelykysymys. Tämän osoittaa jo seuraava matalasuhdanne.

Kilpailuvirasto ja lääninhallitukset toteuttivat vuonna 2000 osana JVM-hanketta kuntien tuotantotoimintaa koskevan selvitystyön.⁷ Yhteensä 15 kuntaan kohdistunut selvitystyö toteutettiin kaksivaiheisesti kyselyillä ja kyselyitä tukevilla haastatteluilla.⁸ Selvitystyö kohdistui ennen muuta kuntien sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä tekniseen toimeen.⁹ Juuri valmistuneesta hankkeen väliraportista on pyydetty lausuntoa kunnilta ja Suomen kuntaliitolta, yrittäjäjärjestöiltä ja ammattiliitoilta.

Seuraavassa luvussa analysoidaan lähemmin perinteisen kunnallisen palvelutuotantojärjestelmän ominaisuuksia, ongelmia ja kehitysmalleja. Luvussa 3 käsitellään sitten lähemmin mainitun väliraportin sisältämiä selvitystuloksia kunnallisen palvelutuotannon uudistumiskehityksestä.

2. Markkinat ja kilpailu kunnallisten palvelujen järjestämisessä

Käytännössä hyvinvointipalveluja on Suomessa järjestetty edelleen suurelta osin hierarkkisella, normisidottulla ja resurssiorientoituneella suunnittelu- ja toimintamallilla. Järjestelmää voidaan luonnehtia alueellisesti hajautettuihin suunnitteluyksiköihin perustuvaksi ei-markkinaehtoiseksi järjestelmäksi. Kukaan ei näytä ole-

van vastuussa kansalaisille palvelujen laadusta, saataavuudesta ja hinnasta.

Palvelujärjestelmien suunnittelijat ja päätöksentekijät eivät tietenkään voi täysin tuntea kansalaisten preferenssejä, erilaisia tuotantomahdollisuuksia ja tuotantotapoja. Kärjistäen todettuna tuloksena on luonteeltaan monopolistinen, pitkälle standardisoitu ja mäsorientoitunut tuotantomalli, jossa usein esiintyy samanaikaisesti ylikapasiteettia ja tuotantokapeikkoja.

Palveluiden rahoittajan, tilaajan ja tuottajan roolit ovat nykyisissä ohjaus- ja johtamismalleissa selkiintymättömät. Palvelun rahoittajat ovat pääosin myös palvelujen tuottajia, vaikka juridisesti kunnilla on vain palvelujen järjestämisvastuu. Rahoittajan, tilaajan ja tuottajan näkökulmien sekoittuminen ja hämärtyminen saattavat liian usein palvelujen käyttäjien ja viimekätisten maksajien tarpeet toissijaiseen asemaan. Useimmissa palveluissa käyttäjien tekemien priorisointien ja valintojen perusteella voitaisiin kuitenkin parhaiten havaita, vastaavatko hyvinvointipalvelut kansalaisten tarpeita ja odotuksia.

Rahoittajan, tuottajan ja tilaajan vastuita sekä toisaalta viranomaistoiminnan ja palvelutuotannon vastuita voidaan selkeyttää huolellisesti toteutetuilla tilaaja-tuottajamallien sovellutuksilla. Tilaja-tuottajamallin sovellutukset muuttavat jo huomattavasti kunnallista palvelutuotanto-organisaatiota ja selkeyttävät poliittisen päätöksentekijän ja palvelutuotanto-organisaation rooleja ja vastuita. Tilaja ja tuottaja ryhtyvät ennen pitkää käyttämään tyypillisiä markkinakriteerejä - eli pal-

7 Julkisen tuotannon uudistumiseen on kiinnitetty huomiota myös nykyisen hallituksen ohjelmassa. Sen kuntapolitiikkaa koskevassa osassa todetaan, että kuntien valtionosuusjärjestelmää tarkistetaan v. 2002 mennessä palvelurakenteen ja tuotantotapojen vaihtelut mahdollistavalla tavalla. Lisäksi ohjelmassa todetaan seuraavaa: "Lisätään kuntien mahdollisuuksia ottaa käyttöön erilaisia palvelujen tuottamismalleja sekä palveluseteli- ja sitoumusjärjestelmiä sekä parannetaan hinnoittelun ja rahoituksen läpinäkyvyyttä". Palvelusetelin käyttöönoton laajentamiseen on viitattu myös sosiaali- ja terveyspalveluja koskevassa ohjelman osassa.

Myös OECD on viimeisimmässä Suomea koskevassa maaraportissaan kiinnittänyt huomiota siihen, että kilpailuviranomaisten on aikaisempaa tarkemmin seurattava kunnallisen palvelutuotannon kilpailuolosuhteitten kehitystä. Lisäksi OECD pitää tärkeänä vahvistaa julkisen palvelutuotannon yleistä kustannustietoisuutta ja ylipäätään kehottaa Suomea tehokkaammin edistämään kilpailua erityisesti niillä julkisen palvelutuotannon aloilla, joilla yksityinen tuotanto on myös mahdollinen.

Myös muualla hallinnossa on kiinnitetty huomiota tähän aihepiiriin. Kauppa- ja teollisuusministeriö on 1999 perustanut *Markkinoiden toimivuus-hankeen*, jossa selvitetään lähinnä tilaustutkimuksin markkinoiden toimivuuteen liittyviä ongelmia eritoten julkisen sektorin päätöksistä läheisesti riippuvaisilla palvelualoilla.

8 Selvitysten kohteena olleet kunnat olivat Vantaa, Lahti, Karjaa, Imatra, Kuopio, Kangasniemi, Oulu, Kajaani, Kalajoki, Salo, Ähtäri, Tampere, Rovaniemi, Rovaniemen mlk ja Ylitornio.

9 Public utilities -tyyppiset kunnalliset laitokset, mm. kunnalliset energia- ja vesilaitokset, jätettiin selvitystyön ulkopuolelle. Niiden toimintaympäristö on jo nyt markkinatyyppinen, ja Kilpailuvirasto on jo kauan arvioinut niiden toimintaa omana erillisenä painopistehankkeenaan.

velujen sisältö-, laatu-, hinta- ja määrätietoja - sopiesaan tuotannon järjestämisestä. Johdonmukaisesti sovellettuna malli merkitsee siis siirtymistä markkinaohjaukseen myös siinä tapauksessa, että kunnan näin sisälleen järjestämällä kvasimarkkinoilla toimii vain yksi kunnan omistama tuotanto-yksikkö. Tilaaja-tuottajamalli edellyttää kuitenkin selkeää tuotteistamista, asianmukaista kustannuslaskentaa ja toimivaa tuotannon seuranta ja valvontaa.

Kun tilaaja-tuottaja -malli on otettu aidosti käyttöön, kunnan sisäisille kvasimarkkinoille voidaan järjestää useita erillisiä ja toisistaan riippumattomia kunnan omia tuotantoyksiköitä, jotka kilpailevat keskenään tarjouskilpailuissa tilaajan asettamilla kriteereillä. Kilpailutilanteesta on saatava todellinen. Tilaajan on pyrittävä paikallistamaan ja mahdollisimman täydellisesti poistamaan tuotantoyksiköiden kilpailua vääristävät tekijät. Tuotantoyksiköiden toiminnan suunnittelussa on vastaavasti ennakoitava tarjouskilpailujen vaikutukset. Samaan tapaan voidaan sitten ottaa mukaan tarjouskilpailuihin kunnan ulkopuolisia julkisia, yksityisiä tai ns. kolmannen sektorin tuotanto-organisaatioita.

Edellä kuvattu kehitysprosessi ei sinänsä muuta kunnan roolia palvelujen suunnittelijana ja niitä koskevien päätösten tekijänä. Hyvinvointipalvelujen järjestämisessä tulisi kuitenkin kiinnittää erityistä huomiota palvelun käyttäjien asemaan. Vaihtoehtoista palvelutuotantoa voidaan synnyttää myös palvelusetelijärjestelyillä, joilla saadaan kuluttajien preferenssit näkyviin ja tuotannon ohjauksen käyttöön. Tällainen tilaamisen menettelyn hajauttaminen voi olla tuotanto-organisaation uudistamista seuraava, sille rinnakkainen tai vaihtoehtoinen tapa käynnistää hyvinvointipalveluiden kunnallisen tuotantojärjestelmän kehittäminen.

Yllä kuvattu kehitysprosessi ei aseta ylivoimaisia esteitä palvelutuotannon tarkoituksenmukaiselle ohjaukselle ja valvonnalle. Julkisrahoitteisiin palveluihin on suhteellisen vaivattomasti ja kohtuukustannuksin rakennettavissa jopa kaksinkertainen ohjaus ja val-

vonta, sekä asiakkaan että rahoittajan. Julkishallinnon nykyisin omana toimintanaankin hoitamien palveluiden valvontaa tulisi itse asiassa tehostaa.

Kuntarakenne, kuntien itsenäinen asema ja palvelutuotannon laajuus asettavat erityisiä haasteita myös kuntien väliselle yhteistyölle, työnjaolle ja erikoistumiselle. Sekä hyvinvointipalvelujen järjestäjien että tuottajien on kyettävä verkottumaan uudella tavalla säilyttääkseen kilpailukykynsä. Tässäkin tarvitaan uutta ajattelua ja uusia ohjausmalleja. Tilaaja-tuottajamalli selkiyttää myös kuntien välistä seudullista yhteistyötä. Hyvinvointipalveluja on mahdollista tehostaa tuntuvasti uudistamalla seudullisesti palvelujen ohjaus- ja tuotantotapoja. Palvelujen hinta - laatu -suhdetta tulee arvioida ennakkoluulottomasti yli organisaatorajojen. Tämän ja asiakkailta saadun informaation perusteella voidaan järjestää palvelut tehokkaasti toteuttava seudullinen yhteistoimintaverkosto. Yhteistyö ja toimintojen läpinäkyvyys vahvistavat luottamusta ja osapuolten vastuullisuutta. Koska monet kunnat ovat pieniä ja harvaan asuttuja, ainoastaan seudullisen yhteistyön avulla voidaan luoda edellytykset terveelle hyvinvointipalveluyrittäjyydelle.

Hyvinvointipalveluiden järjestämisessä tarvitaan tietoista, vaiheittaista muutosprosessia, jossa niiden rahoitus, tilaaminen ja tuotanto eriytetään toisistaan ja jossa tuotannon ja tilaamisen kosketuspinta järjestetään markkinatyypiseksi. Uudistusprosessi voi poistaa julkisten, yksityisten ja kolmannen sektorin organisaatioiden väliset keinotekoiset raja-aidat ja antaa kaikentyypisille organisaatioille esteettömän mahdollisuuden luoda aitoja kilpailuetuja ja tarjota parempia palveluja kaikille kansalaisille. Tämä vain lujittaa hyvinvointiyhteiskuntaa ja on sitä paitsi julkistalouden edun mukainen.

Rahalla voidaan kyllä lieventää hyvinvointipalveluiden tuottamisen välittömiä ongelmia poistamatta kuitenkaan perusongelmia. Palvelutuotannon rakenteelliset uudistukset ja ohjausmekanismien uudistaminen

ovat ainakin pitkällä aikavälillä välttämättömiä. Ohjausmekanismien kehittäminen on hidas ja vaativa, mutta ainoa tapa varmistaa hyvinvointijärjestelmämme palvelu- ja kilpailukyky.

Uudistustyö edellyttää eturyhmäraajat ylittävää kokonaisnäkemystä sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäväen hyvinvointiyhteiskunnan ylläpidon ja rakentamisen strategisista linjauksista ja ohjausmalleista. Keskeisiä elementtejä tässä ovat ainakin

- asiakkaan rooli julkisrahoitteisessa palvelutuotannossa ja tulonsiirtopolitiikassa
- yhteiskunnallisen päätöksentekokoneiston rooli hyvinvointipolitiikan ohjaajana ja valvojana ja
- kilpailun ja yhteistyön keinovalikoima vaikuttavan, laadukkaan ja kustannustehokkaan palvelutuotannon järjestämisessä ja ohjauksessa.

3. Keskeiset tulokset ja johtopäätökset kuntaselvityksestä

Kilpailuviraston ja lääninhallitusten hankkimat selvitykset osoittavat tuotannon uudistumisen olevan nyt laajalti meneillään kuntasektorilla. Uudistumisprosessi ei rajoitu vain johonkin tiettyyn tuotannonalaan tai tiettyyn maantieteelliseen alueeseen vaan koskee selvästi ainakin sekä sosiaali- ja terveys- että teknistä toimialaa ja koko maan aluetta. Kuntien suunnittelemat ja jo toimeenpanemat uudistukset lisäävät markkina- ja kilpailumekanismien käyttöä ja yksityisten tuottajien osuutta kunnallisten palvelujen järjestämisessä.¹⁰

Kuntien sosiaali- ja terveyspalveluiden toiminnalliset haasteet ovat saatujen selvitysten mukaan johtaneet laajalti tuotantotoiminnan tehostamistoimiin, jotka ovat tyypillisesti myös markkinaehtoistavia tai siihen val-

mistavia. Tällaisia ovat mm. kustannuslaskennan ja tuotteistamisen kehittäminen, benchmarking-menetelmän käyttöönotto, asiakaspalautteen systemaattinen hankkiminen ja hyödyntäminen sekä muut pyrkimykset laadun kehittämiseksi.

Erityisesti lasten päivähoidossa, jossa kunnallisia yksiköjä on kunnan alueella yleensä lukuisia, ja joissa yksityisten yrittäjien alallepääsyn edellytykset ovat koulutusvaatimusten täytyessä hyvät, on otettu käyttöön palvelusetelijärjestelmiä ja avattu tätä kautta tietä kilpailulle.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden tuotannon kasvu kanavoidaan suurelta osin ulkopuolisiin palveluostoihin. Julkisista hankinnoista annetun lain mukainen palvelujen kilpailuttaminen näyttää kuitenkin lisääntyvän hitaasti. Sen sijaan sopimusohjausta käytetään huomattavasti yleisemmin hankittaessa palveluja. Sopimusohjauksella pyritään varmistamaan palvelujen asianmukaisuus kilpailuttamista persoonallisemmalla tavalla ja kehittämään kestäviä yhteistyöverkostoja. Tilaja-tuottajamallin suoria sovellutuksiakin on kunnissa sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta näytetty kehitetyn vain vähän.

Kuntien tekninen toimi on toiminnallisesti laajempi ja epäyhtenäisempi sektori kuin sosiaali- ja terveyspalvelut ja tällä toimialalla yksityinen yritystoiminta on jo ennenkin ollut olennaisesti kehittyneempää kuin esimerkiksi sosiaalipalveluissa. Tekninen toimi onkin selvästi pidemmällä markkinoita ja kilpailua hyödyntävien toimintamallien kehittämisessä kuin kuntien sosiaali- ja terveydenhuoltosektori.

Teknisessä toimessa on toteutettu tilaja-tuottaja -mallia ja samalla siirrytty markkinatyypiseen sopimusohjaukseen ja hinnoitteluun kunnan ja tuotantoyksikön välillä. Tuotantoyksiköjä on myös sopeutettu kilpailuympäristöön, mihin liittyy mm. kustannuslas-

¹⁰ Hyvinvointipalveluiden keskustason suunnittelua ja ohjausta ollaan toisaalta lisäämässä. Vanhuspalveluista on vastikään laadittu laatusuositus, jonka toteuttamisen kokonaiskustannuksiksi on arvioitu jopa 1 miljardi markkaa. Tämäntyyppinen keskustason ohjeistus ei sinänsä estä palvelujen järjestämisen markkinaehtoistamista kuntatasolla. Molemmissa uudistussuunnissa voidaan edetä rinnakkain edellyttäen, että kuntien vapaus järjestää palvelut myös markkinaehtoisten prosessien kautta säilytetään.

kentamallien ja laatuohjelmien kehittäminen.

Tarjouskilpailuja, jossa on mukana sekä julkisia että yksityisiä tuottajia, toimeenpannaan jatkuvasti, vaikka teknisellä sektorilla katsotaankin yleisesti tuotteistamisen, kustannuslaskennan ja toiminnan mittaamisen olevan ongelmallisempaa kuin sosiaalisektorilla.¹¹ Myös teknisessä toimessa palvelujen kysynnän kasvua ja kapasiteetin käyttöhuippuja ohjataan yksityisille tuottajille.

Verkostoituminen on teknisessä toimessa laajenemassa erityisesti kuntien keskinäisenä yhteistyönä etenkin maankäytön suunnittelussa ja jätehuollossa. Tämä liittyy selvästi suurtuotannon etujen hyödyntämiseen.

Markkinat ja kilpailu ovat kunnallisten päätöksentekijöiden työkaluja. Niiden tietoinen ja suunnitelmallinen käyttö voi parantaa kunnan rahoittamien palvelujen kustannustehokkuutta ja laatua sekä kannustaa innovatiivisuuteen. Uudistuksiaan koordinoimalla kunnat voivat merkittävästi edistää tehokkuustavoitteiden toteutumista. Usean kunnan yhteiset tai koordinoituidut uudistukset luovat pitkäjänteisemmät ja ennakoitavammat markkinapuitteet ulkopuoliselle palvelutuotannolle ja antavat sille jatkuvasti kysyntää, mikä mahdollistaa sen pysyvän markkinoilla toimimisen.

Hankitut selvityksetkin viittaavat siihen, että markkinaehtoistuminen on vaiheistettu prosessi. Se voi alkaa kunnan sisäisestä tuotannon markkinaperusteisen ohjausmallin käyttöönotosta taikka eräissä tapauksissa ohjausvallan siirtämisestä kuntalaisille. Prosessin avulla eriytetään toisistaan tuotanto, rahoitus, poliittinen tilaamisvalta ja tilaamisen tekninen toteuttaminen demokraattisen päätöksenteon kulloinkin määrittelemällä tavalla.

Markkinaehtoistumissuudistukset siirtävät vähitellen kuntien palvelutuotantojärjestelmää kilpailunrajoitus-

lain soveltamispiiriin. Kun normi- ja resurssiorientoitunut toimintamalli korvataan markkinatyypisellä sopimusmenettelyllä, kunnallisesta tuotantoyksiköstä tulee kilpailunrajoituslain tarkoittama elinkeinonharjoittaja. Koska kunnalla on omistajuuteen perustuva ohjausvalta tuotantoyksiköissään, tuotantoyksikön elinkeinonharjoittajaluonteella ei ole käytännön merkitystä niin kauan kuin kunta ei salli kilpailua tuotantoyksiköiden välillä. Mutta kun kilpailu otetaan käyttöön, kilpailunrajoituslain soveltaminen tulee myös käytännössä ajankohtaiseksi.

Koska kunnallisella tuotantoyksiköllä on usein määrävä markkina-asema, on yhtäältä kohtuuttoman hinnoittelun tai kilpailua keinotekoisesti poissulkevan hinnoittelun taikka muunlaisen kilpailua keinotekoisesti poissulkevan menettelyn mahdollisuus merkittävä. Toisaalta myös tarjouskartellien uhka on ilmeinen. Näin on varsinkin silloin, kun institutionaaliset alalletulon esteet rajoittavat mahdollisten tarjoajien lukumäärää. Uudistuskehitystä vaarantavat kilpailunrajoitukset voidaan tietoisella suunnittelulla välttää.

Kunnallisen tuotannon uudistukset eivät ole yleisesti ottaen olennaisesti laajentaneet kunnallisen tuotannon toiminta-aluetta perinteisesti yksityiseen toimintaan. Kuntien teknisellä sektorilla on itse asiassa usein supistettu tai kokonaan karsittu yksittäisiä toimintoja (esim. varsinaiset rakentamistehtävät). Jatkossa on aihetta kiinnittää erityistä huomiota siihen, että vastapainona kunnan oman tuotannon laajenemiselle perinteisesti yksityiseen toimintaan on ainakin vastaava kunnan omien hankintojen avaaminen kilpailulle.

¹¹ Näin on etenkin kunnossapitotyypisissä tehtävissä. Tilanne on tältä osin analoginen Tielaitoksen organisaatiouudistuksen kanssa.

Vertikaalinen integraatio telekilpailun esteenä

Taustaa

Teletoisinta on Suomessa vapautettu kilpailulle jo 90-luvun alkupuolella ja telepolitiikkamme on aktiivisesti pyrkinyt luomaan vapaan kilpailun edellytyksiä eri teletoiminnan alueille. Näistä toimista huolimatta teletoisinta on voimakkaasti keskittynyt alan perinteisten toimijoiden, Soneran, Elisa Communicationsin sekä Finnet-yritysten käsiin. Edelleen kansainvälisistä telepalveluista 81 %, kaukotelepalveluista 94 % ja Internet-palveluista noin 76 % on mainittujen toimijoiden hallussa. Selvästi ongelmallisin teletoisinnan alue on kuitenkin paikallinen teletoisinta, jossa alueen perinteisen operaattorin hallussa on edelleen 90–100 % markkinoista. Kilpailun vähäisyys paikallisessa televerkossa on näkynyt Kilpailuvirastossa alaa koskevien toimenpidepyyntöjen suurena määränä.

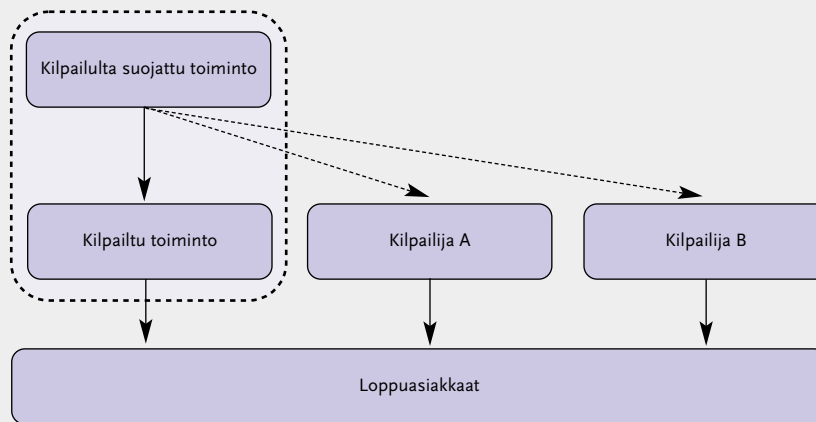
Kilpailuvirastolla on tällä hetkellä vireillä kolmisenkymmentä telealaa koskevaa kilpailunrajoitustapausta. Noin puolet tapauksista liittyvät oikeuteen päästä käyttämään kilpailijan hallinnassa olevaa ainutkertaista fyysistä infrastruktuuria, palvelua tai tietoa - yleensä valituksen kohteena ovat käyttöoikeuden hinnoittelun ja muiden ehtojen väitetty syrjivyyt ja kohtuuttomuus. Toisen suuren tapausjoukon muodostavat monopolihinnoittelua koskevat valitukset. Mainitut ongelmat voivat esiintyä myös saman tapauksen yhteydessä, sillä ylihinnottelu

on yksi tehokas tapa estää kilpailijoita hyödyntämästä esimerkiksi oikeuttaan vuokrata tilaajayhteyksiä paikallisesta televerkosta. Valtaosa viraston käyttöoikeuksien myöntämisestä ja hinnoittelusta käsittelevistä tapauksista koskee nimenomaan kiinteää paikallista televerkkoa.

Vertikaalinen integraatio teletoisinnassa

Vertikaalisella integraatiolla tarkoitetaan tässä yhteydessä tilannetta, jossa yritys toimii yhtä aikaa sekä kilpailulta suojatun toiminnon että kilpailullisen toiminnon markkinoilla ja jossa kilpailulta suojattu toiminto on välttämätön raaka-aine kilpaillun toiminnon tuotannon kannalta. Toiminto tai hyödyke voi olla kilpailulta suojattu useasta eri syystä - kyseessä voi olla luonnollinen monopoli, alalle tulo voi olla lainsäädännössä kielletty tai kilpailijoiden alalle tulo voi olla muusta syystä estynyt. Tilannetta havainnollistaa oheinen kuvio, jossa vertikaalisesti integroituneen yrityksen kanssa loppuasiakkaista kilpailee kaksi yritystä.

Sekä kilpailulta suojatuilla että kilpailluilla markkinoilla toimiva vertikaalisesti integroitunut yritys on omiaan aiheuttamaan kilpailuongelmia kilpailtujen toimintojen markkinoilla. Integroituneella yrityksellä on voimakas insentiivi käyttää hyväkseen suojatun toiminnon sille suomaa kilpailuetua kilpailullisen tuotteen

markkinoilla. Markkina-asemansa avulla yritys pystyy vaikeuttamaan kilpailijoiden toimintamahdollisuuksia esimerkiksi epämällä kilpailulta suojattujen hyödykkeiden käyttöoikeuden, perimällä suojatun hyödykkeen käytöstä kohtuuttoman korkeaa hintaa, ristiinsubventoimalla omaa kilpailtua toimintoa suojatun hyödykkeen myynnistä keräämillään monopolivoitoilla tai soveltamalla hintaruuvia. Integroitunut toimintatapa ei kuitenkaan ole pelkästään vahingollinen, sillä sen avulla yritys voi saavuttaa yhteistuotannosta syntyviä tehokkuushyötyjä. Tehokkaampi toimintatapa voi mahdollistaa laadukkaampien tai edullisempien tuotteiden tarjoamisen asiakkaille.

Kiinteää paikallista televerkkoa ei Suomen telepolitiikassa ole pidetty luonnollisena monopolina, vaan potentiaalisesti kilpailullisena toimialana.¹² Tosiasiassa paikallisen televerkon kalleimpaan osaan eli tilaajayhteysverkkoon ei ole merkittävässä määrin tullut kilpailevia verkkoyrityksiä. Kilpailevia tilaajayhteyksiä on rakennettu lähinnä suuryritysten tarpeisiin, kun taas pienet ja keski-suuret yritykset sekä kotitaloudet ovat edelleen perinteisen paikallisen puhelinoperaattorin tarjoamien yhteyksien varassa. Paikallista televerkkoa voidaan ainakin lyhyellä tai keskipitkällä aikavälillä pitää kilpailulta

suojattuna markkinana. Tämä johtuu ennen kaikkea tilaajayhteysverkon vaatimista huomattavista kustannuksiltaan etupainotteisista investoinneista. Perinteiset paikalliset verkkoyritykset ovat voineet toteuttaa omat verkkoinvestointinsa monopolin suojissa, mikä on selvästi vähentänyt investoinnin liiketoimintariskiä. Aikanaan verkkojen rakentamista rahoitettiin myös käyttäjiltä kerätyillä osuusmaksuilla, mitä kautta yritykset saivat vahvasti sitoutuneita omistaja-asiakkaita. Kilpailun vapauttaminen on lisännyt uusien verkkojen rakentamiseen liittyvää riskiä eivätkä asiakkaat ole valmiita sitoutumaan omistuksen kautta tai muutoin pysyvästi uusiin alalle tulijoihin. Kilpailevan paikallisen tilaajaverkon laajamittainen rakentaminen ei ole osoittautunut houkuttelevaksi edes väestörikkaimmilla alueilla.

Paikallisella televerkolla on teletoiminnassa merkittävä rooli, sillä tällä hetkellä kaikkia telepalveluita, matkaviestinpalveluita lukuun ottamatta, käytetään paikallisen televerkon kautta. Näin ollen teleyrityksellä, joka hallitsee alueensa paikallista televerkkoa, on mahdollisuus omalla toiminnallaan vaikuttaa kilpailuolosuhteisiin ja kilpailijoiden toimintamahdollisuuksiin laajasti kaikilla läheisillä markkinoilla. Paikallisverkon hinnoittelu ja muut tarjontaehdot vaikuttavat ratkaisevasti

¹² HE 169/1997, s. 11.

esimerkiksi Internet-palveluiden käyttömahdollisuuksiin ja -kustannuksiin. Paikallisen televerkon lisäksi telealalta löytyy muitakin kilpailun ulottumattomissa olevia hyödykkeitä, joiden saatavuus ja käyttöehdot vaikuttavat ratkaisevasti alempien markkinoiden toimintaedellytyksiin. Yhtenä esimerkkinä voi mainita puhelinluetteloissa julkaistavat tilaajatiedot, jotka ovat välttämätön raaka-aine erilaisten painettujen ja sähköisten luettelo- ja hakemistopalveluiden tarjonnassa. Näiden hyödykkeiden kohdalla kilpailuongelmat ovat pitkälti samanlaisia kuin paikallisessa televerkoissa.

Kilpailulta suojatun ja kilpaillun toiminnon yhdistämisestä aiheutuviin kilpailuongelmiin voidaan puuttua usealla tavalla. Osa lähestymistavoista voidaan toteuttaa yleisen kilpailunrajoituslain puitteissa osan vaatiessa erityislainsäädäntöä. Integroitunutta markkinarakennetta ja sen sääntelytapoja lähestytään seuraavassa neljän Suomen telemarkkinoilla käytössä olevan mallin, rinnakkaisen omistuksen, ryhmäomistuksen, käyttöoikeuksien sääntelyn ja omistuksen eriyttämisen kautta.¹³

Rinnakkainen omistus

Rinnakkaisen omistuksen mallilla tarkoitetaan tässä tilannetta, jossa markkinoilla toimii rinnakkain useampia vertikaalisesti integroituneita yrityksiä. Tätä mallia on pidetty toimivana erityisesti yhteenliittämisen ja muiden kauttakulkuongelmien ratkaisemisessa. Rinnakkaiseen omistukseen perustuvia markkinoita on luotu viranomaisten toimeenpanemien pilkkomisten avulla mm. Yhdysvalloissa, jossa valtakunnallinen teleyhtiö AT&T pilkkottiin vuonna 1984 alueelliseksi baby-Bell-yhtiöiksi. Rinnakkain toimivat alueelliset monopolit tarvitsevat omaa kilpailtua toimintaansa varten pääsyn muiden alueellisten monopolien kilpailulta suojattuihin toimintoihin. Esimerkiksi rautateillä palveluita tarjoavan yrityksen on saa-

tava lupa käyttää kaikkia niitä rataverkon osia, joiden läpi tarjottavat junareitit kulkevat. Jos joku alueellisista monopoleista kieltää oman rataosuutensa käytön, voivat muut monopolit vastavuoroisesti estää tämän pääsyn omille rataosuuksilleen. Alueellisen monopolin suoma neuvotteluvoima johtaa yleensä lopulta siihen, että monopolit antavat toisilleen vastavuoroisin ehdoin oikeuden käyttää kilpailulta suojattuja toimintojaan.

Rinnakkaisen omistuksen malli on Suomessa ollut käytössä paikallisessa teletoiminnassa jo 1800-luvulta lähtien, jolloin paikallisia televerkkoja ryhdyttiin rakentamaan yksityisten osuuskuntien ja yhtiöiden voimin. Tälläkin hetkellä maassamme toimii noin 40 itsenäistä paikallista televerkkoyritystä. Suomalaisen kokemuksen mukaan rinnakkaiset monopoliyhtiöt ovat päässeet keskenään sopuun esimerkiksi yhteenliittämisestä, mutta uusien alalle tulijoiden asema on ollut vaikeampi. Markkinarakenteen muuttuminen on tuonut telemarkkinoille useita yhtiöitä, joilla ei ole omaa televerkkoa lainkaan tai vain hyvin pienessä mittakaavassa. Tällaisilla alalletulijoilla ei ole neuvotteluvoimaa alueellisiin televerkkoyrityksiin nähden, sillä uusilla alalletulijoilla ei ole hallussaan mitään sellaista hyödykettä, jonka käyttö olisi alueellisille monopoleille välttämätöntä. Alueellisen monopolin oma toiminta ei vaikeudu, vaikka se ei tarjoaisi yhteenliittämispalveluita uusille alalletulijoille. Rinnakkaisen omistuksen malli saattaa muodostua alalletulijan kannalta jopa vaikeammaksi kuin yhden valtakunnallisen monopolin kanssa toimiminen. Hajautetussa mallissa alalletulijat joutuvat käymään neuvotteluja usean paikallisen monopolin kanssa, mikä on sekä kallista että aikaa vievää. Toisaalta myös pienet ja syrjäiset alueelliset monopolit saattavat joutua heikompaan asemaan yrittäessään neuvotella yhteenliittämisestä suurempien monopoliyritysten kanssa.

¹³ Vertikaalisesta integraatiosta ja erilaisista sääntelymalleista on valmisteilla OECD:n selvitys *Structural Separation in Regulated Industries*.

Ryhmäomistus

Ryhmäomistuksessa kilpailulta suojattu toiminto annetaan alemmilla markkinoilla toimivien kilpailevien yritysten yhteiseen omistukseen ja hallintaan. Syrjivien ja kohtuuttomien ehtojen käyttömahdollisuus pienenee, kun kilpailijat yhdessä päättävät ei-kilpaillun hyödykkeen käytöstä ja käyttöehdoista. Ryhmäomistus on yleisesti käytössä lentokentillä laskeutumis- ja nousuaikojen hallinnoinnissa. Suomessa ryhmäomistusjärjestelmä on markkinalähtöisesti syntynyt puhelinluettelo-tietoja hyödyntävään luettelo- ja hakemistotoimintaan, missä valtakunnallista tilaajatiedoista koostuvaa tietokantaa ylläpitää ja hallinnoi teleyritysten yhteisesti omistama Suomen Numeropalvelu Oy. Loppuasiakkaille tarjottavat hakemistopalvelut kuten numerotiedustelu toteutetaan Suomen Numeropalvelun hallinnoiman tietokannan avulla.

Ryhmäomistus, jossa kilpailulta suojatun hyödykkeen luovutus- ja myyntiehdoista sovitaan yhteisyrityksen omistavien ja keskenään kilpailevien yritysten välillä, on lähes poikkeuksetta kilpailunrajoituslain 6 § vastaista hintayhteistyötä. Ryhmäomistus voidaan toteuttaa vain, jos yhteistyön avulla voidaan saavuttaa tehokkuushyötyjä eli jos järjestely tehostaa tuotantoa tai jakelua taikka edistää teknistä tai taloudellista kehitystä ja jos näin saatava hyöty pääosaltaan välittyy asiakkaille tai kuluttajille. Vertikaalisesti integroituneilla markkinoilla ryhmäomistus johtaa usein tilanteeseen, jossa kilpailijoiden omistama yhteisyritys on määrävässä asemassa ja yleensä myös monopoliasemassa ei-kilpaillun hyödykkeen markkinoilla. Poikkeuslupakäsittelyn yhteydessä tulee varmistua siitä, etteivät yhteistyössä mukana olevat yritykset yhdenmukaista kilpailukäyttäytymistään myös alemmilla kilpailluilla hyödykemarkkinoilla ja että alalietulo alemmilla markkinoilla säilyy esteettömänä.

Ryhmäomistuksen malli on herkkä kahdentyyppisille kilpailuongelmille. Toisaalta hajautunut omistus voi johtaa vakaviin johtamis- ja hallinnointiongelmiin

yhteisyrityksessä ja sitä kautta ei-kilpaillun hyödykkeen tehostamaan käyttöön. Hallinnointiongelmien korostuvat markkinoilla, joilla on paljon toimijoita. Toisaalta yhteisyrityksellä on mahdollisuus syrjiä ryhmäomistuksen ulkopuolelle jääviä uusia alalietulijoita. Viimeksi mainittu ongelma on ilmennyt myös luettelo- ja hakemistomarkkinoilla. Kilpailuvirastolla on tutkittavana toimenpidepyyntö, jossa teleyrityksiä ja Suomen Numeropalvelua syytetään hakemistotoiminnassa tarvittavien tilaajatietojen kohtuuttomasta hinnoittelusta ja alalietulijoiden syrjinnästä. Syrjintä on toimenpidepyynnön mukaan ilmennyt mm. siten, että teleyritykset eivät ole suostuneet luovuttamaan kaikkia tilaajatietoja kilpailijoille ja että kilpailijoille on asetettu tiukkoja rajoja tietojen käyttötavoille ja -laajuudelle.

Käyttöoikeuksien sääntely

Rinnakkaisen omistuksen ja ryhmäomistuksen mallit ratkaisevat vain osan vertikaalisesti integroituneen markkinarakenteen tuomista kilpailuongelmista. Kummassakin mallissa kilpailulta suojattua hyödykettä hallitsevalla yrityksellä on sekä mahdollisuus että yrityksen taloudellisen voiton maksimoimisesta johtuva intressi syrjiä omistusjärjestelyiden ulkopuolelle jääneitä kilpailijoita ja rajoittaa näiden toimintamahdollisuuksia kilpaillun hyödykkeen markkinoilla. Tällaisen kilpailun rajoittavan toiminnan estämisessä voidaan turvautua käyttöoikeuksien sääntelyyn. Käyttöoikeuksien sääntelyä voidaan käyttää myös yksinomaisena sääntelykeinona.

Suomen telemarkkinalaissa on laajasti sovellettu käyttöoikeuksien sääntelyä, jossa vertikaalisesti integroitunut yritys veloitetaan tarjoamaan kilpailijoille tasapuolisin ja kohtuullisin ehdoin oikeus käyttää kilpailulta suojattua toimintoa. Myös komission telepolitiikka perustuu pitkälti tähän sääntelymalliin. Käyttöoikeuksien myöntämisellä pyritään turvaamaan kilpailijoille yhtäläiset mahdollisuudet hyödyntää suojattua toimin-

toa, esimerkiksi tilaajayhteysverkkoa, omassa palvelutarjonnassaan. Tässä sääntelymallissa kilpailulta suojatun hyödykkeen omistus ja hallinta jäävät vertikaalisesti integroituneelle yritykselle. Käyttöoikeuksien sääntely ei aina vaadi erityislainsäädäntöä, vaan se voidaan toteuttaa pelkästään kilpailulainsäädännönkin nojalla, jos kysymyksessä on ns. olennainen toimintaedellytys.¹⁴

Käyttöoikeussääntely ei poista vertikaalisesti integroituneesta markkinarakenteesta johtuvaa perimmäistä taloudellista insentiiviä kilpailijoiden syrjimiseen ja näiden liiketoimintamahdollisuuksien heikentämiseen. Kun syrjinnällä saavutettava hyöty on suuri, on vertikaalisesti integroituneella yrityksellä voimakas houkutin rajoittaa kilpailua. Käytännössä käyttöoikeussääntelyn valvominen on osoittautunut erittäin työlääksi ja vaikeaksi. Integroituneen yrityksen keinot rajoittaa kilpailua ovat moninaiset suorasta käyttöoikeuden epäämisestä hienovaraisempaan laadulliseen syrjintään, jossa kilpailijan käyttöön annetaan heikkolaatuisempia hyödykkeitä, käyttöoikeuksien myöntämisprosessissa hidastellaan tai viankorjauksia ei suoriteta asianmukaisesti. Asian selvittämisen ja ratkaisemisen kannalta merkityksellinen tieto on usein ainoastaan valvottavan yrityksen hallussa, jolloin yritys pystyy esittämään tiedot valikoiden ja värittäen.

Esimerkkinä käyttöoikeussääntelyn valvonnan vaikeudesta voidaan mainita tilaajayhteyskäsien vuokrausvelvoitetta ja hinnoittelua koskevat tapaukset. Kilpailuvirasto aloitti tilaajayhteyskäsien vuokraukseen liittyvien hinnoitteluongelmien tutkimisen vuonna 1996 ja teki vakavia kilpailuongelmia havaittuaan kolmea paikallista teleyritystä koskevat esitykset kilpailuneuvostolle vuonna 1999. Tapaukset ovat artikkeleita kirjoitettaessa edelleen vireillä Kilpailuneuvostossa. Periaatteellisen merkityksellisyytensä vuoksi on todennäköistä, että asiassa valitetaan vielä korkeimpaan hallinto-oikeuteen,

jolloin lopullisen ratkaisun saaminen voi siirtyä useammalla vuodella. Jopa kuudesta seitsemään vuotta kestävä tutkinta- ja tuomioistuininprosessi ei ole tehokas tapa turvata markkinoille tulevien yritysten kilpailumahdollisuuksia. Valvonnan vaikeus ja hitaus ovatkin käyttöoikeussääntelyn suurimmat epäkohdat.

Käyttöoikeussääntelyyn voi olla tarpeen yhdistää erilaisia yritysten käyttäytymistä ohjaavia ja valvonnan helpottamiseen tähtäviä velvoitteita, kuten kirjanpidon eriyttämisvelvoite. Suomessa telemarkkinalaki velvoittaa huomattavan markkinavoiman omaavat teleyritykset laatimaan verkkotoiminnoistaan ja palvelutoiminnoistaan erilliset tilinpäätökset sekä verkkotoiminnoista myös taseen. Kirjanpidon eriyttämisvelvoitteen tavoitteena on lisätä toiminnan läpinäkyvyyttä ja siten vaikeuttaa ristiinsubventointia esimerkiksi verkkotoiminnan ja palvelutoiminnan välillä.

Omistuksen eriyttäminen

Käyttöoikeussääntelyyn liittyvät valvontaongelmat voidaan poistaa vain, jos pystytään pienentämään vertikaalisesti integroituneen yrityksen houkutin syrjiä kilpailijoitaan. Yksi tapa päästä tähän on jakaa kilpailulta suojattu ja kilpailtu toiminta toisistaan erillisiin, eri omistajien hallinnoimiin yrityksiin. Yritys, joka toimii ainoastaan kilpailulta suojatun hyödykkeen markkinoilla ei tunne tarvetta estää suojatun hyödykkeen käyttöä; päinvastoin eriytetyn yrityksen oman liikevoiton kasvattaminen edellyttää, että suojattua hyödykettä käytetään mahdollisimman paljon. Eriytetyllä yrityksellä ei ole myöskään houkutin perusteettomasti syrjiä alapuolisilla kilpailluilla markkinoilla toimivia yrityksiä. Lisäksi käyttöoikeuksien sääntelyn yhteydessä esiintyvät tiedon puutteesta johtuvat viranomaisvalvonnan

¹⁴ Olennaisia toimintaedellytyksiä (essential facility) on käsitelty EU:n tapauskäytännössä erityisesti asioiden Oscar Bronner (C-7/97, Oscar Bronner GmbH & Co KG vastaan Mediaprint, 26.11.1998) sekä Magill (C-241/91 P ja C-242/91 P, RTE ja ITP vastaan komissio, 6.4.1995) yhteydessä.

ongelmat suurelta osalta poistuvat. Toisaalta omistuksen eriyttämisen jälkeen yhteiskunta menettää integraation avulla saavutettavissa olevat tehokkuusedut.

Teletoinnassa vertikaalisen integraation aiheuttamia kilpailuongelmia voitaisiin yrittää ratkoa eriyttämällä televerkot ja telepalvelut toisistaan. Suomessa ensimmäinen ainoastaan televerkkopalveluita tarjoava operaattori, valtakunnallista GSM 900 -matkaviestinverkkoa ylläpitävä Suomen 2G aloitti toimintansa vuoden 2001 helmikuussa. Palveluiden ja verkon erottaminen ei 2G:n kohdalla ole täydellistä, sillä samojen omistajien hallussa on myös palveluoperaattori DNA Finland. Kiinteän verkon puolella omistuksen eriyttämistä ei ole verkkojen ja palveluiden välillä toteutettu. Paikallisen telekilpailun avaamisen kannalta tehokas eriyttämiskohde voisivat Suomessa olla kaapelitelevisioverkot, joiden omistus on tällä hetkellä lähes poikkeuksetta keskittynyt paikallisille puhelinyhtiöille. Kuitenkin kaapeliverkkoa on pidetty yhtenä merkittävimmistä paikallisen televerkon kanssa kilpailevista verkkoinfrastruktuureista. Kaapeliverkoilla on valmiiksi rakennettuna kiinteä yhteys noin 40 %:iin suomalaisista kotitalouksista ja kaksisuuntaistamisen jälkeen kaapeliverkon avulla voitaisiin tarjota kaikkia kiinteän televerkon kautta käytettäviä telepalveluita. Olemassa olevien omistusrakenteiden purkaminen vaatisi Suomessa perustuslain säätämisyjärjestyksessä säädettyä erityislakia, eikä tällaisiin toimiin ole liikenne- ja viestintäministeriössä ollut halukkuutta.

Kilpailuvirastolla on mahdollisuus puuttua kilpailua rajoittavaan vertikaaliseen integraatioon yrityskauppavalvonnan kautta. Kilpailulta suojatun hyödykkeen haltijan ja vertikaalisesti alemmilla markkinoilla toimivan yrityksen fuusio voidaan kieltää, mikäli yhdistymisen

seurauksena syntyy tai vahvistuu sellainen määräävä markkina-asema, joka merkittävästi estää kilpailua Suomen markkinoilla tai niiden oleellisella osalla. Tämän kaltainen huoli oli esillä Soneran ja Digitan välisessä yrityskauppatapuksessa, jossa Kilpailuvirasto esitti kilpailuneuvostolle kaupan kieltämistä. Yrityskauppa olisi synnyttänyt vertikaalisen integraation digitaalisen maanpäällisen radio- ja televisioverkon ja tämän verkon kautta tarjottavien palveluiden välille.¹⁵ Päätöksessään kilpailuneuvosto totesi, että yrityskaupan kilpailuongelmat liittyivät osapuolille syntyvään väliaikaiseen mahdollisuuteen estää kilpailijoiden tasapuolinen pääsy avainaseman luonteen omaaviin Digitan palveluihin.¹⁶ Ratkaisussaan kilpailuneuvosto katsoi, että yrityskaupan tuloksena syntyvät vertikaalisen integraation riskit olivat hallittavissa kaupalle asetettavien ehtojen avulla ja hyväksyi kaupan. Kilpailuneuvosto korosti, että kaupan kieltäminen saattaisi estää kilpailua ja haitata kuluttajien hyvinvointia edistävää kehitystyötä. Lisäksi neuvosto katsoi, että rajapintojen avoimuus sekä kilpailevien yritysten pääsy verkkoon tasapuolisin ehdoin voitaisiin turvata lainsäädännön avulla.

Lopuksi

Paikallisen teletoinninan kilpailuedellytyksiä on Suomessa Euroopan unionin linjan mukaisesti keskitytty parantamaan käyttöoikeussääntelyn kautta. Eduskunnan maaliskuussa hyväksymä telemarkkinalain muutos pyrkii lisäämään kilpailua paikallisessa televerkossa kohdistamalla verkkotoimintaan uuden käyttöoikeusvelvoitteen, velvollisuuden vuokrata tilaajayhteyksien ns. yläkaistaa. Tämä tilaajayhteyksien kaksoiskäyttö antaa

¹⁵ Kilpailuviraston esitys kilpailuneuvostolle 17.4.2000, dnro 1010/81/99. Yksi Kilpailuviraston esien tuomista yrityskauppaan liittyvistä kilpailuongelmista oli yrityskaupan seurauksena saavutettavat Soneran ja Digitan palveluiden ja jakeluverkkojen väliseen yhteensopivuuteen, toiminnallisuuteen, käyttövarmuuteen ja kustannussäästöihin liittyvät huomattavat kilpailuedut. Sonera olisi Digitan avulla voinut edistää omien sisältö- ja asiointipalveluidensa menestystä digitaalisen television ja radion toimintaympäristössä ja Digita olisi voinut suosia joko hinnoittelulla, teknisellä yhteensopivuudella, toiminnallisuudella tai käyttövarmuudella Soneran palveluita.

¹⁶ Kilpailuneuvoston päätös 9.7.2000, dnro 53/690/2000. Ratkaisussa todettiin, että kilpailuongelmat liittyvät pääosin käyttöön otettavan uuden teknologian kokeilu- ja sisäänajovaiheeseen.

asiakkaille mahdollisuuden kilpailuttaa paikallisia telepalveluiden tarjoajia ja hankkia esimerkiksi Internet-palvelut eri toimittajalta kuin perinteiset puhelupalvelut. Velvoitteen säätämistä seuraavat väistämättä myös tämän velvoitteen väärinkäyttöä koskevat valitukset sekä Kilpailuvirastolle että alan erityisviranomaiselle Telehallintokeskukselle. Tilaaajayhteysien hinnoittelua koskevat ennakkotapaukset tulevat aikanaan ratkaisemaan osan käyttöoikeuksiin liittyvistä kilpailuongelmista, mikä helpottaa viranomaisten valvontatoimintaa.

Suomen telepolitiikan linjana on ollut ratkaista vertikaalisen integraation tuomat kilpailuongelmat käyttöoikeussäätelyn keinoin. Säätelyllä voidaan asettaa yrityksille oikeuksia ja velvollisuuksia sekä kieltää kilpailua rajoittavien keinojen käyttö. Tosiasiassa lainsäädännön avulla ei voida estää yrityksiä turvautumasta kiellettyihin keinoihin. Kuten edellä on todettu, vertikaalisesti integroitunut yritys pystyy maksimoimaan omaa voittoa rajoittamalla kilpailijoiden pääsyä kilpailulta suojattuun toimintoon, mistä syystä integroituneella yrityksellä on voimakas intressi rikkoa sille lainsäädännössä asetettuja käyttöoikeusvelvoitteita. Yritysten lainkuuliaisuutta voitaisiin lisätä säätämällä kilpailua rajoittavista toimenpiteistä riittävän suuret taloudelliset sanktiot ja soveltamalla sanktiomahdollisuutta aktiivisesti. Taloudellisen sanktion tulisi olla vähintään kilpailunrajoituksella saavutetun hyödyn suuruinen, jotta sillä saavutettaisiin riittävä ennaltaehkäisevä pelotevaikutus. Telemarkkinain erityissäännösten rikkomisesta ei ole säädetty muita taloudellisia seuraamuksia kuin uhkasakko, mutta kilpailunrajoituslain nojalla yrityksille voidaan määrätä seuraamusmaksu, joka on enintään 10 % yrityksen liikevaihdosta. Tähän mennessä suurimmat yhtiökohtaiset seuraamusmaksut on mää-

rätty puukauppakartelliin osallistuneille metsäyhtiöille, kullekin 10 miljoonaa markkaa, mutta kilpailuneuvoston sakkokäytäntö määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön liittyneissä tapauksissa on ollut selvästi maltillisempaa.

Paikallisessa teletoinnassa kilpailua voidaan lisätä edellä selostettujen vertikaalisen integraation ongelmiin keskittyvien mallien ohella myös tukemalla paikallisen tilaaajayhteysverkon kanssa kilpailevien verkkoinfrastruktuureiden rakentamista. Kaapelitelevisioverkon lisäksi paikallisen kiinteän televerkon kanssa kilpailevia tai niitä täydentäviä verkkoja ovat langattomat lähiverkot, matkaviestinverkot sekä digitaalinen televisioverkko. Myös sähköverkkoa on pidetty yhtenä mahdollisena kiinteän televerkon kilpailijana. Verkkojen välisen kilpailun tavoitteena on antaa asiakkaalle mahdollisuus valita kulloinkin se verkko, joka ominaisuuksiensa puolesta parhaiten sopii tietyn palvelun välittämiseen. Verkon valintaperusteena voi olla esimerkiksi hinta, datasiirtonopeus, liikkuvuus tai luotettavuus. Tällainen verkkojen välinen kilpailu edellyttää, että asiakkailla on pääsy useampaan verkkoon ja että palveluita voi joustavasti käyttää minkä tahansa verkon kautta. Vaikka verkkojen välinen kilpailu voi lopulta poistaa vertikaalisen integraation aiheuttamat kilpailuongelmat teletoinnasta, tulee kehitys kestämaan vielä vuosia. Kiinteällä televerkolla on kilpaileviin verkkoihin verrattuna monia teknisiä ja taloudellisia etuja, jotka voivat pitkäänkin ylläpitää kiinteän televerkon etumatkaa. Kiinteän tilaaajayhteysverkon on arvioitu tulevaisuudessakin säilyvän merkittävässä asemassa etenkin laajakaistaa vaativien palveluiden jakelukanavana.¹⁷

17 Liikenne- ja viestintäministeriö, 29.11.2000. Laajakaista kaikille? - Tekniset ja taloudelliset edellytykset Suomessa.

Yrityskauppavalvonnan linjanvetoja

Johdanto

Yrityskauppavalvonnan vuotta 2000 leimasivat yritys-kauppailmoitusten määrän rajun kasvun ohella linjaukset uusissa yrityskauppavalvonnan soveltamistilanteissa. Kilpailuvirasto teki ensimmäisen esityksensä kilpailu-neuvostolle yrityskaupan kieltämiseksi ja mm. ensimmäiset elinkeinonharjoittajien yhteiseen määräävään markkina-asemaan perustuvat yrityskaupparatkaisut. Myös kaupan kohteen taloudellisten vaikeuksien eli niin sanotun failing firm -puolustuksen hyväksymisperiaatteet olivat esillä ensimmäistä kertaa. Em. tapausten yleispiirteitä on selostettu toisaalla tässä vuosikirjassa.

Yleisesti voidaan todeta, että yrityskauppavalvonnan menettelysäännöt ja kauppajen kilpailuvaikutusten arviointiperiaatteet ovat alkaneet vakiintua eli yrityskauppajen osapuolet ja Kilpailuvirasto ovat alkaneet puhua samaa kieltä. Jäljempänä olevat selostukset periaatteellisista linjauksista, lain tulkintaratkaisuksista ja eräistä menettelykysymyksistä on tarkoitettu vahvistamaan tätä kehitystä.

Yhteinen määräävä markkina-asema

Fritidsresor/Finnmatkat -asiassa Kilpailuvirasto totesi kaupan johtavan Finnairin ja Fritidsresorin yhteisen

määräävän markkina-aseman syntymiseen valmismatkamarkkinoilla. Päätöksessä 5.4.2000 virasto käsitteli laajasti yhteisen määräävän markkina-aseman toteamiseen liittyviä näkökohtia.

Yhteinen määräävä markkina-asema liittyy yleensä oligopolistiseen markkinarakenteeseen eli markkinoihin, joilla on vain muutamia suuria toimijoita. Yhteinen määräävä asema on mahdollinen, kun markkinoiden muutamia suuria yrityksiä voidaan saavuttaa ”yhteisymmärryksen” ja pitää hintoja kilpailullisen tason yläpuolella. Yritysten välisen vuorovaikutuksen ei tarvitse olla selvästi ilmaistua tai perustua nimenomaisesti sopimukseen, vaan se voi olla myös hiljaista yhteisymmärrystä (tacit collusion). Yrityskauppaan puuttuminen yhteisen määräävän markkina-aseman syntymisen tai vahvistumisen perusteella edellyttää vastaamista siihen, voidaanko kilpailunrajoituslain 11 d §:ää lainkaan soveltaa yhteisen määräävän markkina-aseman tilanteisiin vai koskeeko pykälä vain yhden elinkeinonharjoittajan määräävää asemaa.

Kilpailuvirasto antoi yrityskauppasäännösten voimaantulon yhteydessä tiedonannon, jossa selvitetään yrityskauppajen arviointia ja niitä koskevien säännösten tulkintaa. Tiedonanto lähtee ajatuksesta, että kilpailunrajoituslain 11 d §:ssä ei tehdä eroa sen suhteen, onko kyseessä yrityksen yksin saavuttama vai jaettu

määrävä markkina-asema. Tiedonanto toteaa vahvoja yhteisen määrävän markkina-aseman tunnusmerkkejä olevan esimerkiksi yritysten ristiinomistus ja tavanomaisia kaupallisia sopimuksia pidemmälle menevät sopimusjärjestelyt yritysten välillä.

Tiedonannon mukaan määrävän aseman synty- mistä tai vahvistumista tutkitaan samoin perustein riip- pumatta siitä, selvitetäänkö yhden yrityksen vai useam- man elinkeinonharjoittajan yhteistä asemaa markki- noilla. Useamman yrityksen tapauksessa markkina- ase- miin vaikuttavat kaikkien yritysten liikevaihdot, kilpai- luedut, taloudelliset voimavarat ja muut määrävän ase- man syntymiseen vaikuttavat tekijät. Tiedonannossa esitetyt tulkinnot perustuvat pitkälti EY:n komission käy- täntöön, mutta myös kilpailulainsäädännön uudista- mista pohtineen työryhmän mietinnössä¹⁸ on mainittu mahdollisuus puuttua yhteisen määrävän markkina- aseman tilanteisiin.¹⁹

Yhteisen määrävän aseman olemassaololle voi- daan nähdä tiettyjä perusedellytyksiä ja sen todennä- köisyyttä lisääviä tekijöitä. Perusedellytyksenä voidaan pitää ensinnäkin sitä, että yritykset ovat tunnistanee- keskinäisen riippuvuussuhteensa. Markkinoilla on niin pieni joukko tarjoajia, että jokaisen täytyy ottaa huomi- oon kilpailijan toimet ja todennäköiset reaktiot sen omiin toimenpiteisiin. Toisena perusedellytyksenä voi- daan pitää markkinoille tulon tai siellä kasvamisen kor- keita esteitä. Tällöin johtavat yritykset voivat nostaa hin- toja esimerkiksi rajoittamalla tuotantoa ilman, että ni- den tarvitsee pelätä markkinoille tulijoiden tuomaa lisä- tarjontaa. Kolmantena edellytyksenä on, että yhteisym- märryksen saavuttaneilla yrityksillä on mahdollisuus havaita poikkeaminen yhteisestä linjasta ja että niillä on mahdollisuus ”rangaista” linjasta poikennutta yritystä.

Perusedellytysten täyttyminen ei vielä riitä osoitta- maan yhteisen määrävän aseman olemassaoloa. Kir- jallisuudessa²⁰ sekä yhteisön tuomioistuinten²¹ ja komis- sion²² yhteistä määrävää asemaa koskevissa päätök- sissä on tunnistettu lukuisia yhteisen määrävän ase- man syntymisen todennäköisyyttä lisääviä tekijöitä.

Yhteisen määrävän markkina-aseman perusedel- lytysten olemassaoloa arvioidessaan Kilpailuvirasto kiin- nitti tapauksessa huomiota seuraaviin asioihin:

- Kaupan tuloksena oli syntymässä markkinarakenne, jossa kahden suurimman matkanjärjestäjän (Finnair ja Thomson -ryhmä, johon Fritidsresor kuului) yhtei- nen markkinaosuus olisi ollut 60–80 %. Kolman- neksi suurimman matkanjärjestäjän osuus oli alle 25 %. Alan yritysten keskinäinen riippuvuus johtui, paitsi varsinaisista sopimuksista, myös valmismat- kan luonteesta. Valmismatka menettää arvonsa, jos sitä ei saada myydyksi oikeaan aikaan. Tästä syystä kysynnän ja tarjonnan tasapainottaminen on tulok- sen maksimoimiseksi erityisen tärkeää.
- Kaupan sopijapuolten välillä solmittu lentoliikenne- sopimus johti voimakkaisiin kytkentöihin Finnairin ja Thomson -ryhmän välillä. Sopimuksen tuloksena myös yritysten kustannusrakenteet yhdenmukaistui- vat, mikä paransi toimintojen yhdenmukaistamis- mahdollisuuksia.
- Alalle pääsy rajoitti sopivan lentokapasiteetin vähäi- syys ja asiakkaiden mieltymys kotimaisen lentoyhtiön käyttöön. Valmismatkaliikkeistä annetun lain edellyttämän vakuuden todettiin rajoittavan pienten matkanjärjestäjien tuloa Suomeen.
- Markkinat todettiin läpinäkyviksi siten, että oligopo- lin jäsenillä oli mahdollisuus havaita yhteisen käyt-

18 Kilpailulainsäädännön uudistaminen - yrityskauppojen valvonta ja toimivaltakysymykset. Kauppa- ja teollisuusministeriön työryhmä- ja toimikuntaraportteja 3/1997.

19 Ks. myös kilpailuneuvoston päätös Alfons Håkans Oy:n määrävän markkina-aseman väärinkäyttöä koskevassa asiassa (29.6.2000, dnro 23/359/98).

20 Hawk, Huser: European Community Merger Control: A Practitioner's Guide ja OECD-raportti Oligopoly, 19.10.1999, DAFNE/CLP(99)25.

21 Ensimmäisen asteen tuomioistuimen päätös 25.3.1999 Gencor Ltd v komissio T-102/96 ja yhteisön tuomioistuimen päätös 31.3.1998, ”Kali + Salz”, yhdistetyt asiat C-98/94 ja C-30/95.

22 Esimerkiksi komission päätökset 22.9.1999 IV/M.1524 Airtour/First Choice ja 20.5.1998 IV/M.1016 Price Waterhouse/Coopers & Lybrand.

täytymislinjan poikkeamat. Finnair tietää johtavana charterlentoyhtiönä kaikkien matkanjärjestäjien lentopaikkatarpeen ja sen muutokset. Alan toimialajärjestö julkaisee yksityiskohtaista tarjontatilastoa. Matkanjärjestäjät julkaisevat hyvissä ajoin ennen kauden alkua esitteensä, jotka sisältävät yksityiskohtaisia tietoja myytävistä matkoista. Kunkin ajankohdan hintatasoa ja välillisesti myös myymättömien matkojen määrää voi seurata lehti-ilmoituksista sekä matka-toimistojen ja matkanjärjestäjien kotisivuilta. Finnair voi seurata matkatoimistojensa kautta kunkin matkanjärjestäjän matkojen myyntejä.

- Sekä Finnairin että Fritidsresorin todettiin voivan tarvittaessa ”rangaista” toista osapuolta, jos se pyrkii merkittävästi kasvattamaan osuuttaan markkinoista. Sanktiona saatetaan käyttää esimerkiksi lentopaikkojen määrän rajoittamista.

Yhteisen määräävän aseman todennäköisyyttä lisääviä tekijöitä olivat tapauksessa markkinoiden läpinäkyvyys, alalle tulon esteet, vähäinen kysynnän kasvu, alan tuotteiden samankaltaisuus, asiakkaiden pieni neuvotteluvoima ja pitkään vakaana pysyneet markkinaolosuhteet.

Myös²³ panimoalaa koskeneessa Carlsberg/Orkla-tapauksessa, jota koskeva päätös annettiin 2.1.2001, oli esillä yhteisen määräävän markkina-aseman tilanne. Järjestelyssä norjalaisen Orklan panimo- ja virvoitusjuomaliiketoiminnot siirtyivät Carlsbergin määräysvaltaan. Samalla Carlsberg tuli Orklan sijaan käyttämään yhteistä määräysvaltaa Hartwallin kanssa muun muassa Baltian maissa ja Venäjällä toimivassa Baltic Beverages Holding Ab:ssa. Carlsberg omisti jo ennen järjestelyä Hartwallin pääkilpailijan Sinebryhoffin.

Päätöksessään Kilpailuvirasto totesi yhteisen määräävän markkina-aseman perustuvan elinkeinonharjoittajien kannusteisiin ja mahdollisuuksiin välttää kes-

kinäistä kilpailua sekä muiden markkinaosapuolten vähäisiin edellytyksiin korvata määräävän aseman yritysten keskinäisen kilpailupaineen puuttumista. Hiljainen yhteisymmärrys hinnoittelussa ja muu kilpailun vastainen markkinakäyttäytymisen yhteensovittaminen syntyy, kun kukin oligopolin jäsen ymmärtää päätöksensä vaikutukset markkinoilla ja muiden oligopolin jäsenten reaktiot näihin päätöksiin sekä, kun oligopolin jäsenet kykenevät harjoittamaan yhtenäistä kilpailun vastaista käyttäytymistä. Tällöin määräävän aseman oligopolin jäsenet voivat käyttäytyä markkinoilla yhdenmukaisesti ja kilpailua välttämällä sekä toimia muista kilpailijoista ja asiakkaista riippumattomalla tavalla.

Carlsbergin yritysryhmään kuuluvan Sinebryhoffin ja Hartwallin yhteiseen määräävään markkina-asemaan olutmarkkinoilla viittasivat keskittynyt tuotanto (yhteinen markkinaosuus 60–100 %), homogeeniset tuotteet, läpinäkyvät markkinat, tuottajien välinen yhteistyö muun muassa pullojen kierrätyksessä, kypsä tuotantoteknologia, alhainen innovaatioiden aste, tuottajien samankaltaiset kustannusrakenteet, korkeat markkinoille tulon esteet mukaanluettuna valmistukseen ja jakeluun liittyvät korkeat uponneet kustannukset ja vahvat tuotemerkit, eräitä asiakkaita sitovat eksklusiivisuutta sisältävät järjestelyt, kaupan tuloksena syntyvät taloudelliset siteet Sinebryhoffin ja Hartwallin välillä sekä se, että nämä yritykset kohtaavat useilla eri markkinoilla. Oluen kysynnän todettiin olevan joustamattomaa, ja se kasvaa korkeintaan erittäin hitaasti. Lisäksi asiakkailta havaittiin olevan vain vähäiset edellytykset tuottajien markkinavoimaa tasapainottavan neuvotteluvoiman käyttöön. Nämä tekijät antoivat Sinebryhoffille ja Hartwallille mahdollisuudet ryhtyä yhdenmukaiseen kilpailun vastaiseen käyttäytymiseen ja kannusteet pidättäytyä kovasta keskinäisestä kilpailusta.

Päätelmää yrityskaupassa syntyvästä tai vahvistuvasta yhteisestä määräävästä markkina-asemasta vah-

23 Ks. myös Georgia Pacific/Fort James, 30.1.2001, dnro 830/81/00.

vistivat taloudelliset siteet Sinebrychoffin yritysryhmän ja sen pääkilpailijan Hartwallin välillä niiden Baltian maissa toimivassa, hyvin menestyvässä yhteisytyksessä sekä Carlsbergin panimoliiketoimintojen yhtiökumppanin Orklan merkittävä vähemmistöomistus Hartwallissa.

Ilmoitusvelvollisuus ja Suomessa harjoitettu liiketoiminta

Carlsberg/Orkla -asiassa otettiin kantaa myös siihen, minkä ajankohdan mukaan ilmoitusvelvollisuuden syntymistä tarkastellaan. Pidetäänkö ratkaisevana esimerkiksi yrityskauppasopimuksen tekohetkeä, ilmoitusajankohtaa vai kaupan täytäntöönpanoajankohtaa?

Järjestelyssä Orklan panimo- ja virvoitusjuomaliikeytoiminnat eli Pripps Ringnes -konserni ja sen omistamat Baltic Beverages Holding Ab:n osakkeet siirtyivät Carlsbergille. Mikään näistä yhtiöistä ei kuitenkaan näyttänyt harjoittavan liiketoimintaa Suomessa, joten ilmoitusvelvollisuus oli selvitysten alkuvaiheessa epävarma.

Selvitysten aikana kävi kuitenkin ilmi, että Carlsbergille siirtyi myös Pripps Ringnesiin kuuluva Rent a Cooler -konserni, joka oli perustanut Suomeen huhtikuussa 2000 toimintansa aloittaneen RaC Finland Oy:n. Sitova sopimus Carlsberg/Orkla -yrityskaupasta oli tehty 31.5.2000, joten RaC Finland harjoitti liiketoimintaa Suomessa ajankohtana, jolloin yrityskaupasta tehtiin sitova sopimus.

Carlsberg katsoi, ettei Rac Finlandin liiketoiminta synnyttänyt ilmoitusvelvollisuutta, koska kaupassa ei ollut tarkoituksena siirtää mitään Suomessa harjoitettua liiketoimintaa, eivätkä Carlsbergin ja Orklan kaupaneuvotteluista vastanneet johtohenkilöt edes tienneet Rent a Coolerin aloittaneen liiketoimintaa Suomessa. Rent a Cooler ja Orkla siirsivätkin kesäkuun lopussa 2000 allekirjoitetulla sopimuksella RaC Fin-

landin osakkeet Rent a Coolerilta takaisin Orklalle, joka lopetti RaC Finlandin liiketoiminnan elokuussa 2000.

Yrityskauppaa koskevan sitovan sopimuksen tekemisen jälkeen toteutetuilla järjestelyillä ei kuitenkaan ollut ilmoitusvelvollisuutta poistavaa vaikutusta. Koska liiketoimintaa oli harjoitettu Suomessa kaupan kohteeseen kuuluneen RaC Finlandin kautta kaupantekohetkellä, järjestely tuli ilmoittaa. Yrityskauppasopimuksen jälkeen tehdyt toimenpiteet RaC Finlandin siirtämiseksi pois myytävästä kokonaisuudesta eivät olleet ilmoitusvelvollisuuden kannalta merkityksellisiä. Tilanne olisi ollut toinen, jos RaC Finlandin irrottamisesta Carlsbergille siirtyvistä liiketoiminnoista olisi sovittu alkupe- räisessä yrityskauppasopimuksessa tai toimenpide olisi toteutettu ennen kauppasopimuksen allekirjoittamista.

Kilpailuviraston ratkaisu vastaa viraston aiemmin omaksumaa linjaa, jonka mukaan sitovan sopimuksen tekemisaikakohta on ratkaiseva selvittäessä kaupan osapuolten yritysryhmään kuuluvia yrityksiä²⁴ ja sitä, harjoittaako kaupan kohde liiketoimintaa Suomessa. Kanta vastaa Euroopan yhteisön komission käytäntöä keskittymään kuuluvien yritysten määrittelystä yritys- keskittymien valvontaa koskevan asetuksen (4064/89) mukaan.²⁵

Taloudelliset vaikeudet yrityskaupan hyväksymisen perusteena (failing firm)

Yrityskaupan osapuolet esittävät usein kaupan hyväksymisen perusteluksi hankinnan kohteen taloudellisia vaikeuksia eli sitä, että ilman yrityskauppaa kohde poistuisi markkinoilta viimekädessä konkurssimenettelyssä. Kysymys on siitä, voidaanko määrävän markkina- aseman syntymisestä tai vahvistumisesta huolimatta yrityskauppa hyväksyä, jos yrityskaupan ja määrävän

²⁴ Ks. CapMan ym./Upofloor ym. (16.6.2000,dnro 383/81/00)

²⁵ MCI WorldCom/Sprint - Comp/M.1741, 28.6.2000.

markkina-aseman syntyminen tai vahvistumisen välillä ei ole syy-seuraus -suhdetta.

Kilpailunrajoituslain 11 d §:ää koskevissa perusteluissa (HE 243/97) failing firm -perustelu todetaan tietyn edellytyksin merkitykselliseksi: ”Jos yrityskaupan vaihtoehtona on esimerkiksi kaupan osapuolen konkurssi, eivät markkinat yrityskaupan jälkeen ole välttämättä sen keskittyneemmät kuin ne olisivat siinä tapauksessa, että kauppa ei olisi toteutettu ja kyseessä oleva omaisuus olisi poistunut markkinoilta. Yrityskaupan vaikutukset kilpailuolosuhteisiin voivat tällaisissa olosuhteissa olla vähäisiä, koska markkinat keskittyisivät joka tapauksessa ilman yrityskauppaakin. Yrityskaupan osapuolten tulee kuitenkin tällaisessa tilanteessa osoittaa, että kyseessä oleva yrityskauppa on ainoa käytettävissä oleva, liiketaloudellisesti järkevä keino välttää omaisuuden poistuminen markkinoilta eikä vähemmän kilpailua rajoittavaa vaihtoehtoa ole käytettävissä.”

Kilpailuvirasto pääsi ensimmäisen kerran tarkastelemaan failing firm -puolustusta Valio/Aito-Maito Fin, Kainuun Osuusmeijeri, Maito-Pirkka -tapauksessa (20.6.2000, dnro 1151/81/99).

Ilmoittajan mielestä hankinnan kohteiden mahdollisuudet säilyä markkinoilla heikkenivät jatkuvasti, koska ne eivät kyenneet maksamaan maidosta tuottajilleen kilpailukykyistä hintaa. Ilmoittaja katsoi järjestelyn kieltämisen johtavan merkittävään ja nopeaan tuottajasiirtymään Valion hyväksi, jolloin siirtyneiden tuottajien maito joka tapauksessa päättyy Valio -ryhmän jalostettavaksi ja lisää sen markkinaosuutta lopputuotteissa. Hankinnan kohteena olevien meijeriyritysten maidonsaannin supistumisesta olisi seurannut konkurssiin johtava taloudellisten vaikeuksien kierre. Kilpailuvirastolle esitettiin runsaasti selvitystä meijereiden vaikeuksien pahenemisesta erityisesti niinä kuukausina, joina asia oli viraston käsittelyssä.

Ratkaisussaan virasto ei hyväksynyt puolustusta. Tähän vaikutti ennen muuta se, ettei virastolle osoitettu yrityskaupan olleen sen tekoajankohtana tammikuussa 2000 ainoa käytettävissä ollut keino välttää omaisuuden poistuminen markkinoilta. Virastolle ei myöskään oltu osoitettu, ettei muita vähemmän kilpailua rajoittavia vaihtoehtoja ollut tuolloin käytettävissä. Päinvastoin selvitykset viittasivat siihen, että vaihtoehtoisia ostajia oli vielä kauppasopimuksen tekoaikana olemassa.

Päätöksessään virasto otti siis kannan, jonka mukaan failing firm -puolustusta ja erityisesti suunnitellulle yrityskaupalle vaihtoehtoisia ratkaisuja tarkastellaan kaupantekohetken eikä kilpailuviranomaisen päätöksentekohetken mukaan. Yrityskaupan ehtojen arvioinnissa virasto otti kuitenkin huomioon hankinnan kohteiden taloudellisen tilanteen, tulevaisuuden näkymät sekä vaihtoehtoisten järjestelyjen toteuttamismahdollisuudet päätöksentekohetkellä.

Tapauksen yhteydessä arvioitiin myös kohteen taloudellisten vaikeuksien syiden merkitystä failing firm -puolustuksen hyväksymismahdollisuuksiin. Esimerkiksi epäonnistuneista strategiavalinnoista seuranneita vaikeuksia ei voitu pitää hyväksyttävänä synnä muutoin vahingollisena pidettävälle yrityskaupalle, jos vaikeuksista olisi voitu selvittää esimerkiksi strategiavalintoja muuttamalla taikka toimintoja uudelleen järjestelmällä. Toisenlaiseen lopputulokseen olisi voitu päätyä, jos taloudellisten ongelmien taustalla olisivat olleet esimerkiksi yrityksen heikkolaatuinen ja kannattamaton tuotantokapasiteetti, koko alan kriisi tai muu sellainen syy, jonka vuoksi kaupan kohteen kapasiteetti joka tapauksessa olisi pysyvästi poistunut markkinoilta.

Ratkaisussaan virasto kiinnitti huomiota myös EY:n oikeuskäytäntöön. Asiaa on sivuttu useissa yrityskauppapäätöksissä,²⁶ mutta puolustus on toistaiseksi hyväksytty vain Kali+Salz -tapauksessa.²⁷ Komission päätöksen mukaan ilmoittajalla on todistustaakka siitä, että

26 Esim. Aérospatiale-Alénia/de Havilland; Kali+Salz/MdK/Treuhand; Saint-Gobain/Wacker-Chemie/NOM; Blokker/Toys 'R' Us ja Bertelsman/Kirch/Premiere.

27 Kali und Salz/MdK/Treuhand, IV/M.308.

- kaupan kohde joutuu lähitulevaisuudessa poistumaan markkinoilta ilman jotakin yrityskauppaa,
- määrävän markkina-aseman omaava yritys joka tapauksessa tulisi perimään markkinoilta poistuvan yrityksen markkinaosuuden tai suuren osan siitä; ja että
- ei ole olemassa vaihtoehtoista ratkaisua, joka olisi toimivan kilpailun kannalta vähemmän haitallinen kuin ehdotettu järjestely.²⁸

Muita tulkintaratkaisuja

Vuoden aikana otettiin kantaa myös moniin muihin yrityskauppasäännösten tulkintaongelmiin joko yrityskauppapäätöksissä tai osapuolille annetuissa lausunnoissa.

Yrityskaupan ilmoitusvelvollisuuteen ja sitä kautta Kilpailuviraston toimivaltaan tutkia yrityskauppaa vaikuttaa usein ratkaisevasti se, mitkä yritykset tulee lukea osapuolten yritysryhmään osapuolten liikevaihtoa määriteltäessä. CapMan ym./Upofloor ym. -tapauksessa (16.6.2000, dnro 383/81/00) oli ratkaistavana kysymys siitä, tuliko yhden määräysvallan hankkijan (SFK Finance) yritysryhmään lukea myös brittiläisen 3i Group -pääomasijoittajan liikevaihto sillä perusteella, että 3i oli ennen tutkittavana olevaa yrityskauppaa koskevan sopimuksen tekemistä solminut sitovan sopimuksen määräysvallan hankkimisesta SFK Financessa. Viimeksi mainittua yrityskauppaa ei vielä oltu pantu täytäntöön.

Kilpailuvirasto päätyi myönteiseen ratkaisuun, koska sitovan sopimuksen perusteella oli nähtävissä se yritys rakenne, jolla liiketoimintaa tulevaisuudessa harjoitetaan. Tämä vastaa Kilpailuviraston aiemmin omaksumaa kantaa, jonka mukaan kilpailunrajoituslain 11 b

§:ssä ja yrityskauppojen ilmoituskaavassa (ks. KTM:n päätös 499/1998) tarkoitettu yritysryhmä määritellään ilmoitusvelvollisuuden alkamisajankohdan, esimerkiksi siis sitovan sopimuksen tekohetken, mukaan.

Korostettakoon, että edellä mainittu soveltuu vain kaavamaiseen liikevaihdon laskentaan sekä Suomessa harjoitetun liiketoiminnan²⁹ määrittelyyn päätettäessä ilmoitusvelvollisuudesta. Kilpailuvaikutusten arvioinnissa keskittymään kuuluvien yritysten määrittely on joustavampaa. Esimerkiksi hankinnan kohteen kauppasopimuksen tekemisen jälkeen hankkima yritys voi jäädä liikevaihdon laskennan ulkopuolelle, mutta keskittymän markkinavoiman arvioinnissa se luonnollisesti otetaan huomioon.

Neles/V. I. B. -asiassa (27.4.2000, 233/81/00) yrityskaupan ilmoitusvelvollisuus riippui siitä, harjoittiko perustettu yhteisyritys liiketoimintaa Suomessa kilpailunrajoituslain 11 a §:n tarkoittamalla tavalla. Yhteisyrietyksellä ei ollut toimipaikkaa Suomessa. Sen sijaan se hankki täällä olevalta perustajayhteisöltä eritä tuotekehitysresursseja ja testasi tuotekehityksen tuloksia perustajan Suomessa olevilla koneilla. Omaan tutkimustoimintaan tarvittavat henkilöresurssit yhtiö saa käyttöönsä muutaman vuoden kuluessa. Kilpailuvirasto katsoi, ettei yhteisyritys harjoittanut liiketoimintaa Suomessa.

Tulkintaongelmia aiheutti edellisvuoden tapaan myös yrityskaupan liitännäisrajoitusten käsittely. Liitännäisrajoituksena voidaan hyväksyä kilpailunrajoitus, joka liittyy välittömästi ilmoitettavaan kauppaan ja on välttämätön sen toteuttamiseksi. Liitännäisrajoitusarvioinnissa otettiin kantaa muun muassa seuraaviin kysymyksiin: voidaanko kilpailukiello ulottaa myyjäyhteisön henkilöomistajiin³⁰, pienosakkeenomistajina oleviin myyjiin³¹, myyjään sidossuhteessa oleviin henkilöi-

²⁸ Yhdistetyt tapaukset C-86/94 ja C-30/95.

²⁹ Ks. myös Carlsberg/Orkla (2.1.2001, dnro 573/81/00).

³⁰ Novo Group/Profit Mediat 24.1.2000, CapMan ym./Upofloor ym., 16.6.2000

³¹ Sanmina/Essex, 22.6.2000

hin³² tai myyjän osakkuusyhtiöihin³³, voidaanko yritys-
kauppaan liittymättömän sopimuksen ehtoja hyväksyä
liittäenrajoituksiksi³⁴, miten arvioinnissa käsitellään
epäselvää tai yksilöimätöntä kilpailunrajoitusta³⁵ ja voi-
daanko yhteisyrityksen perustajaan kohdistettu kilpai-
lukiello hyväksyä osakassopimuksen päättymisen jäl-
keiseltä ajalta³⁶.

Kolmessa yrityskauppa-asiassa otettiin kantaa kau-
pan osapuolten erilaisten toimitussopimusten ja yksin-
myyntisopimusten liittäenrajoitusluonteeseen. Kai-
kissa oli kysymys olemassa olevan liiketoimintakoko-
naisuuden hajoamisesta ja tästä johtuvista panosten
saatavuusongelmista tai valmistettujen hyödykkeiden
menekkiongelmista. Ratkaisuisissa hyväksyttiin liitän-
näisrajoituksiksi osto- tai myyntimääriin perustuvia vel-
voitteita, mutta ei sen sijaan yksinoikeusehtoja.³⁷

Kokemuksia yrityskaupan ehdollisesta hyväksymisestä

Yrityskaupan hyväksymisen ehdoista ja niiden valvon-
nasta on jo saatu kohtuullisesti kokemuksia. Siihen näh-
den, että Kilpailuviraston päätös asian siirtämisestä jat-
kokäsittelyyn ei sisällä tyhjentävää arviota keskittymän
mukanaan tuomista kilpailuongelmista eikä virasto
EY:n komission tapaan tee keskittymän vaikutuksista
vastalausekirjelmää tai muuta jatkoselvitysten yhteen-
vetoa, ehtoneuvottelut ja ehtojen asettaminen ovat
sujuneet varsin tyydyttävästi. Edelleen on kuitenkin
aihetta korostaa juuri ilmoittajan vastuuta ehtopaketin
rakentamisessa. Kilpailuviraston radikaali puuttuminen
ehtopaketin sisältöön saattaa tarpeettomasti alentaa
myytävän osan kauppahintaa tai pahimmassa tapauk-
sessa rampauttaa niin keskittymään jäljelle jäävän kuin

siitä erotettavankin liiketoiminnan.

Kilpailuvirasto selvittää säännönmukaisesti ehdo-
tettujen sitoumusten vaikuttavuutta pyytämällä niistä
kolmansien osapuolten lausuntoja. Markkinatstatus
paljastaa yleensä yritykset johtaa virastoa harhaan tar-
joamalla keskittymästä erotettavaksi esimerkiksi osia,
jotka tosiasiallisesti eivät vahvista keskittymän mark-
kinavoimaa tai joiden turvin ei voida aikaansaada kes-
kittymän markkinavoimaa tasapainottavaa tekijää mark-
kinoille. Koska ehtoneuvottelujen loppusuoralla käsit-
telyn määräajan päättymisen alkaa olla lähellä, ei jat-
koneuvotteluille ehkä enää ole aikaa. Näin ollen kelvo-
ton sitoumuspaketti johtaa helposti joko kieltoesityk-
seen tai viraston pitkälti itse päättämien ehtojen aset-
tamiseen mahdollisesti edellä mainituin seurauksin.

Hyvältä sitoumuspaketilta edellytetään, että

- sitoumukset palauttavat markkinoille kilpailua siinä
määrin, että merkittävästi kilpailua estävää määrää-
vää markkina-asemaa ei synny tai ettei se vahvistu;
- sitoumukset johtavat kaikkien keskittymässä synty-
vien määrävään markkina-asemaan liittyvien kil-
pailuongelmien pysyvään ratkaisuun, niin etteivät
sitoumukset jää vastaisuudessa toteutettavien
lupausten tai sitoumusten varaan esimerkiksi niin,
että yrityskaupan ilmoittaja pidättäytyy määrävään
markkina-aseman väärinkäytöstä; ja että
- Kilpailuviraston ei tarvitse jatkuvasti valvoa sitou-
musten noudattamista.

Käytännössä jokainen sitoumuspaketti on erilainen ja
niiden sisältö vaihtelee kilpailuongelman vakavuuden
ja ehtojen luonteen mukaan. Toimivassa sitoumuspa-
ketissa voidaan kuitenkin suositella käytettäväksi esi-
merkiksi seuraavankaltaista runkoa:

32 Illinois ToolWorks/Nötevikin, 9.2.2000

33 United Technologies/AB Electrolux, 17.1.2000, Säkkiväline/WM Ympäristöpalvelut, 10.4.2000

34 Hotelli Joensuun Kimmel, 27.3.2000, Nokian Renkaat/Posiber, 11.4.2000.

35 Fritidsresor/Finnmatkat 5.4.2000

36 Marli Group/Eckes Granini 24.2.2000, CapMan ym./Upofloor ym., 16.6.2000

37 Decidenti/Tikkurila CPS, 29.9.2000, Swisslog Management/Corob, 29.9.2000, Bakelite/Dynoresin, 22.11.2000.

- lyhyt johdanto, josta ilmenee sitoumusten toteuttamisen markkinavaikutukset,
- selvitys keskittymästä erotettavista liiketoiminnoista tai muista toimenpiteistä,
- toimenpiteet yksilöidään niin, että myöhemmin voidaan yksiselitteisesti todeta sitoumusten noudattaminen tai noudattamatta jättäminen,
- määräaika ja menettely, jossa ehtojen toteuttaminen tapahtuu,
- mahdolliset täydentävät sitoumukset, joilla varmistetaan erotettavan liiketoiminnan alkuunpääsy,
- sitoumuspaketin myyntimenettelyä koskevat sitoumukset (esimerkiksi myytävän osan kilpailukyvn säilyttäminen, ostajaa koskevat vaatimukset kuten riippumattomuus ja merkittävyys kilpailijana, Kilpailuviraston informointi myyntineuvotteluista ja ostajan hyväksymismenettely),
- sitoumuspaketin valvontaan liittyvät asiat (ehtojen täyttämisen määräajat, asiantuntijan nimeäminen valvomaan ehtojen noudattamista tai huolehtimaan myynnistä, asiantuntijan mandaatin yksityiskohtainen määrittely, seuraamukset tai vaihtoehtoiset ratkaisut tilanteisiin, joissa sitoumuspakettia ei jostain syystä saada toteutetuksi).

Sitoumuspaketin markkinatestausta varten Kilpailuvirastolle tulee toimittaa sitoumuspaketista myös versio, josta on poistettu liikesalaisuudet. Vielä on syytä huomauttaa, että virasto edellyttää keskeisten sitoumusten toteuttamista lyhyehkössä määräajassa. Tähän on kaksi syytä: ensiksikin kilpailua estävästä määräävästä asemasta on päästävä irti mahdollisimman pian ja toiseksi esitys kilpailuneuvostolle yrityskaupan purkamiseksi sitoumuksen noudattamatta jättämisen vuoksi on tehtävä kilpailunrajoituslain 11 i §:n mukaan vuoden kuluessa päätöksen antamisesta.

Täytäntöönpanokiellon poikkeukset

Yrityskaupan osapuolet eivät saa ryhtyä toimenpiteisiin kaupan toteuttamiseksi ennen kuin asiassa on annettu lopullinen päätös. Käsittelyn aikana Kilpailuvirasto voi kuitenkin määrätä poikkeuksen täytäntöönpanokiellosta. Sama koskee kilpailuneuvostoa sen käsiteltävänä olevassa asiassa. Täytäntöönpanokiellosta ja poikkeuksen myöntämisestä säädetään kilpailunrajoituslain 11 f §:ssä.

Vuonna 2000 Kilpailuvirasto myönsi yhteensä 6 poikkeusta. Poikkeuksen määrääminen on siten selvästi epätavallinen toimenpide ja se voi tulla kysymykseen vain edellä viitatus linkohdan perusteluissa (HE 243/97) mainittujen edellytysten vallitessa.

Poikkeuslupahakemuksessa on annettava yksityiskohtainen selvitys niistä toimenpiteistä, joihin yrityskaupan osapuolet aikovat ryhtyä, selvitys näiden toimenpiteiden välttämättömyydestä tai tarpeellisuudesta sekä selvitys todennäköisistä vahingoista, joita hakijalle tai hankinnan kohteelle aiheutuu, jos kaupan toimeenpanoon ryhdytään vasta lopullisen päätöksen jälkeen. Hakemuksen tueksi on syytä esittää myös konkreettista näyttöä.

Poikkeuksen myöntämisedellytyksiä harkitessaan Kilpailuvirasto vertaa aiottujen täytäntöönpanotoimien laajuutta ja luonnetta yhtäältä täytäntöönpanokiellosta seuraaviin vahinkoihin sekä toisaalta yrityskaupan mahdollisesti aiheuttamien kilpailuongelmien vakavuuteen. Lupaharkinnassa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, missä määrin tehokas puuttuminen yrityskauppaan on mahdollista poikkeuksen määräämisen jälkeen. Helppommin poikkeus voidaan myöntää koskemaan yrityskaupan ulkomaisia osia, jos niillä ei ole vaikutusta Suomen kilpailutilanteeseen ja jos samalla yrityskaupan kohteen Suomessa sijaitsevat liiketoiminnat voidaan jättää kokonaan täytäntöönpanon ulkopuolelle.

Täytäntöönpanokiellon lieventämistä koskevaan harkintaan kuuluu myös alustava kaupan kilpailuvaikutus-

ten arvio. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että hake-
musta poikkeuksen määräämiseksi voidaan ryhtyä tut-
kimaan vasta yrityskauppailmoituksen vastaanottami-
sen jälkeen tai kun virastoon on annettu muuten vas-
taavat tiedot ja virasto on voinut ainakin alustavasti
kuulla muita markkinaosapuolia kaupan kilpailuvaiku-
tuksista ja poikkeuksen vaikutuksista. Lupaharkinta
tulee siis kysymykseen vasta kun kauppa on julkinen.

Yrityskauppavalvonnan uudistustarpeista

Kilpailunrajoituslain yrityskauppavalvontaa koskevat
säännökset ovat olleet voimassa lokakuusta 1998.
Tähän mennessä saatujen kokemusten perusteella voi-
daan arvioida uudistustarpeita liittyvän erityisesti ilmoi-
tuskaavan sisältöön. Kaava ei yhtäältä anna virastolle
kaikissa tilanteissa tarvittavia tietoja keskittymän vai-
kutuksista ja toisaalta se edellyttää usein turhien tieto-
jen antamista. Kaavaa koskevat uudistukset voidaan
tarvittaessa toteuttaa suhteellisen joustavasti, koska
ilmoitusvelvollisuuden sisällöstä säädetään ministeriön
päättöksen tasoisella normilla.

Yrityskauppoja koskevat laintasoiset normit näyttä-
vät sen sijaan toimivan keskimäärin varsin tyydyttävästi.
Kritiikkiä on saanut osakseen lähinnä lain 11 b §:n 5
momentin kahden vuoden sääntö, jonka tarkoituksen-
mukaisuutta on esitetty harkittavaksi uudelleen kilpai-
lunrajoituslakia seuraavan kerran uudistettaessa. Kah-
den vuoden säännön soveltamiseen liittyviä tulkinta-
ratkaisuja on esitelty Kilpailuviraston vuoden 2000 vuo-
sikirjassa.

Toinen säännösten soveltamisalaan liittyvä ongelma
koskee niiden liityntöjen voimakkuutta, joita ilmoitet-
tavalla järjestelyllä on Suomeen. Voimassa olevan lain
mukaan riittää, että kaupan kohteena oleva sulautuva
yhteisö tai yhteisyritys harjoittaa liiketoimintaa Suo-
messä. Kohdeyrityksen Suomesta kertyneellä liikevaih-
dolla ei ole vaikutusta ilmoitusvelvollisuuteen. Tästä

syystä Suomen markkinoiden kannalta varsin merki-
tyksettömiäkin yrityskauppoja joudutaan ilmoittamaan
Kilpailuvirastolle.

Näennäisesti ongelmat on helppo ratkaista pienillä
lainmuutoksilla. Yksinkertaista ratkaisua näihin kahteen
ongelmaan ei kuitenkaan ole, koska ne liittyvät yritys-
kauppavalvonnan soveltamisalasäännösten kokonai-
suuteen, jonka osien muuttaminen ilman kokonaistar-
kastelua ei ole suotavaa.

Kahden vuoden säännön muuttaminen johtaisi käy-
tännössä väistämättä myös kilpailunrajoituslain 11 a §:n
liikevaihtorajojen tason uudelleenarviointiin. Alarajan
asettaminen Suomesta kertyneelle liikevaihdolle vaatisi
vastaavasti liikevaihdon alueellista kohdentamista kos-
kevien säännösten luomista ja saattaisi entisestään vai-
keuttaa puuttumista tapauksiin, joissa suurin uhka kil-
pailulle on ulkomaisen potentiaalisen kilpailijan tuo-
man kilpailupaineen poistuminen eivätkä horisontaali-
set päällekkäisyydet Suomessa.

Pitäisikö siis hankinnan kohteen Suomesta kerty-
neen liikevaihdon sijaan sittenkin keskustella mie-
luummin vaikutusperiaatteen käyttöönottomahdolli-
suuksista, jolloin puuttuminen myös niihin yrityskaup-
poihin, joissa kilpailuongelmat johtuvat potentiaalisen
kilpailijan menettämisestä tulisi mahdolliseksi? Varsin
huolestuttava esimerkki nykyisen soveltamisalarajauk-
sen puutteista saatiin edellä selostetussa Carlsberg
/Orkla -tapauksessa, jossa vain kaupan kokonaisvaiku-
tusten kannalta merkityksetön juomavesiautomaatteja
koskenut liiketoiminta Suomessa saattoi järjestelyn yri-
tyskauppavalvonnan piiriin.

Kilpailuviraston päätökset 2000

1. Yrityskauppalvonta

1.1 Käsitellyn ensimmäisessä vaiheessa hyväksytyt yrityskaupat

CapMan Capital Management Oy PI-Consulting Oyj	1107/81/1999	11.1.2000
Arla ekonomisk förening MD Foods a.m.b.a.	1117/81/1999	13.1.2000
United Technologies Corporation AB Electroluxin kaupallisten jäähdytysjärjestelmien liiketoiminta	1125/81/1999	17.1.2000
Lohja Rudus Oy Ab Karkkilan Betoniasema Oy	1144/81/1999	17.1.2000
Novo Group Oyj Profit Mediat Oy	1169/81/1999	24.1.2000
Deere & Company Timberjack-ryhmä	1143/81/1999	26.1.2000
Vattenfall Oy Keski-Suomen Valo Oy	1099/81/1999	27.1.2000
Ruokamarkkinat Oy Suni Oy, Joutsenon Hansa- myymälä	51/81/2000	28.1.2000
Ruokamarkkinat Oy T:mi Seppo Murtovaara, Kuusamon Säästö-Rabatti	52/81/2000	28.1.2000
Leo Group Inc. MacManus Group Inc.	1172/81/1999	31.1.2000
Henkel KGaA Kelsey Industries plc	33/81/2000	9.2.2000
Illinois ToolWorks Inc. Nötevikén Ab	1159/81/1999	9.2.2000
Baxter International Inc. Althin Medical AB	65/81/2000	16.2.2000
Telia Product Oy Tietopuhelin-yhtiöt	1160/81/1999	18.2.2000
Oy Marli Group Ab Eckes-Granini International GmbH Oy Marli Ab	27/81/2000	24.2.2000
Stora Enso Fine Papers Oy Oy Paperi-Dahlberg Ab	43/81/2000	24.2.2000
Pirelli Cavi e Sistemi S.p.A. Nk Energy Oy:n Pirkanmaan tehdas	1153/81/2000	28.2.2000
ViewSonic Corporation Nokia Display Products Oy:n näyttöliiketoiminta	95/81/2000	6.3.2000
Nopco Paper Technology Holding AS Henkel KGaA:n paperikemikaaliliiketoiminta	126/81/2000	7.3.2000

Engel Security Oy Vartiointi Linna	165/81/2000	17.3.2000
Engel Security Oy Outokumpu Poricopper Oy:n vartiointiliiketoiminta	177/81/2000	17.3.2000
Silversmith Acquisition Corp. Sterling Software Inc.	184/81/2000	20.3.2000
Novogroup Oyj Website Oy	212/81/2000	23.3.2000
Pohjois-Karjalan Osuuskauppa Sokos Hotels Oy	116/81/2000	27.3.2000
Dynatech Corporation Wavetek Wandel Goltermann	174/81/2000	30.3.2000
Interpublic Group of Companies, Inc. NFO Worldwide Inc.	141/81/2000	3.4.2000
OM Group Inc. Outokumpu Nickel Oy	147/81/2000	3.4.2000
Holland Chemical International N.V. HCl Nordic A/S HCl Nordic AB/Superfos-konsernin kemikaaliryhmä	178/81/2000	3.4.2000
Hemköpskedjan AB Suomen Spar	209/81/2000	4.4.2000
Atle Ab (publ) GSH International Oyj	1155/81/1999	10.4.2000
Nokia Renkaat Oyj Posiber Oy	210/81/2000	11.4.2000
Geveke N.V. Cramo AB	294/81/2000	13.4.2000
Villeroy & Boch AG N.V. Koninklijke Sphinx Gustavsberg	305/81/2000	13.4.2000
Formica Corporation Perstorp Surface Materials AB	247/81/2000	17.4.2000
Reed Elsevier Inc. Construction Market Data Group	157/81/2000	28.4.2000
Oy Parmarine Ltd Parma Metals Oy	245/81/2000	28.4.2000
Grundfos Holdig AG Oy E. Sarlin Ab:n pumppuliiketoiminta	293/81/2000	5.5.2000
Sulzer AG Ahlström Pumput Oy	148/81/2000	12.5.2000
Antonio Merloni S.p.A. Asko Kodinkone –liiketoiminta	363/81/2000	22.5.2000
Novo Group Oyj Newcontrol Oy	388/81/2000	23.5.2000
Arrow Electronics Inc. Jakob Hatteland Electronic AS	374/81/2000	24.5.2000
Fortum Oyj Stora Enso Oyj:n sähkövoimaliiketoiminta	206/81/2000	25.5.2000
Merkantidata ASA Getronics-konsernin pohjoismainen ICT –liiketoiminta	375/81/2000	31.5.2000
Dacke Hydraulik AB Sophus Berendsen A/S	413/81/2000	8.6.2000

CapMan Capital Management Oy SFK Finance Oy Karelia Finland Oy Upofloor Oy Karelia Parketti Ltd	383/81/2000	16.6.2000
3i International Holdings SFK Finance Oy	444/81/2000	19.6.2000
Sapa AB Sapa Autoplastics AB	514/81/2000	21.6.2000
Sanmina Corporation Essex AB	490/81/2000	22.6.2000
CIE Management II Limited Pollyconcept S.A.	544/81/2000	30.6.2000
CapMan Capital Management Oy Solagem Oy	522/81/2000	6.7.2000
Eastman Chemical Company McWhorter Technologies Inc.	442/81/2000	14.7.2000
UPM-Kymmene Oyj Aureskoski Oy	526/81/2000	14.7.2000
Danske Traelast A/S Starkki Oy	572/81/2000	14.7.2000
Altia Group Oy Brown-Forman Corporation	491/81/2000	28.7.2000
CapMan Capital Management Oy Eqvitec Partners Oy SecGo Group Oy	603/81/2000	28.7.2000
Vattenfall Oy Hämeenlinnan Energia Oy	638/81/2000	3.8.2000
CapMan Capital Management Oy Holdem Capital Oy/Quartal Oy	670/81/2000	10.8.2000
Psion plc Teklogix International Inc.	648/81/2000	18.8.2000
Kaukomarkkinat Oy Telko Oy	628/81/2000	25.8.2000
Projekti-Insinöörit Oy Konsul Engineering Oy	778/81/2000	1.9.2000
Suomen Gallup Group Oy Observe Oy	775/81/2000	19.9.2000
Eurodis Electron Plc Ericsson Radar Electronics AB	824/81/2000	28.9.2000
De Beers Australia Holding Pty Ltd Ashton Mining Limited	737/81/2000	29.9.2000
Decidenti Oy Ab Tikkurila CPS Oy:n liiketoiminta	797/81/2000	29.9.2000
Swisslog Management AG Corob-yhtiöt	819/81/2000	29.9.2000
General Electric Company Smallworldwide plc.	823/81/2000	2.10.2000
Korsnäs Ab Walki Sack (UPM Kymmene Oyj)	841/81/2000	12.10.2000
PI-Consulting Oyj Siemens Osakeyhtiön "Projektien toteutus" -liiketoiminta	853/81/2000	12.10.2000

LGP Telecom Holding AB Allgon AB	868/81/2000	12.10.2000
NCC AB Rieber & Søn ASA:n Roads –liiketoiminta	901/81/2000	12.10.2000
Profipri Oy Oy Panda Ab	918/81/2000	18.10.2000
Lemminkäinen Oyj Tekmanni Oy	855/81/2000	23.10.2000
Flavors & Fragrances Inc. Bush Boake Allen Inc.	967/81/2000	23.10.2000
Engel Palvelut Oy Vantaan Talotaito Oy	932/81/2000	30.10.2000
Teijin Limited Johns Manville International Incin monofilamenttiliiketoiminta	951/81/2000	3.11.2000
Ripplewood Holdings L.L.C Royal Dutch Shell –konsernin elastomeeriliiketoiminta	977/81/2000	3.11.2000
Vattenfall Ab Pamilo Oy	1043/81/2000	10.11.2000
De Sammensluttede Vognmænd af 13-07 1976 A/S DFDS Dan Transport Group A/S	964/81/2000	10.11.2000
Novo Group Oyj Citisoft Oy ja Herbit Oy	1000/81/2000	14.11.2000
Novo Group Oyj Contrain Oy	1003/81/2000	14.11.2000
Novo Group Oyj Karjalan Tietovalta –konserni	1005/81/2000	14.11.2000
Nokian Renkaat Oyj Kumi-Salama Ky	974/81/2000	15.11.2000
Remec Inc. Allgon AB	1063/81/2000	17.11.2000
Suomen Spar Oyj Iisalmen Euromarketin liiketoiminta	1048/81/2000	20.11.2000
Novo Group Oyj Atuline Oy	1038/81/2000	21.11.2000
Bakelite Oy Dynoresin Oy:n Teollisuusliimat -liiketoiminta	985/81/2000	22.11.2000
Cofflexip S.A. Aker Maritime ASA:n syvänmeren liiketoiminnot	1039/81/2000	24.11.2000
MD Järjestelmät Oy Järjestöjen Tietotekniikka JTT Oy	1084/81/2000	1.12.2000
Espe Group Oy Finlayson Oy	1088/81/2000	1.12.2000
Travelex plc Thomas Cook Global and Financial Services -liiketoiminta	1092/81/2000	5.12.2000
The Boots Company Plc Clearasil-tavaramerkkiin liittyvä Procter & Gamble Companyn omaisuus	1109/81/2000	5.12.2000
Rheinische Kunststoffwerke GmbH UPM-Kymmene Oy:n PE-kalvo- ja suursäkkiliiketoiminnot Porissa	1091/81/2000	12.12.2000
PT Holding Limited Peek Limited	1127/81/2000	14.12.2000

Kemira Oyj Alcro-Beckers AB	1072/81/2000	21.12.2000
Elisa Communications Oyj Lounais-Suomen Puhelin Oy Liedon Puhelin Oy	1001/81/2000	22.12.2000
CapMan Capital Management Oy Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra Mehiläinen Oy	1024/81/2000	22.12.2000
Atria Oyj Atrian omistajaosuuskuntien hankintaliiketoiminnot	1049/81/2000	22.12.2000
Wihuri Oy Kespro Oy:n noutotukuliiketoiminta Salossa, Kemissä ja Kajaanissa	1139/81/2000	22.12.2000
Siemens AG Acuson Corporation	1050/81/2000	28.12.2000
Oy Sisu Auto Ab RS Hansa Auto Oy	1157/81/2000	28.12.2000
Fortum Energiatalo Oy Inergia Oy:n sähkönnmyyntiliiketoiminta	1090/81/2000	28.12.2000
Scandinavian Corporate Suppliers Oy Oy Helpjet Ltd	1128/81/2000	29.12.2000
Group 4 Falck A/S SPAC FP Oy	1134/81/2000	29.12.2000

1.2 Jatkokäsittelyyn siirretyt yrityskaupat

Fritidsresor Holding AB Oy Finnmatkat-Finntours Ab	Yrityskaupan hyväksyminen ehdollisena	1076/81/1999	5.4.2000
Säkkiväline Puhtaanapito Oy WM Ympäristöpalvelut Oy	Yrityskaupan hyväksyminen ehdollisena	49/81/2000	10.4.2000
Sonera Oyj Yleisradio Oy, Digita Oy	Esitys kilpailuneuvostolle kaupan kieltämiseksi (kilpailuneuvoston ehdollinen päätös 10.7.2000, dnro 53/690/2000)	1010/81/1999	17.4.2000
Helsingin Puhelin Oyj Tampereen Puhelin Oyj Keski-Suomen Puhelin Oyj Oy Finnet International Ab	Yrityskaupan hyväksyminen ehdollisena	1056/81/1999	27.4.2000
Valio Oy Kainuun Osuusmeijeri Osuuskunta Maito-Pirkka Aito Maito Fin Oy	Yrityskaupan hyväksyminen ehdollisena	1151/81/1999	20.6.2000
Lincoln Electric Holdings Inc Charter Plc	Yrityskaupan hyväksyminen	441/81/2000	6.9.2000
EQT Scandinavia Limited Rosenlew Retail Products	Yrityskaupan hyväksyminen ehdollisena	565/81/2000	3.11.2000

1.3 Muut yrityskaupparatkaisut

Neles Paper Automation Oyj V.I.B. Systems GmbH	Yrityskauppa-asian poistaminen käsittelystä	233/81/2000	27.4.2000
Novo Group Oyj Pohjolan Paikkatieto Oy	Yrityskaupan tutkimatta jättäminen	1006/81/2000	14.11.2000
Novo Group Oyj Jasokraft Oy	Yrityskaupan tutkimatta jättäminen	1004/81/2000	14.11.2000
Finnlines Oyj Transfennica Oy	Asian poistaminen käsittelystä, kauppa peruttu yrityskauppailmoituksen antamisen jälkeen	607/81/2000	15.12.2000

2. Poikkeusluvut ja puuttumattomuustodistukset

Mariehamns Telefon Ab Ålands Telefonandelslag, Godby	Poikkeuslupa puhelinuetteloyhteistyölle	969/67/1999	10.2.2000
Suomen Vahinkotarkastus SVT Oy	Poikkeuslupa hintayhteistyölle	44/67/2000	18.2.2000
JV Oy	Poikkeuslupa hintayhteistyölle, tuotannon- rajoitussopimukselle sekä markkinoiden jako- ja hankintalähteiden rajoitussopimuksille	1116/67/1999	22.2.2000
Isoworks Oy Sonera Systems Oy ICL Data Oy	Poikkeuslupa yhteisyritykselle sekä siihen sisältyvälle hintayhteistyölle	963/67/1999	3.4.2000
Voimatori Oy	Poikkeuslupa sähkön myynti- ja markkinointiyhteistyölle	168/67/2000	19.4.2000
Lahontorjuntayhdistys ry Kestopuu Oy	Puuttumattomuustodistus ja poikkeuslupa kestopuun markkinoinnissa ylläpidettävälle menekinedistämismaksujärjestelmälle	688/67/1999	17.5.2000
Certall Finland Oy	Poikkeuslupa yhtiön osakkaiden väliselle yhteistyölle	405/67/1999	19.5.2000
Kymppivoima Oy	Poikkeuslupa hintayhteistyölle	159/67/2000	25.8.2000
Kymppivoima Oy	Poikkeuslupa myynti- ja hankintayhteistyölle	593/67/2000	25.8.2000
Voimarengas Oy	Poikkeuslupahakemuksen peruuttaminen sähkön hankinta- ja myyntiyhteistyölle	1157/67/1999	28.8.2000
Suomen Keltaiset Sivut Oy	Poikkeuslupa sähköisen yrityshakemiston tarjoamisessa tehtävälle hintayhteistyölle	26/67/2000	29.8.2000
Linja-autoliitto ry Suomen Taksiliitto ry	Poikkeuslupa linja-auto- ja taksiliikenteen älykorttien ristiinkäytön mahdollistavalle palvelupalkkion enimmäismäärää koskevalle hintayhteistyölle	536/67/1999	7.9.2000
Suomen Nettirahastot Oy	Puuttumattomuustodistus	622/67/2000	20.9.2000
Savon Mediat Oy Länsi-Savo Oy	Poikkeuslupa ja puuttumattomuustodistus Savohaku-hakemistopalvelun tarjoamisessa tehtävälle hintayhteistyölle ja tuotannon rajoittamiselle	890/67/2000	12.10.2000
Atria Oyj HK Ruokatalo Oyj	Poikkeuslupa horisontaaliseen yhteistoimintaan nautanlihan teurastuksessa ja leikkuussa sekä vuotien myynnissä	302/67/2000	30.10.2000

Liha-alan Kuljetusvaliokunta LIHAVA	Poikkeuslupahakemus hintayhteistyölle	126/67/1997	1.11.2000
Linja-autoliitto ry	Poikkeusluvan uusiminen Linja-autoliitto ry:n Oy Matkahuolto Ab:lle antamille linja-autolippujen hinnoitteluohjeille ja Expressbus-liikenteen tarjouskampanjoita koskevalle hintayhteistyölle	948/67/2000	22.11.2000
KS Energiävälitys Oy	Poikkeuslupa sähkön ja sähkölaitosmateriaalien ostoyhteistyölle	1059/67/2000	30.11.2000
Suomen 2G Oy	Puuttumattomuustodistus ja poikkeuslupa valtakunnallisessa GSM-matkaviestiverkko- sekä runkoverkkoliiketoiminnassa harjoitettavalle hintayhteistyölle	602/67/2000	15.12.2000

3. Muut päätökset

Elinkeinoharjoittaja tai -harjoittajat, jota tai joita toimenpidepyyntö koski:	Selvityksen kohteena ollut asia (toimenpidepyynnön tekijä merkitty sulkuihin):		
Lehtikuva Oy	Epäilty määrävän markkina-aseman väärinkäyttö uutiskuvapalvelumarkkinoilla (Pressfoto Ltd Oy)	10/61/1997	10.1.2000
Kymen Puhelin Oy Sonera Oy	Mahdollinen määrävän markkina-aseman väärinkäyttö verkko- ja reitityspalveluissa (Welcom Net Oy)	782/61/1998	12.1.2000
Sonera Oy Oy Radiolinja Ab	Epäilty kilpailun rajoittaminen kansallisen verkkovierailun hinnoittelussa (Telia Finland Oy)	817/61/1998	12.1.2000
Oy Uponor Ab Oy KWH Pipe Ab	Epäilty kilpailua rajoittava horisontaalinen yhteistyö muoviputkien valmistuksessa ja myynnissä (oma-aloitteinen)	409/61/1997	18.1.2000
Finnkino Oy Oy Egmont Entertainment Ab Werner Home Video	Epäilty määrävän markkina-aseman väärinkäyttö (23 videokauppiaan muodostama toimikunta)	131/61/1999	26.1.2000
Rääkkylän kunta	Kaukolämmön hinnoittelu (Reijo Karppanen)	801/61/1999	26.1.2000
Jyväskylän kaupunki	Hammashuoltopalvelujen tarjonta (Suomen Hammaslääkäriliitto ry)	1059/61/1997	27.1.2000
Metsähallitus/Villi Pohjola	Epäilty määrävän markkina-aseman väärinkäyttö ohjelmopalveluiden tarjouskilpailussa (Gold Safaris Oy)	780/61/1999	27.1.2000
Merenkulkulaitos, Pohjanlahden merenkulkupiiri	Urakointitoiminta (Maarakentajien Oulun piiriyhdistys ry)	1181/68/1999	27.1.2000
Tamro Oyj KD Tukku Oy	Lääkkeiden tukkujakelun muutokset ja yksikanavajakelu (Oriola Oy)	213/61/1999	1.2.2000
Väritukku Oy, Vantaa	Epäilty kilpailunrajoituslain 4, 6 ja 9 §:n rikkominen Värisilmä-ryhmittymässä (Oulun Värikeskus Oy, Oulu)	84/61/1998	22.2.2000
Oy Electrolux Ab Metsä- ja Puutarhakoneet	Husqvarna-tuotteiden hinnoittelu ja markkinointi (Konetoimi Oy)	119/61/1999	3.3.2000
Helsingin Puhelin Oyj	Telepalvelusopimuksiin liittyvät kilpailunrajoitukset (RSL Com Finland Oy)	122/61/1999	10.3.2000

Suomen kartonkiyhdistys – Finnboard Oy Metsä-Botnia Ab Oy Kyro Board and Paper Ltd Yhtyneet Paperitehtaat Oy Metsä-Serla Paperi ja Kartonki Oy	Horisontaalinen yhteistyö kartonkiteollisuudessa (oma-aloitteinen)	192/61/1996	10.3.2000
Turunmaan sairaala	Terveydenhoidon tutkimuspalveluiden myynti (Tohtoritalo 41400 Oy)	343/61/1997	17.3.2000
Turun Puhelin Oy	DCS CITY –matkaviestinliittymien hinnoittelu (joukko Turun Puhelin Oy:n asiakkaina olevia elinkeinonharjoittajia ja yksityishenkilöitä)	81/61/2000	21.3.2000
Lakeuden Keskuspuhdistamo Oy	Jäteveden käsittelymaksu (Antti Aavarinne)	1056/68/1998	6.4.2000
Tielaitos	Epäilty määräävän markkina-aseman väärinkäyttö ajoratamerkintätoissa (Ajoratamerkintä Mäki & Palmroos Oy, E. Kujansuu Ky, Tielinja Oy, Tiemerikintä A & E Oy, Tiemerikintä Ritämäki Oy, Valtatie Oy)	254/61/1998	19.4.2000
Helsingin Puhelin Oyj	ISP-lähipuhelu Internet-yhteyksiin (Saunalahti Oy, Sonera Oy, Clinet Oy, KPNQwest Oy, Suomen Games & Internet Communications Oy, VIP Tietopalvelut Oy)	350/61/1999	2.5.2000
Kemira Chemicals Oy	Epäilty kilpailun rajoittaminen ferrosulfaatin kuljetuksissa (SKAL sopimusliikenne ry)	33/61/1999	15.5.2000
Kalevala Koru Oy	Epäilty määrahinnoittelu (Kuluttajavirasto)	344/61/1999	15.5.2000
Olvi Oyj	Epäilty kilpailun rajoittaminen oluen myynnissä (Jussivihonen Oy)	661/61/1999	15.5.2000
Sandrew Metronome Distribution Finland Oy	Epäilty kilpailun rajoittaminen vuokravideoelokuvien tukkumyynnissä (Suomen Elokuvahalli Oy)	117/61/1996	25.5.2000
Metsäliitto Osuuskunta UPM-Kymmene Oyj	Epäilty tarjousyhteistyö, hankintalähteiden jakaminen ja tietojenvaihto raakapuun kaupassa (oma-aloitteinen)	196/61/1997	5.6.2000
Suomen Fysioterapiayrittäjät FYSI ry	Kilpailukieltolauseke fysikaalisten hoitolaitosten ja niiden tiloissa toimivien fysioterapeuttien välisissä mallisopimuksissa (Suomen Fysioterapeuttiliitto ry)	63/61/1999	6.6.2000
Movere Oy	Epäilty määräävän markkina-aseman väärinkäyttö kuljetusalalla (Suomen Kuorma-autoliitto – Sopimusliikenne ry)	272/61/1998	7.6.2000
Biotech Machinery Oy	Yrityskauppaan liittyvän kilpailukiellon pituus (Matti Sinkkonen)	464/61/1999	7.6.2000
	Epäilty asiakkaiden jakaminen oluttuotteiden myynnissä (Lahden Toriterassi Ky)	741/61/1999	7.6.2000
Suomussalmen kunta	Työvoimavuokrauksen alihinnoittelu (Kainuun Kuutamokeikat osuuskunta)	432/68/1999	7.6.2000
Rautakirja Oyj (Lehtipiste)	Hinnoittelu lehtitukkukaupassa (oma-aloitteinen)	672/61/1998	19.6.2000
	Pankkien kiinteistökauppojen oheispalvelut (Lounais-Suomen Maaseutuvälitys Oy Lkv)	238/61/2000	19.6.2000
Suomen Ratsastajainliitto	Vakuutusikäntö (Lea Hokkeri)	278/61/2000	20.6.2000
Keski-Suomen Aluetaksi Oy 12 kivijärveläistä taksiautoilijaa	Tarjousyhteistyö Kivijärven kunnan koululaiskuljetuksissa (oma-aloitteinen)	782/61/1997	27.6.2000
Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto ry	Epäilty määräävän markkina-aseman väärinkäyttö kaupallisten radioasemien musiikinesityskorvauksen hinnoittelussa (Reissuradio)	142/61/2000	28.6.2000

Helsingin Puhelin Oyj	Epäily kilpailun rajoittaminen ulkomaan-puhelujen ensisijaisverkko-ohjauksen hinnoittelussa (Johannes F. Linden Ltd)	260/61/2000	29.6.2000
Oy Veikkaus Ab	Kieltäytyminen toimittamasta online-päätettä arpa-asiamiehelle (Vihta-Burger tmi Katri Vaalima)	593/61/1997	30.6.2000
Helsingin Puhelin Oyj	Epäily määrävän markkina-aseman väärinkäyttö suljetun lankaliittymän avauksen hinnoittelussa (Gideon Bolotowsky)	134/61/2000	6.7.2000
Metsäliitto Osuuskunta Stora Enso Oyj UPM-Kymmene Oyj	Pysty- ja hankintakauppa raakapuun markkinoilla (Ekometsätalouden liitto ry)	1068/61/1998	12.7.2000
Kemira Agro Oy	Määrävän markkina-aseman väärinkäyttö lannoitemarkkinoilla (Hankintaosuuskunta Hansu)	157/61/1996	25.7.2000
Kuljetuspalvelu J. Seitaniemi Sodankylän Jätehuolto Oy	Sakokaivojen tyhjennys Sodankylässä ja epäily tarjouskartelli tyhjennyskuljetuksissa (Loka-Auto H. Virpikari)	489/61/1998	25.7.2000
Pyhäjärven kaupunki	Ostopalvelusopimuksen irtisanominen (Pyhäsalmen palvelukoti Jaatinen Oy)	1061/68/1998	25.7.2000
K-Plus Oy Sonera Oyj	Kanta-asiakasohjelma (Finnet-liitto ry)	373/61/2000	4.8.2000
Metsäliitto Osuuskunta Stora Enso Oyj UPM-Kymmene Oyj	Hintayhteistyö raakapuun tuonnissa (Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry)	934/61/1999	5.9.2000
Vapo Oy	Määrävän markkina-aseman väärinkäyttö energia-turvemarkkinoilla (oma-aloitteinen)	267/61/1994	5.9.2000
	Epäily pankkien välinen kartelli (Jorma Hellevaara)	848/61/2000	14.9.2000
Muonion kunta	Vesihuollon hinnoittelu Olostunturin alueella (Olostunturin asukasyhdistys ry)	307/61/2000	20.9.2000
Suomen Posti Oy	Käteismaksullisten kirjelmaksujen hinnankorotukset (Seppo Lassinpelto)	442/61/1999	11.10.2000
Helsingin Puhelin Oyj	Puhelinliittymien ja ISDN-liittymien hinnoittelu (Easysel Oy)	149/61/1999	13.10.2000
Sonera Oyj	Epäily määrävän markkina-aseman väärinkäyttö NMT -vaihtotarjoukseen vastaamisessa (Oy Radiolinja Ab)	777/61/2000	19.10.2000
Kopioisto ry	Epäily määrävän markkina-aseman väärinkäyttö tekijänoikeudellisesti suojattujen teosten kopiointikorvausten hinnoittelussa (Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto)	752/61/1999	6.11.2000
Suomen Apteekkariliitto 51 helsinkiläistä apteekkia	Menettely Helsingin kaupungin lääke- ja hoitotarvikeostoista järjestämässä tarjouskilpailussa (Helsingin kaupunki)	26/61/1999	10.11.2000
Sonera Oyj	Epäily määrävän markkina-aseman väärinkäyttö Skaala-sopimusten tarjonnassa (Finnet-liitto ry)	382/61/2000	30.11.2000
Saunatec Oyj Sauna-Eurox Oy	Kiukaiden ja kiuaskivien toimitukset (Jussiwihonen Oy)	115/61/2000	15.12.2000
Oy Veikkaus Ab	Kieltäytyminen toimittamasta Online-päätettä (Kioski-Kahvio Eila Yaqud)	838/61/1997	20.12.2000
Ekokem Oy Ab	Epäily määrävän markkina-aseman väärinkäyttö ja kielletty yhteistoiminta keräilijöiden kanssa (oma-aloitteinen)	839/61/1996	21.12.2000

Imatran Seudun Sähkö Oy
Leppäkosken Sähkö Oy
Nurmijärven Sähkö Oy
Oulunseudun Sähkö
Rauman Energia Oy
Vakka-Suomen Voima Oy
Valkeakosken Energia Oy

Kanta-asiakasalennukset sähkön myynnissä
(Kainuun Sähkö Oyj)

320/61/2000 22.12.2000

Esitykset kilpailuneuvostolle 2000

Kamera-lehti; Kameraseura ry	Esitys kilpailunrajoituslain 7 §:n 1 kohdan mukaisen kilpailunrajoituksen kieltämisestä ja kilpailunrikkomusmaksun määräämisestä	552/61/98	19.1.2000
Turun Puhelin Oy	Esitys kilpailunrajoituslain 7 §:ssä säädettyjen kieltojen vastaisen kilpailunrajoituksen kieltämisestä ja kilpailunrikkomusmaksun määräämisestä	482/61/96	2.2.2000
Salon Seudun Puhelin Oy	Esitys kilpailunrajoituslain 7 §:ssä säädettyjen kieltojen vastaisen kilpailunrajoituksen kieltämisestä ja kilpailunrikkomusmaksun määräämisestä	483/61/96	2.2.2000
Metsäliitto Osuuskunta Stora Enso Oyj UPM-Kymmene Oyj	Esitys kilpailunrajoituslain 6 §:ssä säädettyjen kieltojen vastaisen kilpailunrajoituksen toteamisesta ja kilpailunrajoitusmaksun määräämisestä	196/61/97	21.3.2000
Sonera Oyj Yleisradio Oy, Digita Oy	Esitys yrityskaupan kieltämiseksi	1010/81/99	17.4.2000
Ilmatieteen laitos	Esitys kilpailunrajoituslain 7 §:n 1 ja 2 kohdan mukaisen kilpailunrajoituksen toteamisesta ja kilpailunrikkomusmaksun määräämisestä	721/61/99	2.6.2000
Helsingin kaupunki Helsingin Satama	Esitys kilpailunrajoituslain 7 §:n 4 kohdan mukaisen kilpailunrajoituksen kieltämisestä	549/61/93	25.8.2000
Kuopion kaupunki Kuopion Energia	Esitys kilpailunrajoituslain 7 §:n 4 kohdan mukaisen kilpailunrajoituksen kieltämisestä ja kilpailunrikkomusmaksun määräämisestä	517/61/96	19.12.2000

Aloitteet ja lausunnot 2000

1. Aloitteet

Kauppa- ja teollisuusministeriö	Arvonlisäverotuksen aiheuttamat kilpailunvääristymät	344/71/2000	23.5.2000
Huoltovarmuuskeskus	Viljan varmuusvarastoinnin kilpailuttaminen	545/71/2000	14.6.2000

2. Lausunnot

Liikenneministeriö	Laki tietoyhteiskunnan palvelujen suojasta	1101/72/99	4.1.2000
Valtiovarainministeriö	Arvo-osuusrekisterien keskittäminen arvopaperikeskukseen	349/72/99	10.1.2000
Liikenneministeriö	Telemarkkinalain uudistaminen	1122/72/99	12.1.2000
Ympäristöministeriö	Valtioneuvoston päätös sähkö- ja elektroniikkaromun jätehuollosta	1087/72/99	13.1.2000
Ympäristöministeriö	Ehdotus määräyksiksi ja ohjeiksi ilmanvaihtosekä kiinteistöjen vesi- ja viemärilaitteistojen suunnittelijoista ja työnjohtajista	35/72/2000	31.1.2000
Metsähallitus	Tornionjoen-Muonionjoen-Könkämäenon viehekalastushankkeen lupamaksujen hyväksyttävyyden	1006/72/99	4.2.2000
Kauppa- ja teollisuusministeriö	Elintarviketeollisuus 2000 -työryhmän mietintö	106/72/2000	18.2.2000
Liikenneministeriö	EU-alueennuksen luominen Internetin nimijärjestelmään	137/72/2000	18.2.2000
Opetusministeriö	Juniorijalkapalloturnausten järjestäminen	296/72/99	21.2.2000
Liikenneministeriö	Suomen Suoramainonta Oy:n toimilupahakemus	520/72/99	24.2.2000
Eduskunta	Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista annetun asetuksen muuttamisesta	152/72/2000	25.2.2000
Telehallintokeskus	Radio- ja telepätelaitteiden vaatimustenmukaisuus	167/72/2000	6.3.2000
Maa- ja metsätalousministeriö	Luonnos hallituksen esitykseksi vesihuoltolainsäädännön uudistamiseksi	91/72/2000	10.3.2000
Ympäristöministeriö	Ehdotus määräyksiksi ja ohjeiksi kantavien rakenteiden suunnittelijoista ja työnjohtajista	158/72/2000	16.3.2000
Liikenneministeriö	Luonnos hallituksen esityksestä laeiksi tiehallinnosta ja tieliikelaitoksesta	257/72/2000	24.3.2000
Sosiaali- ja terveysministeriö	Työeläkejärjestelmän kilpailuselvitys	107/72/2000	27.3.2000
Sosiaali- ja terveysministeriö	Hallituksen esitys laeiksi eläkesäätiölain 102 §:n ja vakuutusksalain 135 §:n muuttamisesta	207/72/2000	27.3.2000

Liikenneministeriö	GSM 900-verkkojen taajuuksien jako	229/72/2000	29.3.2000
Sosiaali- ja terveysministeriö	Hallituksen esitys laeiksi eläkesäätiölain ja vakuutuslainsäädännön muuttamisesta	262/72/2000	13.4.2000
Oikeusministeriö	Kuluttaja-asiamiehen välttämättömyyspalveluja koskeva esitys	155/72/2000	17.4.2000
Tielaitos	EY:n komission toimeksiannosta valmisteltu standardiluonnos rakennusyritysten pätevyysluokitukseksi julkisissa hankinnoissa	313/72/2000	18.4.2000
Ympäristöministeriö	Ympäristöministeriön ehdotus valtioneuvostolle asetukseksi raskaan polttoöljyn ja kaasuoilyjen rikkipitoisuudesta	311/72/2000	27.4.2000
Liikenneministeriö	Hallituksen esitys postipalvelulaiksi	405/72/2000	12.5.2000
Valtiovarainministeriö	Esitys luottolaitoslainsäädännön uudistamiseksi	248/72/2000	15.5.2000
Liikenneministeriö	Selvitys merenkulkulaitoksen liikelaitostamismahdollisuuksista	258/72/2000	16.5.2000
Eduskunnan valtiovarainvaliokunta	HE 40/2000 vp laiksi virvoitusjuomaverosta annetun lain liitteenä olevan verotaulukon muuttamisesta	462/72/2000	22.5.2000
Telehallintokeskus	Internet-verkon suomalaiset verkkotunnukset	470/72/2000	7.6.2000
Liikenneministeriö	Liikenneministeriön joukkoliikennestrategiaehdotus	443/72/2000	8.6.2000
Liikenneministeriö	Isojen liikennehankkeiden rahoituskeinot	482/72/2000	19.6.2000
Tilastokeskus	Työryhmän ehdotus energiatilastojen kehittämiseksi	523/72/2000	20.6.2000
Rahoitustarkastus	Luottolaitoksen käyttämät sopimusehdot	534/72/2000	20.6.2000
Oikeusministeriö	Kilpailu- ja markkinatuomioistuintyöryhmän mietintö	500/72/2000	20.6.2000
Kauppa- ja teollisuusministeriö	Ehdotus direktiiviksi uusiutuvilla energialähteillä tuotetun sähkön edistämisestä sähkön sisämarkkinoilla	541/72/2000	27.6.2000
Ympäristöministeriö	Ehdotukset direktiiviksi sähkö- ja elektroniikkalaiteromusta sekä tiettyjen vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa	696/72/2000	21.8.2000
Liikenneministeriö	Lausunto esityksestä rautatielaiksi ja laiksi Ratahallintokeskuksesta	604/72/2000	25.8.2000
Kauppa- ja teollisuusministeriö	Julkisia hankintoja koskevien EY-direktiivien muuttaminen	686/72/2000	1.9.2000
Eduskunnan liikennevaliokunta	Hallituksen esitys 74/2000 postipalvelulaiksi	837/72/2000	7.9.2000
Liikenne- ja viestintäministeriö	Tilaajayhteyksien eriytetystä tarjonnasta	846/72/2000	12.9.2000
Sosiaali- ja terveysministeriö	Esityksestä lääkeasetuksen eräiden säännösten muuttamiseksi	793/61/2000	15.9.2000
Energiamarkkinavirasto	Luonnokset Energiamarkkinaviraston määräyksiksi maakaasun verkkopalveluiden sekä maakaasun myyjän myyntiehtojen ja -hintojen julkaisemisesta ja ilmoittamisesta maakaasumarkkinaviranomaiselle	809/72/2000	15.9.2000
Liikenne- ja viestintäministeriö	Yhteisestä lainsäädännöllisestä kehityksestä sähköisen viestinnän verkoille ja palveluille	846/72/2000	18.9.2000
Valtiovarainministeriö	Luonnos pohjoismaiseksi muonitus-sopimukseksi	887/72/2000	27.9.2000

Maa- ja metsätalousministeriö	Asetusluonnos Metsäkeskusten ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion suoritteiden maksullisuudesta	843/72/2000	29.9.2000
Kauppa- ja teollisuusministeriö	Sähköliiketoimintojen eriyttämistyöryhmä 2:n työryhmämietintö	852/72/2000	2.10.2000
Liikenne- ja viestintäministeriö	Lainsäädännöllinen kehys radiotaajuuspolitiikasta	846/72/2000	9.10.2000
Liikenne- ja viestintäministeriö	Verkkojen ja toimintojen käyttöoikeudet sekä yhteenliittäminen	846/72/2000	12.10.2000
Liikenne- ja viestintäministeriö	Viestintälainsäädännön uudistaminen	846/72/2000	13.10.2000
Liikenne- ja viestintäministeriö	Yleispalveluvelvoite	846/72/2000	13.10.2000
Liikenne- ja viestintäministeriö	Luvanvaraisesta tavaraliikenteestä tiellä annetun lain muuttamista koskeva hallituksen esitysluonnos	927/72/2000	16.10.2000
Eduskunnan liikennevaliokunta	Hallituksen esitys eduskunnalle telemarkkinain muuttamisesta	999/03/2000	25.10.2000
Etelä-Suomen lääninhallitus	Poliisin tekniikkakeskus liiketaloudellisesti hinnoiteltavien suoritteiden tuottajana	991/72/2000	10.11.2000
Kauppa- ja teollisuusministeriö	Energiansäästötyöryhmän mietintö	1103/72/2000	27.11.2000
Telehallintokeskus	Yleisen valintaisen puhelinverkon numerointi	1100/72/2000	30.11.2000
Oikeusministeriö	Kuluttajansuojalain muuttaminen	1037/72/2000	30.11.2000
Liikenne- ja viestintäministeriö	Asetus teleyritysten televerkkojen ja -palvelujen yhteenliittämisestä	1126/72/2000	30.11.2000
Sisäasiainministeriö	Oy Veikkaus Ab:n ja Suomen Hippos ry:n toimilupien uusiminen ja Fintoto Oy-nimisen yhtiön perustaminen	1132/72/2000	7.12.2000
Sosiaali- ja terveysministeriö	Vakuutusenvälittäjille maksettavien palkkioiden perusteet	1190/72/2000	18.12.2000
Kauppa- ja teollisuusministeriö	Komission raportti moottoriajoneuvojen jälleenmyynnistä ja huoltopalveluista	1152/72/2000	19.12.2000

Kilpailuvirastoa koskevat kilpailu- neuvoston päätökset 2000

Lapin Kansa Oy (287/61/96)	Määrävän markkina-aseman väärinkäyttöä koskeva Kilpailuviraston esitys	2/359/98	20.1.2000
Jakob Lehto (575/61/99)	Valitus Kilpailuviraston päätöksestä koskien katujen talvikunnossapidon järjestämistä Helsingin kaupungissa	115/690/99	28.2.2000
Kaarlo Ahmaoja (282/68/99)	Valitus Kilpailuviraston päätöksestä poistaa toimenpidepyyntö käsittelystä	84/690/99/	28.2.2000
Päijät-Hämeen Puhelinyhdistys (615/61/98)	Kilpailuviraston esitys kilpailunrajoituslain 7 § kohtien 1, 2 ja 4 mukaisen kilpailunrajoituksen kieltämisestä (välipäätös)	69/690/99	28.2.2000
Arpajaiskeskus ry Arpajaisyhdistys ry Suurarpa ry Tavara-arpa ry (540/61/96)	Hinta- ja markkinoidenjakokartellia koskeva Kilpailuviraston esitys	22/359/98	13.3.2000
Esko Laine (373/61/98)	Valitus Kilpailuviraston päätöksestä koskien Lounais-Suomen Taxidata Oy:n ja Turun Ula -Taksi Oy:n epäiltyä määrävän markkina-aseman väärinkäyttöä	23/690/99	13.3.2000
Helsingin Puhelin Oyj (894/61/98)	Kilpailuneuvoston toimivaltaa koskeva päätös	150/690/99	27.3.2000
Viarex Oy (663/71/99)	Valitus Kilpailuviraston päätöksestä koskien asfalttimassan toimittamista	103/690/99	27.3.2000
Viarex Oy (59/61/99)	Valitus Kilpailuviraston päätöksestä	106/690/99	27.3.2000
Rauman Tenniskeskus Oy (221/68/98)	Valitus Kilpailuviraston päätöksestä koskien Rauman kaupungin omistamien ja hallitsemien liikuntatilojen hinnoittelua	57/60/99	10.4.2000
Sonera Oyj Yleisradio Oy, Digita Oy (1010/81/99)	Kilpailuviraston esitys Digita Oy:tä koskevan yrityskaupan kieltämisestä (välipäätös)	53/690/00	9.5.2000
PupliCo Oy (707/61/98)	Valitus Kilpailuviraston päätöksestä koskien Suomen Ulkomaankauppaliitto ry:n (nyk. Finpro ry) vientijulkaisu- toimintaa	141/690/99	12.6.2000
Alfons Håkans Oy Finntugs Oy (507/61/95)	Kilpailuviraston esitys seuraamusmaksun määräämisestä ja kielletyn menettelyn lopettamisesta kilpailunrajoituslain 7 §:n 1-4 kohtien mukaisen määrävän markkina-aseman väärinkäytön johdosta	23/359/98	29.6.2000
Sonera Oyj Yleisradio Oy, Digita Oy (1010/81/99)	Kilpailuviraston esitys Digita Oy:tä koskevan yrityskaupan kieltämiseksi	53/690/00	9.7.2000
Matti Partanen (1049/61/97)	Valitus Kilpailuviraston päätöksestä koskien VVO -yhtymä Oy:n omistamien kiinteistöjen isännöinti- palvelujen kilpailuttamista	44/690/99	25.8.2000

Inkeri Kostiainen (963/61/97)	Valitus Kilpailuviraston päätöksestä koskien Tuusulan kunnan ja Asuntosäätiön välistä yhteistoimintasopimusta	86/690/99	12.10.2000
Suomen Bensiinikauppiaitten Liitto SBL ry (396/61/99)	Muutoksenhakemus Kilpailuviraston päätöksestä koskien Futura-bensiinien ja Futura Citydieselien ostohintaa omistajakauppiaille	107/690/99	2.11.2000
Metsäliitto Osuuskunta Stora Enso Oyj UPM-Kymmene Oyj (196/61/97)	Kilpailuviraston esitys kilpailunrajoituslain 6 §:ssä säädettyjen kieltojen vastaisen kilpailunrajoituksen toteamisesta ja kilpailunrajoitusmaksun määräämisestä	46/690/00	29.11.2000
Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry (94/67/99)	Valitus Kilpailuviraston päätöksestä koskien poikkeuslupahakemusta metsänomistajien yhteistyölle raakapuukaupassa	99/690/99	29.11.2000
Päijät-Hämeen Puhelinosuus-kunta (ent. Päijät-Hämeen puhelin yhdistys) (615/61/98)	Kilpailuviraston esitys kilpailunrajoituslain 7 §:n 2 ja 4 kohtien mukaisen kilpailunrajoituksen kieltämisestä	69/690/99	14.12.2000

Kilpailuvirastoa koskevat KHO:n päätökset 2000

Suomen Koripalloliitto ry Suomen Liikunta ja Urheilu ry (298/61/96)	Valitus kilpailuneuvoston päätöksestä 9.2.1998	877/1/98 taltio 31	13.1.2000
Kuhmon Taksipalvelu Oy / Kuhmon kaupunki (717/61/94)	Kilpailuviraston valitus kilpailuneuvoston päätöksestä 5.5.1998	1705/1/98 taltio 144	27.1.2000
Neste Oyj (nyk.Fortum Oil and Gas Oy) (350/61/92)	Ylimääräistä muutoksenhakua koskeva hakemus	1969/1/98 taltio 2017	5.7.2000
Suomen Fripa -toiminimi (983/61/98)	Asiakirjojen julkisuutta koskeva valitus	974/1/00 taltio 2665	24.10.2000
Pohjan Taimi Oy (557/61/98)	Asiakirjojen julkisuutta koskeva valitus	2358/1/00 taltio 2666	24.10.2000
Salmi Oy (326/61/92)	Valitus kilpailuneuvoston päätöksestä (17.12.1998) koskien Megavoima Oy:n epäiltyä määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä	4861/1/98 taltio 2879	10.11.2000

Yhteystiedot 1.4.2001

Käyntiosoite: Pitkän sillanranta 3 A, 00530 Helsinki

Postiosoite: PL 332, 00531 Helsinki

Puhelin (09) 731 41

Faksi (09) 7314 3328

Sähköposti: kirjaamo@kilpailuvirasto.fi

Kotisivu: www.kilpailuvirasto.fi

Henkilökohtaiset sähköpostiosoitteet muotoa:

etunimi.sukunimi@kilpailuvirasto.fi

Purasjoki, Matti, ylijohtaja	7314 3300
Saljola, Terttu, ylijohtajan sihteeri	7314 3301
Ylijohtajan faksi	7314 3353

Yrityskauppavalvonta

Jokinen, Juhani, johtaja, ryhmän päällikkö	7314 3389
Ahonen, Ari, tutkimuspäällikkö	7314 3612
Ihamäki, Antti, erikoistutkija	7314 3387
Järvinen, Maarit, tutkija	7314 3606
Montonen, Hannele, kirjaaja	7314 3339
Mäenpää, Minna-Maija, tutkija	7314 3615
Passi, Leena, erikoistutkija	7314 3374
Siivonen, Tiina, tutkija	7314 3347
Suvanto, Susanna, tutkija	7314 3369

Markkinat 1

Juusela, Johanna, apulaisjohtaja, ryhmän päällikkö . . .	7314 3334
Juuti, Arttu, tutkija	7314 3614
Leinonen, Liisa, erikoistutkija	7314 3385
Mattila, Timo, erikoistutkija	7314 3332
Mäkipää, Armi, osastosihteeri	7314 3382
Piekkala, Henriikka, erikoistutkija	7314 3384
Pirttilä, Mikko, tutkija	7314 3352
Sinivuori-Boldt, Tarja, tutkija	7314 3386

Markkinat 2

Ryhänen, Riitta, apulaisjohtaja, ryhmän päällikkö	7314 3330
Helkamo, Kaarlo, erikoistutkija	7314 3348
Huuho, Tuomas, tutkimuspäällikkö	7314 3344
Kukkonen, Paavo, tarkastaja	7314 3388
Lipponen, Juha, erikoistutkija	7314 3362
Loikkanen, Sinikka, erikoistutkija	7314 3359
Mutanen, Anu, erikoistutkija	7314 3341
Norkela, Antti, tutkija	7314 3345
Nybondas, Jan, erikoistutkija	7314 3364
Pohjonen, Hannu, erikoistutkija	7314 3343
Seppälä, Timo, tutkija	7314 3354
Tuomola, Pirjo, tarkastaja	7314 3392
Tupamäki, Markku, erikoistutkija	7314 3370
Vuorio, Liisa, erikoistutkija	7314 3358

Markkinat 3

Virtanen, Martti, apulaisjohtaja, ryhmän päällikkö	7314 3338
Johansson, Topi, kilpailunasiainneuvos	7314 3380
Koski, Anni, osastosihteeri	7314 3383
Pennanen, Juhani, tutkimuspäällikkö	7314 3361
Pääkkönen, Jussi, erikoistutkija	7314 3391

Kansainväliset asiat

Lindberg, Rainer, apulaisjohtaja, ryhmän päällikkö	7314 3351
Aalto, Maija, tarkastaja	7314 3365
Eerola, Leena, erikoistutkija	7314 3346
Haapajärvi, Virve, tutkija	7314 3367
Tenhunen, Lauri, erikoistutkija	7314 3356

Viestintä ja valmennus

Kari, Päivi, viestintäpäällikkö, ryhmän päällikkö	7314 3390
Aho, Jaana, kielenkääntäjä, koulutusyhdyshenkilö	7314 3333
Anttila, Anne, sihteeriharjoittelija	7314 3302
Järvenpää, Kalle, viestintäavustaja	7314 3613
Salin, Marketta, tiedottaja	7314 3331

Hallinto

Kyttälä, Marja-Terttu, hallintopäällikkö, ryhmän päällikkö .	7314 3379
Berglund, Peter, atk-suunnittelija	7314 3601
Fager, Kari, vahtimestari	7314 3349
Kaukonen, Antti, vahtimestari	7314 3329
Kopra, Virve, toimistosihteeri	7314 3377
Laasanen, Ritva, osastosihteeri	7314 3378
Perhoniemi, Terttu, erikoistutkija	7314 3340
Salojuuri, Marja-Leena, erikoistutkija	7314 3342
Siirto, Arja, atk-erikoissuunnittelija	7314 3373
Sukupolvi, Taina, toimistosihteeri	7314 3375

Toimitus: Päivi Kari
Graafinen suunnittelu: Harri Heikkilä Oy
Kuvat: PhotoDisc Inc
Paino: Erweko 2001
ISSN 0788-9291

